

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA
ÜNİVERSİTELER: SÜTLÜCE BÖLGESİNDE BULUNAN
ÜNİVERSİTELER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Nur Banu SALİHOĞLU**

**Danışman
Dr. Öğr. Üy. Sennur HİLMİOĞLU**

İstanbul, 2020

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA
ÜNİVERSİTELER: SÜTLÜCE BÖLGESİNDE BULUNAN
ÜNİVERSİTELER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Nur Banu SALİHOĞLU**

**Danışman
Dr. Öğr. Üy. Sennur HİLMİOĞLU**

İstanbul, 2020

Nur Banu Salihoglu İntihal Raporu

ORJINALLIK RAPORU

% **14**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **14**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **1**

YAYINLAR

% **5**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	%3
2	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	%2
3	polen.itu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
4	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	%1
5	adjournal.net İnternet Kaynağı	%1
6	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
7	Submitted to Mimar Sinan Güzel Sanatlar University Öğrenci Ödevi	%1
8	www.iconte.org İnternet Kaynağı	<%1

9	ulakbilge.com İnternet Kaynağı	<% 1
10	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
11	egitim.mehmetakif.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
12	journal.yasar.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
13	acikerisim.bahcesehir.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
14	www.mimarlarodasiankara.org İnternet Kaynağı	<% 1
15	www.beyoglubuyukdonusum.com İnternet Kaynağı	<% 1
16	v3.arkitera.com İnternet Kaynağı	<% 1
17	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
18	Submitted to Selçuk Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
19	engelsizbarinmaengelsizegitim.files.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1
20	Submitted to Lebanese American University Öğrenci Ödevi	

<% 1

21 Submitted to Adnan Menderes Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

22 katalog.ibb.gov.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

23 issuu.com

İnternet Kaynağı

<% 1

24 eprints.nottingham.ac.uk

İnternet Kaynağı

<% 1

25 www.selcuk.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

26 doc.mimarlarodasi.org

İnternet Kaynağı

<% 1

27 acikerisim.pau.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<% 1

28 Submitted to Istanbul Bilgi University

Öğrenci Ödevi

<% 1

29 nisantasi.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

30 Submitted to The Scientific & Technological
Research Council of Turkey (TUBITAK)

Öğrenci Ödevi

<% 1

tegm.meb.gov.tr

31

İnternet Kaynağı

<% 1

32

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

33

Submitted to Afyon Kocatepe University

Öğrenci Ödevi

<% 1

34

Submitted to Istanbul Medeniyet Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

35

www.euroasiajournal.org

İnternet Kaynağı

<% 1

36

teses.usp.br

İnternet Kaynağı

<% 1

37

www.ulasilabilirturkiye.gov.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

38

quttera.com

İnternet Kaynağı

<% 1

39

Submitted to Baskent University

Öğrenci Ödevi

<% 1

40

www.theseus.fi

İnternet Kaynağı

<% 1

41

gencgorus.org

İnternet Kaynağı

<% 1

42

Hakan Altinpulluk, Hakan Kilinc, "chapter 5

<% 1

Administrative Factors in Design and Delivery of
Open and Distance Learning Course Materials",
IGI Global, 2018

Yayın

43

Submitted to Istanbul Aydin University

Öğrenci Ödevi

<% 1

44

Submitted to Atilim University

Öğrenci Ödevi

<% 1

45

"Advances in Human Factors, Sustainable
Urban Planning and Infrastructure", Springer
Science and Business Media LLC, 2019

Yayın

<% 1

Alıntılar çıkar

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkar

Kapat

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Sütölçe Bölgesi’ndeki Üniversiteler Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Sennur, HİLMİOĞLU ’nun sorumluluğunda tamamladığımı, örnekleri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı , başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Nur Banu SALİHOĞLU

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezim boyunca her aşamada, özverili katkı ve emeklerinden dolayı danışmanım, sevgili hocam Sn. Dr. Öğr. Üy. Şennur HİLMİOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca fakülte'deki tüm hocalarıma, bölüm başkanımız Sn. Prof. Dr. Füsün SEÇER KARİPTAŞ'a ve desteklerini hiç esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

18.07.2020

Nur Banu SALİHOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ETİK BEYANI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii-iv
KISALTMALAR.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii-viii
RESİM LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ.....	1-3
2. TANIM VE KAVRAMLAR.....	4-6
2.1. EVRENSEL TASARIM KAVRAMLARI.....	7
2.2 EVRENSEL TASARIM PRENSİPLERİ.....	8-9
2.2.1. Eşit Kullanım Prensibi.....	9
2.2.2. Kullanımda Esneklik Prensibi.....	10
2.2.3. Basit ve Sezgisel Kullanım Prensibi.....	10
2.2.4. Algılanabilir Bilgilendirme Prensibi.....	10
2.2.5. Tasarımda Hata Payı Prensibi.....	11
2.2.6. Düşük Fiziksel Güç Harcanması Prensibi.....	11
2.2.7. Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Mekân Sağlanması Prensibi.....	12-14
2.3. EVRENSEL TASARIM KULLANICI İLİŞKİSİ.....	14-15
2.3.1. Evrensel Tasarım Bağlamında Kullanıcı İhtiyaçlarının Belirlenmesi.....	15
2.3.2. Fizyolojik İhtiyaçlar.....	16
2.3.3. Bireysel İhtiyaçlar.....	17
2.4. EVRENSEL TASARIM VE MİMARLIK İLİŞKİSİ.....	17-18
3. EĞİTİM MEKANLARININ TASARLANMASI AŞAMASINDA EVRENSEL TASARIMIN YERİ.....	18-19
3.1. EVRENSEL TASARIMIN TARİHSEL SÜRECİ	19

3.2. EĞİTİM YAPILARINDA EVRENSEL TASARIM KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMANIN SINIRLARI.....	20-21
3.2.1. Eğitim Yapılarının Kapsam Olarak Sınırlandırılması.....	21-22
3.2.2. Coğrafi Alan.....	22-23
3.2.3. Bilgi Kaynağı Olarak Sınırlama.....	23
3.3. EVRENSEL TASARIM KAVRAMININ TASARIM EĞİTİMİNDEKİ ÖNEMİ....	23-25
3.3.1. Bireysel Farklılıklar ve Evrensellik İlişkisi.....	25-27
3.3.2. Farklı Kullanıcılar İçin Antropometrik Veriler.....	27-33
4. EVRENSEL TASARIM KAVRAMININ ÜNİVERSİTE TASARIMINA ETKİLERİ ÜZERİNE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI.....	34-38
4.1. ÜNİVERSİTE ÖRNEĞİ KAPSAMINDA BÖLGESEL OLUŞUM VE GELİŞİM SÜRECİ DEĞERLENDİRİLMESİ	38-39
4.2. SÜTLÜCE BÖLGESİNDEKİ ÜNİVERSİTE ÖRNEĞİ İLE EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI	39-40
4.3. EVRENSEL TASARIMA ÜNİVERSİTE ÖRNEĞİ YAKLAŞIMI.....	41-42
4.3.1. Alan Kullanımında Evrensellik.....	42-44
4.3.2. Kullanıcı ve Mekansal Doğruluk.....	44
4.3.3. İç Mekanda Yapısal Açıklık.....	45-46
4.3.4. Sütlüce Bölgesi Evrensel Tasarımda Üniversite Açıklığı.....	47
4.3.4.1. Yaya Yolları ve Park Alanları	48-52
4.3.4.2. Merdivenler ve Asansörler.....	53-56
4.3.4.3. Kapı Kullanımında Erişilebilirlik.....	56-59
4.3.4.4. Derslikler ve Konferans Salonu.....	60-41
4.3.4.5. Islak Hacimler WC Kullanımı	62
4.3.4.6. Açık ve Kapalı Alanlar.....	63

4.4 SEÇİLEN YÖNTEMİN ALAN ARAŞTIRMASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	64
5. SONUÇ	65-67
6. KAYNAKÇA	68-74
7.EKLER.....	74

KISALTMALAR

DEB: Dünya Engelliler Birliği

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TS: Türk Standardı

TSE: Türk Standartları Enstitüsü

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

UFAS : Mimari Engeller Yasası

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Evrensel tasarım bağlamında ‘herkes’ olan kullanıcı kitlesi

Şekil 2: Evrensellikte Kullanım ve Açıklık

Şekil 3: Erişilebilirlikte temel bileşenler)

Şekil 4: İki farklı bireyin tahta sayısı üzerindeki gözlemi

Şekil 5: 18-60 yaş arası yetişkin erkek antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 6: 18-60 yaş arası yetişkin kadın antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 7: 60 yaş üstü yaşlı kadın antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 8: Sandalyede oturan yetişkin kadının antropometrik verileri milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 9: 6 yaş kız çocuğu antropometrik verileri ve 10 yaş erkek çocuğu antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 10: Tekerlekli sandalye kullanıcısı 10 yaşında çocuğun antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 11: Tekerlekli sandalye kullanıcısı yetişkin kadının antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 12: Tekerlekli sandalye kullanıcısı yetişkin erkeğin antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 13: 1800-1830’lu yıllarında bölgede Yerleşim dokusu (Kayra ve Üyepazarcı, 1992)

Şekil 14: 1422 yılında Buondelmonti’nin İstanbul çizimi (Kayra ve Üyepazarcı

Şekil 15: Kauffer’in haritasında 1786 tarihinde Söğütözü (Kubilay, 2009)

Şekil 16: Zeynep Çelik’in haritasında 1838 tarihinde Söğütözü Bölgesi (Kubilay, 2009)

Şekil 17: 1883 tarihli Asitane-i Aliyye ve Etrafı haritasında Söğütözü bölgesi (Kubilay, 2009)

Şekil 18: Slonievski’nin 1887 İstanbul Haritasından Söğütözü bölgesi (Kayra ve Üyepazarcı, 1992)

Şekil 19: Söğütözü-Halıcıoğlu’nda istismak edilmiş Ermeni gruplarına ait arsa, ev, dini tesis yapıları (Anonim, 2013c)

Şekil 20: Haliç ve Çevresini Oluşturan Kent Planı, 1977 (Tezcan ve diğ., 1978)

Şekil 21: Yaya kaldırımında uyarıcı yüzey döşemesi

Şekil 22: Rampada eğim ve dinlenme alanı

Şekil 23: Sahanlıkta rampanın yön değiştirmesi

Şekil 24: Tekerlekli sandalye kullanıcıları için evrensel yaklaşım

Şekil 25: Yaya geçidinde zebra işaretlemesi

Şekil 26: Açık alandan iç mekana geçmek için engelli bireylere ayrılan hafif rampalı yaya yolu.

Şekil 27: Park alanı genişliği

Şekil 28: Erişim koridoru ile düzenlenmiş park yeri

Şekil 29: Merdivende rıht basamaklar ile basamak ucundaki koruyucu kaymaz şerit ve tırabzanlar

Şekil 30: Merdiven asansör kullanımında birimler arası bağlantının sağlanması

Şekil 31: Asansör kullanımında engelli açıklığı

Şekil 32: İç kapı modeli

Şekil 33: İç kullanımda evrensel kapı modelleri

Şekil 34: Engelli kullanımına uygun kapı esnekliği

Şekil 35: Döner kapı modelinde engelli erişimi

Şekil 36: Engelli bireylerin bakış yönü ve oturma açısına göre merkez nokta görüşü

Şekil 37: Engelli aracı kullanımında dönüş ve oturma açısı

Şekil 38: WC kullanımında evrensel yaklaşım

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Adil ve Eşit Yaklaşım Farklılığındaki Evrensel Tasarımının Kullanımdaki Açıklığı

Resim 2: “Vitruvius Adamı” çalışması; Da Vinci’nin insan bedeninde “Altın Oran” çalışmasına atıfta bulunan/sorgulayan bir çalışma. (Leonardo da Vinci, 1492)

Resim 3: Sötlüce bölgesi harita.

Resim 4: Üniversite alan kullanımına uygun bina ve açıklığı sağlayan yaya yürüyüş alanlarının yeşil alan ile binaya yönelmesi örneğı

Resim 5: Evrensel Tasarım Araştırması Üniversite Park Alanı ve Duyumsanabilir Yüzey kullanımı (Kendi Arşivim)

Resim 6: Evrensel Tasarım Araştırması Giriş Alanı Duyumsanabilir Yüzey Kullanımında Devamlılık (Kendi Arşivim)

Resim 7: Evrensel Tasarım Araştırması Giriş Alanı Engelli Bireyler İçin Evrensel Yaklaşımı Açıklığı (Kendi Arşivim)

Resim 8: Evrensel Tasarım üniversite iç mekan merdiven kullanımında engelli olanağı

Resim 10: Üniversite içi dönen kapı örneğı (Kendi Arşivim)

Resim 11: Derslik kullanımında açıklık (Kendi Arşivim)

Resim 12: Evrensel Tasarım Yaklaşımı Cafe ve Restaurant Erişiminde Duyumsanabilir Yüzey ve Eşit Yaklaşım (Kendi Arşivim)

Resim 13: Cafe ve Restaurant Erişiminde Duyumsanabilir Yüzey ve İç Alan Kullanımında Evrensel Yaklaşım (Kendi Arşivim)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Engelli kullanıcıların evrensel tasarım ve tasarım anlayışının karşılaştırılması (Evcil, 2014)

Tablo 2: Farklı ülkelerin evrensel tasarıma etki eden standart ve yasalarına göre iç mekan düzenlemelerinde uyulması gereken bazı ölçüler

Tablo 3: İnsan ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar

Tablo 4: Evrensel tasarım prensip ve rehberler

ÖZET

EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA SÜTLÜCE BÖLGESİNDE BULUNAN ÜNİVERSİTELER ÖRNEĞİ

Günümüzde, doğanın ve evrenin yaşam döngüsü içerisinde mimari ile ortak buluşma alanlarının işleniş önemli bir rol oynamaktadır. Yapısal bütünlüğü sağlamak ve bu bağlamda tasarım sürecinde uygulama alanını hızlandırmak amacı ile insan faktörünün ikinci planda ele alınması, yapının tasarım yönünü güçlendirse de kullanım bakımından adil yaklaşım içerisinde eşitliği sağlayamamaktadır. Tasarlanan yapıların kullanım alanları göz önüne alındığında doğaya ve oluşabilecek doğal alanlara müdahale edilmekte, aynı zamanda doğal kaynakların kullanımı, alternatif olarak değerlendirilerek sorumsuzca tüketilmektedir.

Evrensel tasarım, sonuç ve gelecek odaklı olduğu için kullanıcı kitlesini toplumun tümünü baz alarak, herkes için kapsayıcı unsurları ele almaktadır. Bu unsurlar kamusal mimarinin ve iç mimarinin örnekleri olarak, aynı zamanda üniversitelerin mimari anlamda bütünsellik ile ele alınması çok kullanıcı ve minimum alan ile maksimum sonuç almayı hedeflemektedir. Evrensel tasarım oluşumunda süreç geçmişi yansıtmaz. Ayrıca bu süreç; başlangıç ile bitiş arasındaki zaman diliminde gelecek düşünülerek tamamlandığı için kullanım olarak doğru sonucu vermektedir. Bu kapsamda evrensel tasarımın Sütlüce bölgesindeki üniversiteler ile ele alınmasındaki amaç tez çalışmasının kuramsal temeline dayanmaktadır. Bu temel; adil eşitlikçi kullanımı, kullanımda esneklik, geleceğe tasarım alanları ve uygulamaları ile iç mimarlık tasarımının bütünlüğü ve açıklığı, erişilebilirliğin tanımlanması üzerine kurulmuştur. Bu bağlamı oluşturan tez çalışmasında, yaşama duyarlı ve yapısal bütünlük ile evrensel tasarım kullanım pratiğinin çevreye duyarlı gelişim sürecinde; Türkiye ve diğer ülkelerin sahip olduğu kentsel planların, iç mimarlık ve tasarım alanlarının oluşumu ele alınarak incelenmesi hedeflenmiştir.

Türkiye'deki üniversitelerde işlenen evrensellik bütünlüğü, evrensel tasarım ilkeleri ve çevresel yaklaşımının oldukça sınırlı kaldığı durumların yanı sıra tasarım bütünüyle kullanıcıların benimsediği duyarlı, yalın ve özgün tasarım anlayışının iç mimari alanındaki yerinin örneklerle tartışılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Tasarım, Tasarım, İç Mimari, Çevre, Yaşam Kalitesi, Üniversite, sosyal çevre, sosyal, fiziksel, engelsiz yaşam, Sütlüce Bölgesi.

ABSTRACT

THE EXAMPLE OF UNIVERSITIES IN THE SUTLUCE REGION IN THE CONTEXT OF THE UNIVERSAL DESIGN APPROACH

Today, the processing of common meeting areas with architecture plays an important role in the life cycle of nature and the universe. In order to ensure structural integrity and to accelerate the application area in the design process in this context, considering the human factor in the second plan strengthens the design aspect of the structure, but it cannot provide equality in terms of use. Considering the usage areas of the designed structures, it is considered as an alternative and can be consumed irresponsibly, as it is possible to intervene in the natural and natural areas that may occur and also to use natural resources.

Since universal design is result and future oriented, it addresses the inclusive elements for everyone, based on the entire community of users. These elements, as examples of public architecture and interior architecture, also aim to achieve maximum results with multi-user and minimum space to address universities with architectural integrity. The process does not reflect the history of the universal design formation. Also this process; Since it is completed by considering the future in the time period between the beginning and the end, it gives the correct result as usage. In this context, the aim of handling universal design with universities in Sütluce region is based on the theoretical basis of the thesis work. This basic; fair egalitarian use, flexibility in use, design areas and applications for the future, and the integrity and openness of interior design are based on the definition of accessibility. In the thesis study that creates this context, in the environmentally sensitive development process of life-sensitive and structural integrity and universal design use practice; urban plans owned by Turkey and other countries, was investigated by considering the formation of interior architecture and design.

The universality integrity processed at universities in Turkey, universal design principles and environmental aspects as well as the cases where the fairly confined as design entirely users susceptible to adopting the simple and original design concept aimed to discuss with examples place in the interior design field.

Key words: Universal Desing, Desing, Interior Architecture, Environment, Life Quality, University, Social Environment, Social, Physical, Unobstructed Life, Sutluce.

1.GİRİŞ

Mimarlık, insanlık tarihi gelişimlerini süreç olarak sıraladığımızda, temel barınma ihtiyaçlarının doğması ve insanların doğal yaşam alanlarının yaşama ilkeleri kapsamında başlangıç kabul gördüğü yaşam süresini de ele alarak şekillenmiştir. Bu süreç geçmişten günümüze, zamanın ve yaşam standartlarının çağlara göre bilimsel, sanatsal ve teorik bilgilerin yorumlanmasıyla oluşma sürecine katkı sağlayıp mimarlığın ve mimarlık ilkelerinin gelişmesini sağlamıştır. Her alanda olduğu gibi mimarlıkta, işleme geçme ve işlenme yönleri ele alındığında beşeri faktörlerin kullanım alanları düşünülerek, tasarımsal boyutta tasarımcıların bakış açılarındaki öncelik doğruluğu ile yön bulmuştur. Bu öncelikler, belirli hayat standartları için gerekli ve yapısal bütünlüğün sağlanması, eşitliğin kabulü, ayrımcılık yok olması gibi konular ile de tamamlayıcı bir yöntem olmuştur. Mimarlık, doğada kullanıma müsait her şeyi kullanıma uygun ve 'kullanılabilir hale getirebilmek için belirli süreçlerde yöntemlerin uygulandığı, insan-doğa ilişkisini kuran en önemli merkez bölümlerden biridir. Örneğin, doğadaki her bir canlının ihtiyaç duyması halinde barınmayı isteme durumu en temel yaklaşımdır ve bu durum yaşam standardının oluşması, kabulü ve kullanımı gibi esnetilebilir durumlardan yalnızca biridir. Standartlar kişilerin ekonomik ve yapısal anlamda dışa dönük olmak koşulu ile belirleyici en önemli özelliklerden biridir. Bu standartları mimarlık alanında oluştururken kullanım durumundaki kitle 'kullanıcı, kullanıcıya yön veren doğrusal birimde 'tasarımcı' olmaktadır. Tasarımcı mimari anlamda bireysel ve temel ihtiyaçların başlangıç olarak kabul gördüğü süreci standart kabul ederek, gerek duyulması halinde ihtiyaç olarak kabul edilebilecek kullanımları tasarıma sabitlet. Bu sabitleme yükselen ya da alçalan formu takip ettiğinde, tasarımsal süreç kullanıma bağlı olarak değişir. Tasarımda artı ya da eksi kavramı sıkça kullanıldığında fonksiyonelliği henüz bilinmeyen, açıklık ve erişilebilirlik durumlarının ele alındığı, yeterli görülen standartların oluşabileceği yüzdesel artış büyük oranda kaçınılmazdır. Ürün, tasarımcı, tasarım ve kullanıcıyı birleştiren tasarımsal etkileşim, mimari yapının evrensel yönünü kullanıcı tercihleri ile belirleyerek, tasarımda yeni bir yaklaşımı desteklemektedir. Bu durum doğru tasarımı belirleyen unsurların sıklığı ve tasarımsal sürecin kabul görülebilir bölümünün kullanıma uygunluğu, kitle, doğru kitle, kullanıcı ihtiyaçları gibi yaklaşımları ön plana çıkartmaktadır. Evrensel tasarım, doğa ve insanı eşit kabul gören bir tasarım anlayışının aksine insanı ve insan için fonksiyonelliği, eşitlik dışında adilliği kabul gören bir yaklaşım ile herkesi kapsayan kullanıcı kitlesi ve herkes için adil yaklaşımı amaç edinen bir doğru tasarım örneğidir. Evrenselliğin ele alınması ön görülü tasarım süreci başlangıcını kabul ettirmektedir. Evrensel tasarım bünyesinde oluşacak ve başlangıcı adil olmayı hedefleyen bu tasarım süreci, her durumda ve her şartta kullanılabilir olacaktır. Değişen ve gelişen teknoloji kapsamında insanların ihtiyaç duydukları yaşam döngüsü içerisinde, doğaya elverişli yapılar ve bu yapıların bir çoğunun tasarımdan uzak, ihtiyaç doğrultusunda kullanıcı istekleri ve sorunları ele alınarak daha çok arz talep bakımından her kitleye hitap eden mimarinin oluşum sürecinin, diğer toplum mimarisinden uzak olması kapsamı, gelişim sürecinin yavaşlaması ile çözüme uzak yaklaşımın bir sonucu olarak işlenmektedir.

Evrensel tasarım, herkes için tasarım yaklaşımı ile eşit tasarım yaklaşımının dışında, adil tasarım sürecini ele alarak, engelli bireylerin ihtiyaçları ve kullanıcı isteklerini göz önüne alarak taleplerin doğruluğunu belirlenmektedir. Toplumun yapısal bütünlüğünü sağlayan ve kullanım kolaylığı düşünülmeden, kullanıcı gruplarının, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin, herkes tarafından kapsayıcı bir tasarım ile yaşam alanlarının olanaklı, eşit ve bu bütünselliğin bir tasarım yaklaşımı olarak tanımlanması ile, tasarım başlangıcındaki insan herkes olarak kabul görmektedir. Kullanıcı kitlesinin herkes olarak ele alınması, belirli bir kullanıcı kitlesinin oluşumu ile karşılaştırıldığında, tek bir alana hitap eden ürün kullanımı, süre alabileceği gibi evrensel tasarımdaki esnekliğin, belirli bir zaman dilimini değerlendirmeden fonksiyonel yaklaşımı ile minimum tutarda hata payı yaklaşımından tasarım sürecini gerçekleştirmesi öngörülebilir. Tasarımda esneklik süreci mimarlık alanında evrensel yaklaşımı oluşturan tüm ürünlerin ve ürün kullanımını sağlayan kullanıcı kitlesinin doğru zamanlama esasına bağlı kalmayıp, herkes için her zaman kullanım yaklaşımını benimsemesi sağlanacaktır. Evrensel tasarıma mimari alanda yaklaşım sağlanırken, Evrensel Tasarım Prensipleri, kullanıcı-ürün ilişkisi, ürün-ortam ve duyumsanabilir açıklık gibi bir çok konunun ele alınması ile, tasarım kapsamının içine giren tüm aşamalar bu doğrultuda belirginleşecektir. Zaman kavramının tasarım alanındaki önemi ve tüm kullanımlar için minimum zaman ile minimum hata payı oranlarının oluşumuna örnek olabilecek, kullanım alanına bağlı tasarım boyutlarının kavramsal bütünlüğü ve amacını koruyan, sabit ama gerekli kullanımlara bağlı olduğunda değişebilen tüm evrensel kullanım süreci ele alınarak, kullanıcıya ve mimarideki eşit tanımlı alana bakış açısı kazandırılması durumu hedef alınmıştır.

Üniversite kelime anlamı ile kişinin ve kişilerin oluşturduğu toplumun, sayısal anlamda bilimsel olarak kamu veya tüzel kişiliğini benimseyen, toplum standardını oluşturabilecek ve daha fazla statü sahibi olmayı hedef edinen bireylerin oluşturduğu, eğitim-öğretim alanında temel sayılabilecek enstitü, yüksekokul, fakülte ve bir çok birimden oluşan Yüksek Öğretim Kurumu'dur. Bu bağlamda evrensel yaklaşıma en yakın ve kullanım yaygınlığı düşünüldüğünde en uygun birimlerden biri olarak üniversiteleri kabul görebiliriz. Üniversitelerin kullanım alanları, kullanıcı kitlesinin bakış açısı ve değerlendirmelerinin ön görülebilir bölümleri, çalışma alanını etkileyen faktörler, Evrensel Tasarım alanındaki yakın çevre metodu ile ele alınacaktır. Tasarlanan kullanıma uygun kullanıcı, aktif katılım prensiplerindeki esneklik, açıklık unsurları, zaman ve tasarım anlayışının erişilebilirlik ile birey-kullanıcı, tasarımcı-ürün ilişkisine Dünya Engelliler Birliği (DEB) aktif analizlerinin ele alınması ve değerlendirilmesi yaklaşımının sağlanması ile evrensel bütünlük Sütluçe bölgesi üniversiteleri araştırması yaklaşımı ile iç mimarlık alanında alan araştırması, genelden özele giden bakış açısı ve interaktif tasarım süreçlerinin tümünü kapsayacaktır. Sütluçe bölgesinin tarihi yapısının güncel yaklaşımı ile alan araştırmasındaki üniversite birimlerinin evrensellik kapsamında yönlendirilmesi, doğrusal tasarım süreçleri, zaman akışı için tasarımda kriterlerin belirlenmesi, kullanıcı gruplarının temel ihtiyaç seviyesinin standardına ulaşım ve standart kullanım seviyesinde eşitlenmesi, kalıcı tasarımların toplumsal düzeyde değerlendirilmesi unsurları ile bölge kullanımına bağlı alternatif yaklaşımlar belirleyici ve bütünlüyci tasarım anlayışının oluşması durumu ile sağlanacaktır.

Bu çalışmada Stlce bölgesinin Evrensel Tasarım süreçlerini belirleyen kriterlere uygunluğu, iç mekan kullanımı, ulaşılabilir açık alanlar ve öğrenciler için fonksiyonel tasarım yaklaşımları Evrensel Tasarım'a uygunluk gibi konular kullanıcı bakış açısıyla ele alınacaktır. Bu bağlamda; Stlce Bölgesi'ndeki niversite binaları ve yakın çevresi incelenip, eğitimin ve diğer kampüslerin evrenselliği kabul etme ve benimseme gibi durumlarının, kullanıma açıklık, kullanım dışı ve şartsız kullanım içerikleri ile konu bütünlüğünü sağlanarak, mimari amaçları, tasarımda gerçeklik ve başlangıç-bitiş süreci tüm yönleri ile değerlendirilip üniversitelerin tasarımsal adil yaklaşımının engelliler için önemi vurgulanacaktır.

“Evrensel tasarım, “rn, mekân ve çevrelerin farklı yaş, beceri, durum ve yeterlilikteki insanların olabilecek en büyük kitlesi tarafından kullanılacak şekilde tasarlamak” olarak tanımlanmaktadır” (Story, Mueller, Mace 1998)

Engelli/zrl bireyin mekânlara ulaşımının sağlanmasından sonra en önemli konu burayı özgürce, istediği gibi ve güvenli bir şekilde kullanabilmesidir: “kullanılabilirlik” (Bekiroğlu, 2002)

2. TANIM VE KAVRAMLAR

İnsanın varoluşu ile başlayan hayat, zaman kavramının yaşam içerisine girmesi ile anlam kazanarak doğa ve insan, yaşam ve insan, zaman ve insan kavramlarını anlamlı kılmıştır. Doğası gereği insan, doğan ve büyüyen canlılar arasında yaşam döngüsü, yaşam kalitesi ve akıl kullanımı ile gelişme, büyüme, kullanım ve düşünme bakımından diğer canlılardan ayrılmaktadır. Hayatta sabit kalamayacak ve değişecek olan canlı döngüsü çocukluk, yetişkinlik, hamilelik, yaşlılık, gibi bazı fiziksel özelliklerin sahip olunması ile birlikte ihtiyaç durumlarının değişip, ihtiyaç duyulan kavram ve ürün bütününe artmasına sebep olmuştur. Bu hayatın doğru ve düzen içerisinde giden bölümünden çok engel ve düzensizlik gibi durumların azlığı ve insan arz talep durumlarının yüzdelik dilimleri ile eşitlenerek yok sayılmasına sebep olmuştur.

Evrensel tasarım, herkes için tasarım ilkesi ile az kuvvet, kontrollü zaman ve doğru sonuç bütünlüğünü sağlayarak, ihtiyaç sahibi kişilerin ayrımcılıktan ve ötekileştirmeden uzak adil bir biçimde tasarım süreçlerini ele almayı hedeflemektedir. Tüm bu süreçler, evrensellik kapsamında bireylerin ihtiyaçlarının yardımcı araçlar ile giderilmesini sağlamaktadır. Kullanımların kısıtlılığı, tasarım sürecinin büyük bir bölümünü ele alması ve her bireyin eşit bir yaklaşım ile bir arada yaşam döngüsünü sağlayarak, doğaya ve doğanın insan üzerindeki varlık durumlarını inceleyerek tasarımlarını oluşturmaktadır. Yaş, bedensel özellik ve kişisel beceri farklılıkları gözetmeksizin kullanıcı kitlesini herkesin oluşturduğunu belirten şekill tanımlama ve eşitlik kavramı için doğru algı oluşması ile eşit yaklaşımlar bütününde farkındalığı sağlamaktadır.

Şekil 1: Evrensel tasarım bağlamında ‘herkes’ olan kullanıcı kitlesi

Kaynak: <https://www.eventbrite.com/blog/event-accessibility-on-sight-ds00/>

Tüm bu bağlamda herkes için tasarım düşünüldüğünde eşitlik ve esneklik kavramları evrenselliği oluşturmakta ve bu evrensellik adil yaklaşım ile tamamlanmaktadır. Mimarlık ve tasarım , modern mimarinin ortaya çıkış ve gelişim süreçlerinde ele alınsa da insan ihtiyaçlarının karşılanması ve bu ihtiyaçların fiziksel çevrenin düzenlenmesi ile gerçekleşme durumu tüm bu tasarım sürecini değiştirmektedir. Bu süreci ekonomi, teknoloji, siyaset, doğal afet ve toplumun düzenini bozan her türlü durum etkilemektedir. Evrenselliğin benimsenmesi modern mimarinin endüstri devriminden sonra getirdiği yenilikler etrafında, farklı bakış açısı kazanımını, yeni bir mimari anlayışının doğuşunu hızlandırmış ve kabul ettirmiştir. Bu süreç mimarlığın ve mimari anlamda ele alınan tüm insan için tasarım değerlerinin yeniden düzenlenerek önceliğin doğa ve insan olabilmesi için farklı bir bakış açısı ile tasarım sürecini yeniden başlatmıştır.

Endüstri devriminde ortaya çıkmış farklı bakış açılarının değerlendirilmesi ve çalışmaların hızla başlayarak mimarinin yeniden ele alınması, yeni yapı modellerinin ve yeni bir biçim üretme yaklaşımının ortaya çıkmasına sebep olacaktır. 19.yüzyılda yeni yapı ve bu yapılarda kullanılan yeni yapı malzemelerinin üretimi ve tüketimi, bunun sonucunda gelen malzeme çeşitliliğinin ülkeler arasındaki doku ve farklı yapı ürünlerinin kullanımı, üretimi ile rekabet oluşumunu, ‘fuar’ yapılarının mimarlık sektörüne girmesine yol açarak, kullanım esnekliği ve kullanım fonksiyonelliği ele alındığından evrensellik ilkelerinin de çalışma alanlarına yansıtılmasına olanak sağlamıştır.

TASARIM ETKİLEYEN KRİTERLER	TASARIM BİÇİMLERİ	
	Engellilere Yönelik Diğer Tasarımlar	Evrensel Tasarım
Kullanıcı	Normal (genç, aktif, sağlıklı formda, yetişkin bireyler) olmayan (yaşlı, engelli bireyler)	Toplumdaki tüm bireyler (her bireyin yaşam boyu değişen talepleri olabilir)
Gereksinimler	Kullanıcı kitlesinin (yaşlı ve engelli bireylerin) özel gereksinimleri	Genel gereksinimler
Çevresel Yaklaşım	Mikro-çevresel çevresel yaklaşım	Makro çevresel yaklaşım
Özel Durumlar	Özel durumlar için uzmanlaşma ve faydacılık	Tasarımda özel durumlar için uzmanlaşmadan vazgeçilmesi ve bunun etkinleştirilmesi
Tasarım Amacı	Her müşteri grubu için sadece doğru uygun olanı yapmak değiştirmek.	Tasarım parametrelerini genişleterek tek bir bireyin dahi dışlanmadığı duruma ulaşmak
Tasarım Yaparken Dikkat Edilmesi Gerekenler	Müşterinin özel durumuna göre tasarım yapmak	Toplumdaki farklı bireylerin yerine kendini koyarak, empati kurarak tasarım yapmak
Tasarımcının Yaklaşımı	Bireylere gereksinimlerinin neler olduğunu söylemek (örneğin; Engeliniz sizi kent merkezine gitmekten alıkoyuyor mu?)	Bireylere ne istediklerini sormak (örneğin; Sizin kullanımınızı engelleyen kent merkezindeki sorun nedir?)

Tablo 1: Engelli kullanıcıların evrensel tasarım ve tasarım anlayışının karşılaştırılması (Evcil, 2014)

		ENABLE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER	TS 12576 ve TS 9111 TÜRKİYE	FASIL 96 K.K.T.C.
BİNA GİRİŞ ÇIKIŞLARI	Kapı önü alanlık	En az: 120 cm x 150 cm	En az: 150 cm x 150 cm	
	Giriş merdiveni başlangıç ve sonunda uyarıcı yüzey	Genişliği: 60 cm	Genişliği: 60 cm	
	Rampa kenar koruma bordürü	En az: 15 cm	En az: 5 cm	En az: 5 cm
	Rampa eğimi	%5-%8	En fazla: %8	En fazla: %8
	Rampa korkuluk yükseklikleri (çift kademeli tutanma kolu)	(Yukarıdan aşağıya doğru) 1. Kademe: 85-95 cm 2. Kademe: 70-75 cm	(Yukarıdan aşağıya doğru) 1. Kademe: 90-100 cm 2. Kademe: 70 cm	(Yukarıdan aşağıya doğru) 1. Kademe: 90-100 cm 2. Kademe: 70 cm
	Rampa genişliği	100 cm	100 cm	100 cm
	Girişold hissedilebilir yüzey boyutları			En az: 150 cm x 150 cm
	Giriş kapısı	Genişliği en az: 100 cm	Genişliği en az: 150 cm	Genişliği en az: 100 cm
	Eşik		Yüksekliği en fazla: 1.3 cm	Yüksekliği en fazla: 1.3 cm
	Geçiş Genişliği	En az: 100 cm	En az: 100 cm	En az: 100 cm
YATAY DOLAŞIM	İç kapılar	Genişliği en az: 90 cm	Genişliği en az: 90 cm Yüksekliği en az: 210 cm	Genişliği en az: 90 cm
	Tekerlekli sandalyenin 180° dönüşü için gerekli genişlik	Boyutları: 122 cm x 213 cm	Boyutları: 150 cm x 200 cm	Genişlik en az: 150 cm
	Koridorlar	Genişliği en az: 90 cm.	Genişliği en az: 120 cm Köşe genişliği: 150cm x 150 cm Yüksekliği en az: 220 cm	Genişliği en az: 100 cm Köşe genişliği: 150cm x 150 cm Yüksekliği en az: 220 cm
	Kapı genişliği	En az: 80 cm	En az: 90 cm	En az: 90 cm
	Kabin Genişliği	En az: 100 cm	En az: 120 cm	En az: 95 cm
	Kabin Uzunluğu	En az: 130 cm	En az: 150 cm	En az: 140 cm
Asansörler	Düğmeler	Yükseklik: 90-120 cm	Yükseklik: 90-110 cm En fazla yükseklik: 137 cm	Yandan yaklaşımda yükseklik en fazla: 137 cm

Tablo 2: Farklı ülkelerin evrensel tasarıma etki eden standart ve yasalarına göre iç mekan düzenlemelerinde uyulması gereken bazı ölçüler

Kaynak: Evrensel Tasarımın Kamusal Yapılarda Engelliler İçin Önemi İç İşleri Bakanlığı Binası İncelenmesi Duman Ü. (Tablo1,Tablo2)

chromeextension://ohfgljdgelakfkefopgklcohadegdpjf/http://docs.neu.edu.tr/library/6582565811.pdf

Evrensel farkındalığın tasarım biçimleri ile tasarımı etkileyen faktörlerinin iç mekan kullanım unsurlarının ele alındığı *Tablo 1, Tablo 2*, farkındalığı belirleyecek tasarım örnekleri ile mevcut kullanıma olanak sağlamaktadır. Engellilere yönelik yapılmış tasarımlar ve evrensel tasarım aşamalarında kullanıcı kitlesini oluşturmak ve standardı engelli bireyler üzerinden ele almak, mevcut kriterlerin doğru kullanımını sağlayarak, işlediğimiz evrensel tasarım bağlamında üniversite örneği açısından tüm birimlerin değerlendirilerek herkese açık kullanımların oluşmasını sağlayacaktır. Kullanımındaki açıklık ile ele alınan evrensellik, yaşamsal fonksiyonların genişlemesi ve kullanıma açılması ile etkileşim sürecini tamamlamaktadır. Mevcut tasarım değişikliği evrensel tasarım prensipleri ile bağlayışı unsurlar ele alınarak yeniden tasarlanması veya tasarım değişikliği ile süreç kontrol edilmelidir. Kısacası evrensel tasarım ve tasarım sürecindeki evrensellik, farklı bireylerin, diğer bireyler ile kullanacağı ortak tasarımlar yaparak adil tasarım yaklaşımının ortaya koyulmasıdır.

2.1. EVRENSEL TASARIM KAVRAMLARI

Evrensel tasarım kavramı, tasarım ve bütünlüğün genel anlamı ile mimari alanlarının toplam yapı eşitliği ve kullanıcıların her bir kesimden olması kuralı ile evrenselliği eşit kılmakta ve bu bağlamda, yaşadığımız gün itibarı ile insanların yüzde 8,5'ini oluşturan 65 yaş ve üstü kitle ile (NIH, 2016) tüm bu sayıların önümüzdeki 30 yıla kadar 1,6 milyara yükseleceği ve toplam dünya nüfusunun % 17'sini oluşturacağı araştırma verileri ile desteklenmektedir. (NIH, 2016).

Evrensellik bizi özelden nesnele doğru ilerletirken, bu düzlemde dünyadaki nüfusun % 15'ini engelli bireylerin oluşturması, tüm bu oranın nüfustaki yaşlanma ve kalıtsal hastalığı olan bireylerin hastalıklarının hızla yayılma durumunun oluşması ile önümüzdeki yılların veri analizlerinde bu sayının artacağı tahmin edilmekte, aynı zamanda evrenselliği destekleyen engelli yaşam alanlarının kullanılmasının ve engelli nüfus oranının dünya nüfusu ile dörtte birlik dilimi içerisinde çoğalma ve bireylerin bir takım engel ile dolaylı veya doğrudan karşılaşma istatistiğinin yüzdeler diliminde yüksek oranda olması durumunu ele almaktadır. (Dünya Sağlık Örgütü, WHO)

Diğer taraftan toplumda yaşayan sağlıklı bireylerin ömürlerinin bir bölümünü özel gereksinimlerle geçirmek zorunda olduğu gerçeği de karşımıza çıkmaktadır. Bireyler için tam ve fiziksel yeterlilik geçici bir durumdur ve bireyler yaşamının bir bölümünü bazı kısıtlılıklarla geçirebilmektedir (Ergenoğlu, 2013).

Kalıcı engelli / özürlü olma durumu yanında hamileler, yüksek topuklu ayakkabı giyen bireyler, bebek arabalı bireyler, yük taşıyanlar, çocuklar, kronik bir hastalığın fiziksel izlerini taşıyanlar, çok uzun, çok kısa, çok şişman veya yaşlılığın getirdiği hareket kısıtlılığını yaşayan bireyler, geçici engellilik durumu taşıyanlar bu duruma örnek olarak verilebilmektedir (Kavak, 2010; Ergenoğlu, 2013).

Tüm bu gerçeklere rağmen ürün, donatım ve mekan tasarlarken tasarımcıların kullanıcı olarak genelde ortalama, sağlıklı insanı dikkate alma eğiliminde oldukları, var olan tasarım prensiplerinin ise ortalama fizyolojik yapılara sahip ve herhangi bir hareket kısıtlılığı bulunmayan kullanıcıların dikkate alınarak oluşturulduğu görülmektedir (Kavak, 2010, ss.1-2).

Buna karşıt olarak evrensel tasarım kavramı tüm insan kitlelerine yönelik olarak herkesin eşit erişebileceği ve eşit şartlarda kullanılabileceği mekân, ürün, çevre ve donatımın tasarımı doğrultusunda ortaya çıkmış bir tasarım anlayışıdır (Hacıhasanoğlu, 2003).

Evrensel tasarım konsepti ürün tasarımı, fiziksel çevrenin tasarımı ile ilgilen mimarlığa, peyzaj düzenlemelerine, kentsel tasarıma; çevre kontrolü sağlayan basit sistemlerden, karmaşık bilgi teknolojilerine kadar değişen ölçekleri kapsamaktadır (Dostoğlu ve diğ., 2009).

2.2. EVRENSEL TASARIM PRENSİPLERİ

Mimarlık ve diğer sektörleri ele aldığımızda, oluşum ve üretim aşamasında olduğu gibi diğer aşamalarda da ürünün var olma ve kullanılma prensipleri mevcuttur. Bu prensipler mimarlık alanında kullanımı kolaylaştırıp hedef kitleyi geniş tuttuğu için tüketim durumunda doğru sonuç elde edilmesini amaçlamaktadır. Evrensel tasarımlar ve evrensellik kapsamında herkes için oluşan bu yapı süreci, kendini diğerlerinden soyutlarken, kullanım alanlarını daraltmanın aksine genişleterek evrensel tasarımın oluşan prensipleri ile kalıcı ve ötekileştirmeden uzak evrensel bütünlüğü sağlayarak, başlangıç oluşumu hata payı oranını düşürmeyi hedeflemektedir.

Evrensel Tasarım Prensipleri, kullanım alanları ve kullanıcı kitlesi ile doğru ilişkinin kurulmasını hedefleyen, mevcut yapı ve yapısal mimarinin oluşum süreçlerinde tasarım prensiplerinin uygulanması ile kullanım alanı hedef edildiği gibi genişletilerek ilerleme sağlanmaktadır. Eşit yaklaşım sağlanabilmesi, evrensel maddelerin kullanıma açık ve esnek formüller ile uygulanarak, geniş alan ve kitle kullanımına açılması ile nihai toplumsal yapı bütünlüğü oluşumunu destekleyebilir. Standardın herkes için kabul görmesi, bazı kullanıcı kitleler için yaşam kalitesinin düşmesi ve standardın altında kalmalarını sağlayarak tüm evrensel süreçleri tehlikeye atmaktadır. Herkesin oluşturduğu bu evrensellik standartları ancak Evrensel Tasarım Prensipleri uygulanırsa bütünlüğünü koruyarak doğru yapı ve tasarım ilişkisinin oluşumunu sağlayarak, bizi evrensellik sonucuna ulaştırabilir. Tasarıma yön veren tasarım planlarının uygulanması, engelli ve yaşlı bireylerin toplumda soyutlaşarak ayrışmasını değil, eşit ve adil yaklaşım bünyesinde doğru tasarımın seçilmesinin sağlanmasını amaçlayan görsel, tüm bireyler için adil tasarım anlayışının oluşmasını destekleyen niteliktedir. (Şekil 2)

Şekil 2: Evrensellikte Kullanım ve Açıklık

Kaynak: <https://skrift.io/issues/accessibility-in-the-umbraco-back-office/>

Cavington ve Hannah (1997) tarafından evrensel tasarım kullanımına ait altı farklı kullanım belirtilmekte ve bu durum aşağıdaki şekilde özetlenmektedir.

Evrensel tasarım;

- Kullanıcı ayırt etmeksizin her bir bireye saygınlığın ve bağımsızlığın sağlanması,
- Ürün kullanımı ve bütünlüğünü risk almadan, kullanıcının şahsi gereksinimlerine uyum ve etkinlik sağlayan,
- Görsel anlamda başarılı,
- Yüksek derecede ve değerinde gereksinime karşı başarı gösterebilecek
- Üretici ve tüketiciyi iletişimi için açık bilgi veren,
- Tasarımsal boyutta sürdürülebilir olan birleşimdir" (Cavington, Hannah, 1997'den akt. Hacıhasanoğlu, 2003).

- . Eşit Kullanım Prensibi
- . Kullanımda Esneklik Prensibi
- . Basit ve Sezgisel Kullanım Prensibi
- . Algılanabilir Bilgilendirme Prensibi
- . Tasarımda Hata Payı Prensibi
- . Düşük Fiziksel Güç Harcanması Prensibi
- . Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Mekân Sağlanması Prensibi

2.2.1 Eşit Kullanım Prensibi

Evrensel tasarım oluşum süreci ve gelişim aşamasındaki tasarım, birbirinden farklı istek ve yaşam tarzı olan zorunlu ya da istek biçimleri ile ele alındığında kitlenin herkes olarak kabul görmesi ve farklı yetkinlikteki kullanıcılar için kullanılabilirliği ile oluşmaktadır.

Eşit kullanım, şartlarını başlangıç ve gelişim aşamasında adil yaklaşım olarak nitelemektedir. Kullanıcının eksik veya fazla olma durumu kıyaslama ve karşılaştırma yolu ile göz önüne alınmadan, güvenlik ve kişinin mahremiyeti gibi konular herkes için bütünlüleyici önem taşıyarak kullanıcıları gruplaştırmadan tasarım sürecinin doğru ve herkes için eşit tasarım ilkesini benimsemektedir. Bu bağlamda eşit kullanım ve kullanım prensipleri yaklaşımı, tasarım sürecindeki evrensellik bütünlüğünü sağlayarak yanlış ve bireysel çıkarların başlangıç sürecinden bitiş sürecine kadar olmayacağı bir tasarım anlayışını benimsemektedir. Tüm bunları oluşturabilecek hata payının en aza inmesi ve kullanımının açıklık payının herkes tarafından kabul gördüğü, sağlam ve sonuç odaklı tasarımların ele alınarak oluşturulması ile başlamaktadır. Başlangıç sürecinde ele alınan eşit kullanım, tasarım adımlarında oluşabilecek her bir kullanıcı için materyal ve ürün bilgisini esnek ve kontrol edilebilir alan dağılımı ile sabitler. Bu sabitleme kullanım açıklılığını desteklerken kullanıcılar için tasarımda yayılma, esnek tasarım planı ve tasarım süreçlerinde kullanım odaklı herkesi kapsayan eşitliği desteklemektedir. Evrensel tasarım yaklaşımındaki sınır, bireylerin kendi çalışma alanlarında oluşabilecek tasarım engelleri doğrultusunda değil, iş yükü ve bireysel yaklaşımlar sonucunda oluşabilecek bir takım sorunları ön görerek süreci kullanıcı hatası olarak kabul görmektedir.

2.2.2. Kullanımda Esneklik Prensibi

Tasarım süreci ,birbirinden bağımsız ve farklı bireysel istek ve becerilerini kapsayarak bu süreci doğrusal olarak irdelemektedir. Fonksiyonel tasarımların evrensellik bünyesinde önem kazanması evrensel bütünlüğün ve tasarımın çok amaçlı olarak kullanımına olanak sağlamaktadır. Kullanım amacı ne olursa olsun evrensel tasarım sürecinde oluşturulacak bir ürünün, ürünü kullanan bireyin el ve ayak işleyişinin bağlayıcılığı ile tek fonksiyon olmamak koşulu ile birden fazla seçenek modeli oluşumunun kabul görmesi esasına dayanmaktadır. Örneğin üretimden çıkan bir ürünün her iki elini kullanan farklı iki kullanıcı kitlesi düşünüldüğünde ürünün her iki ele uygun fonksiyonellikte olmasını amaçlamaktadır ve ürün aynı derecede kullanışlı olmalıdır. Evrensel tasarımdaki esneklik payı kullanıcıların hata paylarının kabul görülüp hatayı tölere edebilecek fonksiyonelliğe sahip olması anlamını taşımaktadır. Hata payı, farklı mekanik becerileri ele alınan bireylerin kullanım ve hassas kullanım ölçütlerinin az veya kısıtlı olması durumlarının oluşturabileceği hatta paylarının en aza inmesini hedeflemektedir.

2.2.3. Basit ve Sezgisel Kullanım Prensibi

Evrensel tasarımdaki bu süreç, tasarımdaki kullanıcının tecrübe ve diğer kişisel becerilerinin bağımsız bir bölümünde, herkes tarafından kabul görülen kolay anlaşılabilir bir tasarım ile ele alınmalıdır. Yalın ve sade bir dil ile tasarım süreci başlayarak, oluşum sonuç odaklı olmalıdır. Tasarım süreci ve evrensellik bütünselliğinin en önemli unsuru olan insan kullanıcı olarak nitelendiğinden, kullanıcı beklentileri ve sezgisel anlamdaki kullanım kolaylığına engel olmayarak aykırı ve zıt olmamalıdır.

Tek bir dil ile iletişim kurmanın zorluğunu ele alınan bu tasarım prensibi, geniş ve anlaşılabilir bir dil becerisini kapsamalıdır. Kullanılan bilgi ve nasıl kullanılacağı durumu önem derecesi hesaba katılarak kullanım bütünlüğüne göre sıralanmalıdır. Basit ve sezgisel kullanım ile tasarım sürecindeki anlaşılabilirlik önem kazanmakta, açık yalın anlatım ve ürün kullanımı tüm kısıtlamaları kullanıcı için kaldırmaktadır.

2.2.4. Algılanabilir Bilgilendirme Prensibi

Tasarım sürecindeki diğer ilkelerde olduğu gibi algılanabilir bilgilendirme prensibi, kullanılacak ve önem sırasında göre kullanıcının gerek gördüğü tüm bilgi bölümünü kullanım ortamından ya da kullanıcının algısı ile yorum katabileceği koşullardan uzak, anlaşılabilir ve etkin sunmalıdır. Tasarım aşamaları ve bu aşamaların başlangıç noktasının oluşumu kullanıcı ilişkisi açısından okunabilir ve bu okunabilirliğin düzeyinin en üst seviyede kabul görmesi ile tamamlanmaktadır. Ürün açıklaması ve öncesindeki kullanım ürünü niteler biçimde kolay ve açıklanabilir olma esası, diğer tasarım süreçlerine kıyasla soyutlanarak farklılaştırılmış olmalıdır.

Tasarım ve evrenselliğin birleşmesi hususu kullanıcı kitlesinin ürün kullanılabilirliği ile duyusal kısıtlılığı olan kullanıcıların “yetersiz” kelimesinin kullanılmaması ve bu kullanımın kullanıcıya değil ürüne bir hata girdisi olarak görülmesi durumu, üretimin kullanıcı ile uyum tekniklerinin kolaylığı ve algılanabilir ara yüzleri içermesi ile gerçekleşmesi durumunu kabul görmelidir.

2.2.5. Tasarımda Hata Payı Prensibi

Evrensel tasarımın kullanıcıdan doğacak ve kullanıcı kitlesini kısıtlamadan oluşturabilecek ürünlerin kullanımındaki kullanıcı kaynaklı kazaların en aza inmesini hedefleyen bir yaklaşım ile, tasarımın istenmeyen hesaplanmamış davranışlar sonucundaki kötü sonuçların en aza indirilmesi durumunda süreç kullanıcıyı destekleyen bir tasarım sürecini oluşturmaktadır. Tasarımdaki herkes için evrensellik kapsamındaki yaklaşım, kullanıma açık ve en çok kullanım gerektiren ürün gruplarının en ulaşılabilir bir erişilebilirlikte, erişime kapalı veya kullanıcı kitlesini tehlikeye sokacak veya kullanım sırasında en önde olmayan ürünlerin, izole edilerek korunaklı bir biçimde düzenlenmesi durumunu kapsamaktadır. Kullanımdaki hata payını en aza indirmek açıklık ile hayata sebep olabilecek durumların açıkça belirtilmesi esasında ele alınmalıdır. Hata payı hesaba katılarak tasarım sürecindeki aşamalar hataya olanak tanımayacak nitelikte olmalıdır. Düşük risk evrensel kullanımda tüm iş sürecini ve yaşam alanını büyük ölçekte etkilemektedir. Mevcut kullanımın esneklik içerisinde olduğu yanlış kullanıma sebep verecek durumların en aza indirilmesi ve fonksiyonel tasarımın sağlanması istenilen adil yaklaşıma ulaşmamızı sağlayacaktır. Bireyin hataya yatkın olması durumu düşünüldüğünde kullanıma açık olan tasarımın çok yönlü olması, hata payını yok etmektedir.

2.2.6. Düşük Fiziksel Güç Harcanması Prensibi

Tasarım, evrensellik kapsamında herkes için kullanılabilirliğin kabul görmesi ile kullanıcı kitlesinin belirli bir grup olarak nitelenmemesi ve herkesi kapsamaması ile durumun ürün ve kullanıcı ilişkisi açısından fiziksel olarak rahatlıkla kullanıma açık, yorgunluğun en az kullanım bütünlüğü ve bu bütünlükteki olanakların etkinlik ve rahatlıkla kullanılabilir olması durumu kabul görmüştür.

Lefebvre; "Hayatı değiştirmek için [...] önce mekânı değiştirmemiz gerekir." Lefebvre'in bu cümlesi, mekânın insan hayatındaki yerini özetler niteliktedir. Erişilebilir ve kullanılabilir olmayarak tasarlanan mekânlar, çevresi ve konumu nedeni ile toplumsal hayatın içerisinde yer alamayan ve yeterince bilgi becerisini belirtemeyen gruplar için mekân kelimesinin anlamı daha fazla şey ifade etmektedir.

Erişilebilir ve kullanılabilir mekân her durumdaki kullanıcıya "önemlisin", "bu mekânda isteniyorsun" ve "hoş geldin" (Kitchin 1998) gibi mesajlar veren ve kullanıcıların yapılı çevreyi başkasının yardımı olmadan rahatlıkla, kullanabilmelerini sağlayan en önemli tasarım kriterlerindendir (Gümüş 2009).

Kullanıcı ürün arasındaki fiziksel durum, açık tasarımın önemi ve özgüven kaygısının yaşam alanlarındaki önemini vurgulayan evrensel bir anlayışa örnektir. vücudun kullanımındaki doğal olmayan yaklaşım ile farklı şekillerde ve durumlarda olma olasılığı hesaba katılarak tasarım süreci başlamalıdır. Kullanıcı ürünü, ien düşük sayılabilecek bir kullanım ve kabul edilebilir bir güç ile çalıştırılmalıdır.

2.2.7. Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Mekân Sağlanması Prensipleri

Mekân dinamik bir olgudur; insan tarafından insanlar için oluşturulmaktadır. Kamusal mekân tüm bireylerin oluşturduğu heterojen bir kavramdır (Rendell 2000).

Yaşamın merkez noktasındaki insan olgusu ile oluşan kentlerin, kuşkusuz kenti oluşturan en önemli döngünün sahibi olan insanlar ile farklı fizyolojik yapı ve ihtiyaçların ele alınması mekan boyutlandırılması-tasarım prensibi ile kabul görmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşım kullanım alanı ve kullanıcı ilişkisini desteklerken, ele alınan tasarım yeniden kullanıcı kitlesini oluşturan herkes ve insan yaklaşımının planı ile sağlanmaktadır. Tasarım sürecindeki kullanıcının fiziksel ölçüleri ile ürünün bulunacağı bölgenin ve alan genişliği yeterliliğinin olması, kullanıcı hareket ve ürüne uzanabilme, yaklaşma ve genel kullanım niteliklerini taşıyabilmesi ve oluşum sürecindeki alanın yeterliliği tasarım sonucunda kullanıcıya sağlanmalıdır. Tüm bu tasarımların ve tasarım aşamalarının en önemli sebebi herkes için kullanıcı anlayışı barındıran evrenselliğin engelsiz bakış açısı ile tasarımlarını yapmasına sebep olarak, ürüne yaklaşımda bulunan kullanıcının hem oturan, hem de ayaktaki kullanıcıları kapsamaması hedefleyerek, ulaşılabilirliğin kolaylığı önem kazanmaktadır. Kullanım kullanıcının farklı el becerileri olduğu gibi fiziksel anlamda el ve kavrama becerilerinin de eşit kullanım bütünlüğünde ele alınmasını sağlamaktadır.

Evrensel tasarımda insan ihtiyaçlarına yönelik teorilerin kullanımlara bağlı olarak işlendiği *Tablo 3, Tablo 4* temel kavramların ve yaşamsal ihtiyaçların farklı dönemlerde ele alınması ile yıllar içerisindeki farklılık gösteren ihtiyaç modellerine örnek olmuştur. Evrensel tasarım kullanımında üniversite açıklığı ve kamusal diğer alanların irdelenmesi ile temel ihtiyaç modellerinin arasındaki ilişkinin sağlanması, mevcut tasarım planlarının gelişmesi ile gerçekleşerek, tüm bu süreçleri günümüzde ve gelecekte yeni tasarım aşamaları ile kavramsal olarak ele aldığımız evrensel tasarımı destekleyen niteliktedir.

Cooper Urban Open Spaces 1979	Lang Creating Architectural Theory 1987	Carr, Rivlin, Stone, Francis Public Spaces 1992	Ziesel Inquiry By Design 1995
Barınma Güvenlik Konfor Tophırsallık ve Kendini İfade Estetik	Temel İhtiyaçlar (Psikolojik, güvenlik, çevreyi tanıma, saygınlık, hareket özgürlüğü) Bilişsel Estetik ihtiyaçlar	Konfor Dinlenme Aktif ilgi (active engagement) Pasif ilgi (pass. engagement) Keşif	Güvenlik Okunabilirlik Mahremiyet Sosyallik Uygunluk Kimlik

Tablo 3: İnsan ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar

Kaynak: Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Kamusal Mekanlar

Yüksek Lisans Tezi, Harbiye Kongre Vadisi Örneği Kavak M. 2010

PRENSİPLER	REHBERLER
1- Eşit Kullanım	1.1- Bütün kullanıcılar için kullanım aynı değerde olması sağlanmalıdır.
	Mümkünse her zaman aynı, mümkün olmadığı zaman eşdeğer kullanım olmalıdır.
	1.2- Bütün kullanıcılar için ayrımcılıktan kaçınılmalıdır.
	1.3- Mahremiyet, güvenlik ve emniyet için şartlar bütün kullanıcılar için elde edilebilir eşitlikte olmalıdır.
2- Kullanımda Esneklik	1.4- Tasarım bütün kullanıcılara aynı çeşicilikte sunulmalıdır.
	2.1- Tasarımda kullanıcılar için kullanım şekillerinde seçme hakkı sağlanmalıdır.
	2.2- Tasarım kullanıcılar için erişim ve kullanımda hem sağ hem de sol el kullanımına imkan vermelidir.
	2.3- Tasarımın doğru ve dikkatli bir şekilde kullanımını sağlayacak tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.
3- Basit ve Sezgisel Kullanım	2.4- Tasarımın kullanıcıların hızına uyma yeteneği sağlanmalıdır.
	3.1- Tasarımda gereksiz karmaşıklık ortadan kaldırılmalıdır.
	3.2- Tasarımda kullanıcı beklentileri ve sezgileri dikkate alınmalıdır.
	3.3- Tasarımda kullanıcıların okuma yazma seviyeleri ve yabancı dil becerileri dikkate alınmalıdır.
	3.4- Tasarımda bilgi düzeninin önemine göre yoğunlaştırılarak kullanılması gerekmektedir.
4- Algılanabilir Bilgilendirme	3.5- Tasarım, iş süresince veya bitiminde etkili uyarıcıların devrede olmasını sağlamalıdır.
	4.1- Tasarım için gerekli olan bilgilendirmede farklı anlatımlar kullanılmalıdır (resimli, sesli, dokunma duyusuyla algılanabilen).
	4.2- Tasarım için gerekli bilgilendirmenin maksimum anlaşılabilirlikte olması sağlanmalıdır.
	4.3- Tasarımda kullanılan elemanlar tanımlanabilecek şekilde birbirinden ayrılmalıdır.
	Bu yönlendirme ve kılavuz oluşturma ile gerçekleştirilmektedir.
5- Tasarımda Hata Payı	4.4- Tasarım duyuşsal kısıtlamalara sahip insanlar tarafından kullanılan tekniklerden veya araçlardan daha iyi olan çözümler getirmelidir.
	5.1- Tasarımda kullanılan elemanlar tehlike ve hataları mümkün olduğu kadar azaltacak şekilde düzenlenmelidir.
	En çok kullanılan elemanlar için ulaşılabilmek sağlanmalı, tehlikeli elemanlar yok edilmeli, izole edilmeli veya bu elemanlara karşı korunma sağlanmalıdır.
	5.2- Tasarım oluşabilecek tehlikeler ve hatalar konusunda uyarı sağlamalıdır.
	5.3- Tasarım oluşabilecek hatalara ve tehlikelere karşı koruma özelliklerini sağlamalıdır.
6- Düşük Fiziksel Güç Harcanması	5.4- Tasarımda, dikkat isteyen işlerdeki hareketleri sınırlayıcı önlemler geliştirilmelidir.
	6.1- Tasarım, kullanıcıların doğal vücut yapıları ile kullanabilmelerine imkan vermelidir.
	6.2- Tasarım çalıştırılırken makul ölçüler aşmayacak şekilde güç kullanımı sağlanmalıdır.
	6.3- Tekrar eden hareketler mümkün olduğu kadar azaltılmalıdır.
7- Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Mekan Sağlanması	6.4- Tasarımın uzun süreli fiziksel güç harcanmasını azaltacak şekilde yaklaşım olmalıdır.
	7.1- Oturan veya ayakta olan her kullanıcının önemli elemanları görebilmeleri için engelsiz bakış açısı sağlanmalıdır.
	7.2- Oturan veya ayakta olan her kullanıcının bütün elemanlara rahat uzanması sağlanmalıdır.
	7.3- Tasarım farklı el ölçülerine ve kavrama özelliklerine uyum sağlamalıdır.
8- Yardım ve Yardım Aracı Kullanımı	7.4- Kişisel yardım veya yardımcı araçların kullanımına imkan sağlanması için gerekli alan sağlanmalıdır.

Tablo 4 : Evrensel tasarım prensip ve rehberleri

Kaynak: Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Kamusal Mekanlar
Yüksek Lisans Tezi, Harbiye Kongre Vadisi Örneği Kavak M. 2010

Evrensel tasarım ilkelerinin oluşumundaki en önemli isim olan Mace'nin günümüzde misyon ve prensip anlayışını devam ettiren uzmanlar yeni olarak nitelendirdikleri değişken kullanıcı kitlesini ele alarak beş yeni ilke daha ekleyerek (Evcil, 2014) kullanım alanının genişlemesine sebep olmuşlardır. Bu ilkeler;

- Bireyin Çevreden Hoşnutluğu (Adding to Human Deligt)
- Dayanıklılık ve Ekonomi (Product Durability and Production Economics)
- İnsan Sağlığı ve Doğal Çevre (People's Health and Natural Environment)
- İşlevsel ve Estetik Entegrasyon (Functional and Aesthetic Integration)
- Sosyal Bütünleşme ve Katılım (Social Cohesion and Participation)

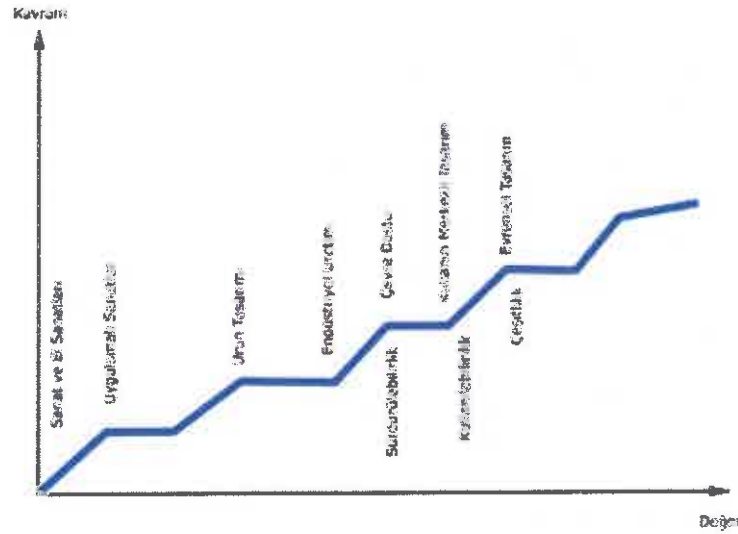
2.3. EVRENSEL TASARIM KULLANICI İLİŞKİSİ

Evrensel tasarım sürecinin gelişimi ve modern mimari gibi birçok mimari alt başlıkların incelenmesi durumu, evrenselliğin yalnızca engelli bireylere yönelik araştırmalar sonucu kullanım alanların esnekliği ve üretim modellerinin oluşmasının, tanımlayabildiğimiz tüm fiziksel özelliklerin kavram kullanımlarının ve mimari yaklaşımlarının sonucunda 'zenginler için' 'engelliler için' 'yaşlılar için' gibi terimlerin kullanımlarını . 'herkes için' 'engelsiz yaşam için' terimlerinin varlığı ve sıklığı ile yok etmeyi amaçlayarak tasarım sürecini tüm bu kriterlerde değerlendirip kurgulamaktadır.

Kullanıcıların yaş, cinsiyet, bedensel özellikler ve kişisel gelişim gözetmeksizin, adil tasarım anlayışını benimseyen bu yaklaşım tasarım alanlarında kullanılacak esneklik paylarını herkese hitap edebilme durumlarını göz önüne alarak, kullanıcıların için engel teşkil etmeyecek şekilde ve diğer bireyler ile aralarındaki pozitif ayrımcılığı kaldıracak alanlar ile kolay ancak kullanıcı herkes olduğu için gerekli planların başlangıç aşamasında kullanıma açıklık durumu ele alındığında bireylerin fiziksel durumlarından çok mental ve psikolojik yaşam alanlarını kapsayacak bir süreci kapsamaktadır. Örnek verebileceğimiz somut yaklaşımlardan günümüzde her yerde karşımıza çıkan bina girişlerindeki merdivenlerin, engelli bireylerin kullanamayacağını düşünerek engelli rampası yapılmasını savunan eşit yaklaşım, yapılan diğer yanlışlarda değerlendirildiğinde engelli rampa eğimlerinin yüksek ve erişime uzak olması durumudur. Bina girişlerinin her kitleye uygun merdivensiz veya engelli rampası olmadan tasarlanma sürecindeki adil yaklaşımı savunmak ve tasarım başlangıcındaki hedefi bütün kullanıcılara yönelik yapmak evrensel tasarım ve kullanıcı ilişkisi bütünlüğünü sağlamaktadır.

İnsanlar yaşam alanlarının esnekliği, tasarımda kullanım kolaylığı ve hata payının en aza indirilmesindeki ihtiyaçlarının çok boyutluluğuna rağmen, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile 1950'li yıllardan günümüze kadar olan çalışmalar ve Evrensel Tasarım sonuçlarının ortaya koyulmasının, tasarım alanındaki değişikliklerin zaman içerisinde doğrusal temelini oluşturarak kabul görmektedir. Tasarım her zaman belirli bir kullanıcı kitlesine hitap eder ancak Evrensel Tasarım kullanıcı kitlesindeki herkesi bu süreçte tasarıma dahil ederek, doğru insan yaklaşımını eşitler.

Kullanıcı kitlesinin tamamını oluşturan insan ve ihtiyaç duyduğu temel veya öznel ihtiyaçların boyutluluğu, 1950’li yıllarda ihtiyaç hiyerarşisini ortaya koyan Maslow’un, kullanıma bağlı ya da bağımsız farklı yorumlar ile günümüzde evrensel tasarım alanında kullanılması temel anlamda bilgi ve geleceği barındırmaktadır. İnsanlar yaşadıkları bölgelerin ve toplumun geleneksel yaşam kalitesi ile hayatlarını sürdürürken, toplumda yetersiz olarak adlandırılan ve kullanım alanlarının kısıtlılığı bakımından başarı sürecini ve başarısını erteleyen, tüm üretim alanlarının yetersizliği ile diğer bireylerden ayrılarak, ötekileştirme, güç kaybı ve başarısızlık gibi olumsuz kavramların hitabına maruz kalan kullanıcıların, engelli ya da temelini kendilerinin oluşturamadıkları yapısal bozuklukların sonucunda zorunlu bıraktıkları alt yapı eksikliğinin kullanıcı kitlesinden karşılanması durumu, evrenselliğin yaygınlaşması ve bireylerin kullanıcı kitlelerini genişletmesi, herkes için tasarım dönüşümünün başlamasında büyük rol oynamıştır. Erişilebilirlik kavramını açıklayan görsel, estetik ve diğer evrensel bütünlüğü sağlayan özellikleri vurgulamaktadır.

Şekil 3: Erişilebilirlikte temel bileşenler)

Kaynak: <https://designtheses.wordpress.com/2018/05/24/herkes-icin-tasarim-herkes-icin-mi/>

2.3.1. Evrensel Tasarım Bağlamında Kullanıcı İhtiyaçlarının Belirlenmesi

Evrensel tasarım kullanıcıları ve kullanım alanlarının en yaygın olduğu yerler kamu binaları ve eğitim kurumlarıdır. Alışveriş merkezlerinin engelli kullanıma olanak sağlamasının adil yaklaşımı olarak giriş bölümlerinde merdiven kullanımının az olması ancak bunun yanı sıra engelli rampalarının sıklığı eşit kullanım şekli ile evrenselliği yansıtmamaktadır. Üniversitelerdeki kullanım öğrencilerin tasarım anlamındaki kullanıcı isteklerini ele alıp, verilerin hedef kitleyi herkes olarak alması ile başlanmaktadır. Bu bağlamda üniversiteler araştırma ve geliştirme yönünden evrenselliği yansıtabilir ve tüm bu süreçte ele alınacak verilerin tasarım süreçlerindeki evrensel yönler işlenebilir.

2.3.1. Fizyolojik İhtiyaçlar

Evrensel tasarımda, ulaşım sağlanması gereken yerlere bireylerin kişisel olanakları ve yaşam kalitelerini standart seviyeye getirebilmeleri için tasarımsal olarak imkan sağlanmasını beklemesi ve diğer bireysel fizyolojik farklılıklar nedeniyle, sosyal durum, kültürel farklılıklar ve kültürel geçmişe göre ihtiyaç duyulabilecek davranışlar bütününde, tasarımcının kullanıcılar için oluşturduğu ve tasarım sürecinde yol gösterici olan üç temel ilgi alanını söz konusudur,

- *Temel ihtiyaçları oluşturan sağlık ve gelişim amacı ile yapılması gereken aktiviteler*
- *Aktivitelerin zaman kavramı içerisinde sürekliliğinin sağlanması ve çevresel faktörler*
- *Yapılan aktivitelerin Aktiviteleri gerçekleştirebilmek için en uygun ortamın sağlanması (Lang 1994)*

İnsan ihtiyaçları hiyerarşisinin oluşumunda, temel bir konfor düzeyine ulaşıldığı anda, insanların ihtiyaçları konusundaki algısı daha yüksek bir seviyeye erişeceği için konfor düzeylerinin ötesinde çevresel kaliteye olan istek te artacaktır (Lang 1994)

Kontrol edilebilir ve alışılmış uygun ortam için standart kabul edilebilecek tüm tasarımların kullanım süreçlerindeki artan isteğe dikkat çeken (Lang 1994) evrensel yaklaşıma farklı bir bakış açısı katmıştır. Kullanım alanlarımızda bize yaşam alan kalitesini sağlayacak olan esnek tasarımlar, yapısal değişimler ve tasarım kavramının değişmesi ile konfor açısının genişlemesine sebep olacaktır. Bu durum, üniversite birimlerini incelediğimizde konfor kavramının öğrenci kullanıcı kitlesi için değiştiğini ve tasarımda evrensel kavramın öneminin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Konfor basit bir ihtiyaçtır. Yeme, içme ya da yorulduğunda dinlenmek için bir yer bulabilme, tatmin edici konfor derecelerini gerektirmektedir. Konfor olmadan ihtiyaçların nasıl karşılanacağını, insanların eğlenmek istediklerinde ne gibi problemlerle karşılaşabileceklerini algılamak zordur (Carr, Rivlin, Stone, Francis 1992).

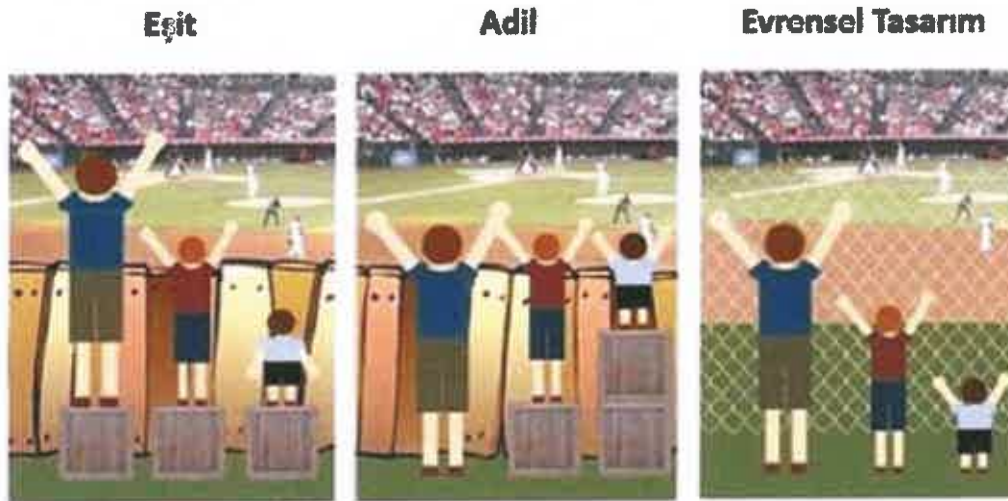
Çevresel düzeyde ortamı ve kullanıcıyı rahatsız edebilecek tüm tasarım ve yaşamsal materyallerin en az düzeyde kabul gördüğü konforun sağlanmasının ele alınması (Carr, Rivlin, Stone, Francis 1992) ile evrensel yaklaşımdaki psikolojik süreçler ve iletişim-çevre faktörlerine vurgu yapan (Lang 1994) tasarımda ihtiyaç duyulabilecek alan kavramlarını insan ilişkisi ile açıklarken, evrensel tasarımın ele alınan üniversite birimlerinde kullanım alanlarındaki esnekliğin önemini, tasarım kavramındaki açıklığını vurgulamamızın ve hata payının önemini doğru algı ile desteklemektedir.

Korunma ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması, toplumda ve coğrafyada bir yer edinme ihtiyacının karşılanmasını da içerdiğinden psikolojik boyutları da söz konusudur. Bu ihtiyaçlar bir grubun parçası, bir toplumun üyesi ve bir yerin parçası olma ihtiyaçlarıyla örtüşmektedir. Bu da insanlar arası iletişimin ve çevrenin kullanımına yönelik ipuçlarına karşı olan ihtiyacı da kapsamaktadır (Lang 1994).

2.3.2. Bireysel İhtiyaçlar

Engelli bireyleri kapsayan bu tasarım, herkes için açık olan tasarı yönünü aktif ihtiyaçların sağlanması ile ele alırken, kitleyi bireysel ev yaşantılarının dışında tutarak, kamusal ve özel alanlarında içerisinde bulunması gereken bir yapı ile bireyselliğin konutlardan ve yaşam alanlarından daha geniş kapsamda yayılmasını hedeflemektedir.

Bireysel ihtiyaçlar kurumsallık ve bu bağlamda kamusallaştırılamadığı için çözüm sürecinin kolay ve hızlı olduğu düşünülebilir. Ancak kamu alanları dahil özel alanların çokluğu ile engelsiz yaşamının bireysel ihtiyaçlar dahilinde talep edilme durumu, toplum bütünlüğü ve yapısı anlamında ülkenin geri kalmış ve evrensellik bünyesinde ilerleme kaydedememesinin bir sonucu olarak düşünülmektedir. Tasarım yönlerinin bireysel veya kamusal olarak ele alınarak başlangıç sürecindeki tasarım hatalarının yeniden işlenmesi, yaşam kolaylığı ve eşitlik anlamında bireyleri ve toplumu oluşturan yapı birimi olan insanın özgün ve özgür hareket etmesini sağlayacaktır. Bu süreci üniversite birimlerinde değerlendirdiğimizde ele alınan eşitlik kavramının öğrenci, öğretmen ziyaretçi ayırt etmeksizin evrensel yaklaşım ile tasarım kavramının ele alınması gerekmektedir. Sütluçe Bölgesi üniversite örneği ile incelenen birimler adil ve eşit yaklaşım ile tasarım sürecini ele alırken, evrensel olarak eksik ve kullanım alanları olarak açıklığı kısıtlı kalmıştır. Bu durumu niteleyen *Resim 1* evrensel yaklaşıma açıklık getirmiştir.

Resim 1: Adil ve Eşit Yaklaşım Farklılığındaki Evrensel Tasarımın Kullanımdaki Açıklığı

Kaynak: http://asosyalhizmet.blogspot.com/2013/05/esitlik-herzaman-adalet-degildir_29.html

2.4. EVRENSEL TASARIM VE MİMARLIK İLİŞKİSİ

İnsanlar temel ihtiyaç olarak benimsedikleri barınma, giyinme ve yemek yeme gibi durumlarının yanı sıra aktif yaşam döngüsünün içerisinde bulunan ihtiyaç dışı kullanımlarının, temel ihtiyaç bünyesinde ele alınması, bizi tasarımsal süreçte kalite ve

kullanıcı dışı isteklere yöneltmek, kullanıcı kitlesini kısıtlamaktadır. İnsanlar barınma ihtiyaçlarının daha fazlası olarak nitelendirebilecekleri tasarım süreçleri ele alarak doğayı tasarım bünyesinde araç olarak, mimari anlamda eşit yaklaşımdan uzak bir çok projeler oluşturarak, evrensellüğün adil yaklaşımını ele almadan belirli bir kitleye hitap ederek

süreci başlatmaktadır. Mimarlık farklı boyutları insanlar için düşünebilse de herkes için tasarım anlayışı kâr ve zaman belirtilerini ortadan kaldırdığı için, adil yaklaşım insanlar için çözülmesi zor, kullanımı kolay, tasarım süreci uzun, bakış açısı ile değerlendirmelerine aynı zamanda tasarım sürecinin evrensellikten uzak olmasını sağlamaktadır. Evrensel tasarımda kullanıcı evrenselliği hedef alarak tasarım süreci ve mimari grupları, kullanıcı ihtiyaçları ile Evrensel Tasarım sürecinin oluşturduğu tasarım kriterlerinin ilişkilendirmesi ile ilgili olarak Avrupa Konseyi'nin destekleyerek kabul gördüğü bu ilkeler oluşturularak açıkça belirlenmesini sağlamıştır. Bunlar;

- Mekan iletişimde kullanımın açık ve kullanıma uygun olduğunun belirlenmesi
- Görsel algının iyi derecede olması,
- Kullanımda ve geçiş alanlarında iç-dış sirkülasyonun en geniş hali ile sağlanması,
- Erişilebilirlik ile kullanımda çoğunluk tarafından beklenen ve istenilen etkinlik alanlarından oluşması,
- Tasarımın oluşturacağı ortamda güven teması,
- Tasarım yönünden organik ve doğallığın ele alınması,
- Kullanıcı gruplarının herkes olarak belirlenmesi ile çoğunluk olan kullanıcıya hitap eden materyallerin sıklığı,
- Kullanımın yoğun olduğu zamanlarda iklimsel şartlara uygun alan ve tasarım oluşması,
- Kullanıcıların gruplaşma olmadan, öncelik ile, çocuk, engelli ve yaşlı bireylere hitap eden tasarımların ortaya koyulması
- Kullanımı kolay ve maliyet yüzdesinin düşük olması,
- İhtiyaç duyulması durumunda kullanımda özel gereksinimler için esnek ve fonksiyonel materyallerin bulunması ve değişebilir olması,
- Oluşturulacak mekânın hem estetik hem de sosyal beklentiye karşılması.

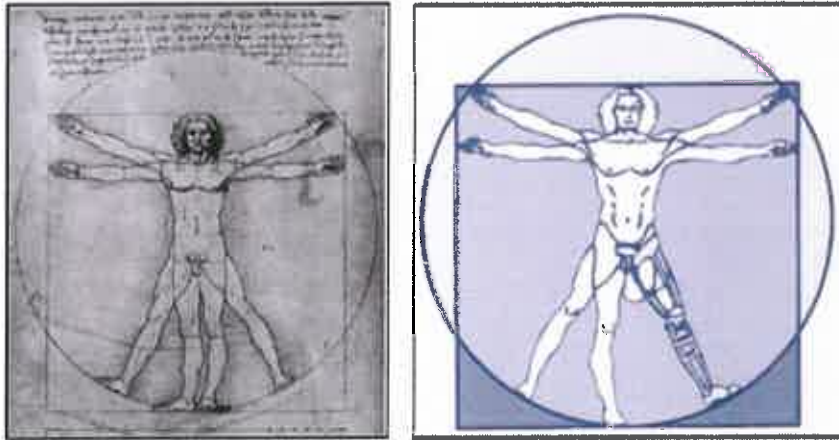
3. EĞİTİM MEKANLARININ TASARLANMASI AŞAMASINDA EVRENSEL TASARIMIN YERİ

Üniversiteler, insan ve tarih konuları ele alındığında bireyin eğitim anlamında kendi karar ve kurallarını yönetemediği süreci sonlandıran aynı zamanda kullanıcı ihtiyaçlarını farklı kitlelerin içerisinde bulunması ile ortak kabul eden bir sistemdir. Gözlem gibi araştırma süreçlerini destekleyen, eğitim ve eğitimde eşitlik kavramları ile ayrımcılık, ötekileştirme, başarısızlık ve sorun gibi kavramların çözümlerine hızlı ve şeffaf bir şekilde erişimini sağlamayı amaçlayan, genel ve özelinde insanı içeren yapısı ile genç nüfusun kalbi ve bununla birlikte eğitimde evrensellüğün en doğru ele alınacağı

üniversitelerde evrensellik başlığı ile mekânlarda herkes için doğru çözümler alt başlıkları ile işlenecektir. Evrensellik kriterleri alanında her şeyi ve herkesi barındırmakta, tasarım sürecindeki kullanıcı kitlesi ve hedef kitleri herkes bütünselliği ile doğruya ulaşmayı hedef tutarak kullanımı basit ancak tasarımsal olarak evrenselliğin işleneceği yapı oluşumunu yansıtmaktadır.

3.1. EVRENSEL TASARIMIN TARİHSEL SÜRECİ

'Evrensel Tasarım Merkezi (The Center of Universal Desing)' isimli grup tarafından geliştirilmiş ve Amerika'daki Kuzey Karolina Üniversitesinde evrensel tasarım yaklaşımı, 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin, 'tüm insanları, hiçbir ayırım gözetmeksizin haklar bakımından eşit gözetilmesi' felsefesinden yola çıkarak tasarımın tüm insanlar için eşitlik sağlayıcı şekilde oluşturulmasını hedef alır (Aközer, 2007). Evrensel tasarım yansıması düşünüldüğünde bu durum Mimar Ronald L. Mace'ın süreci ele alması ile "tüm ürünlerin ve çevrelerin, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin pek çok kişi tarafından kullanılabilmesini olanaklı kılan, bütünselleşme sağlayan bir tasarım yaklaşımı" olarak tanımlanmaktadır. Bütünleştirici bir tasarım yaklaşımı olan evrensel tasarım toplumun kullanımında olan bütün alanların, bütün bireyleri kapsayacak şekilde ayırım yapılmadan kullanımının sağlanması olarak değerlendirilir (Dostoğlu vd., 2009) yaklaşımını ortaya koymuştur.

Resim 2: "Vitruvius Adamı" çalışması; Da Vinci'nin insan bedeninde "Altın Oran" çalışmasına atıfta bulunan/sorgulayan bir çalışma. (Leonardo da Vinci, 1492)

Kaynak: file:///C:/Users/esrak/Downloads/evrensel%20tasarım%20yaklaşımı%20(5).pdf

Evrensel tasarım sürecindeki insan vurgusunun en önemli örneklerinden biri olan Resim 2 'Vitruvius Adamı' fiziksel ve bütünsellik anlamındaki bedenin doğru konumlanması ve ele alınan tüm veriler ile tarih boyunca, belirli ve somut şekilde görülmesi de evrensellik kavramının hep olduğunu ve kullanım alanlarının herşeyi içerisine aldığını vurgulamakta ve buna en büyük örnek olarak gösterilebilmektedir.

3.2. EĞİTİM YAPILARINDA EVRENSEL TASARIM KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMALARIN SINIRLARI

Toplumların bireylere sundukları ve imkan olarak sağladıkları tüm yaşama hakları engelli bireylerin bu bağlamda sosyal hayata katılımlarının güçlenmesi, gelişmiş ve gelişmekte olan farklı toplum yapıları içinde çağdaşlık düzeyinin gelişim göstergesi olarak kabul edilmektedir. Üniversite kampüsleri ve çevresel alan analizlerinin ele alınması ile tüm bu yapıların kullanım ve açıklık imkanlarının engelli kullanıcılara yönelik erişim problemlerinin çözülmesi öncelik kazanmaktadır. Ulaşılabilirlik, doğru düzlem, açık kullanım gibi konuların sorunsal bağlamda ele alınarak çözüm yolunda işlenmesini sağlayacak olan tüm konular kaynak kullanımı araştırma yöntemleri anketler ve kullanıcı grupları yorum ve deneyimleri ile doğru ve tek bir amaca yönelik olarak değerlendirilerek sonuç erişim kısıtlamalarının kaldırılması için tüm evrensellik ilkelerini kapsayarak sağlanacaktır. Evrensel bütünlük ve tasarımda adil yaklaşım süreci, görme ve yürüme sorunlarına sahip tekerlekli sandalye kullanımına bağımlı tüm bireyleri kapsamaktadır. Engelli kullanıcılarının engel olarak görebilecekleri tüm alanların evrensellik bağlamında yaklaşımının sağlanması ile nesnel bakış açılarının oluşması ve tasarımsal yanlışlıkların benimsenmesi için oluşturulacak tüm ilkeler mevcut evrensellik ilkeleri ve uygulama doğruluğu ile yapısal bütünlük, insan engeli, bina ve tasarım engeli gibi yanlış anlaşılan doğru kuralların öncelikli adil tasarım ile nasıl? ve ne kadar? Soru sınırlarını belirleyerek kullanıcıya doğru ve eşitliğin belirli düzeydeki yanlış karşılığı olduğunu, kontrol ve yöntemlerin uygunluğunun kullanılabilirliği ile ilgili çevresel çizgilerin evrensellikte iç mekanlar sınırlarını belirlemesine olanak sağlayacaktır. Evrenselliğin engelli bireylere imkan sağlayıcı özelliğinin yanı sıra bu durumun yanlış kullanımı tasarımsal ve yapısal bütünlüğünün doğruluğunun yüksek olması durumunun önüne geçerek, bireylerin yaşadıkları toplumsal yapıda kendilerini soyutlamalarını sağlayarak, özgüven ve durum paniği gibi kişisel çalışma bozukluklarının oluşmasına sebep olacaktır. Üniversiteler ve diğer eğitim kurumları için bu durum tekerlekli sandalye kullanan bir bireyin genelden özele geçiş alanları ele alındığında kendisi için ayrı bir yol yapılması durumu ve bu yolun üzerinde demir tutunma bölümlerinin bulunması ona eşit olmayan bir yaklaşım ile ötekileştirme gibi durumların oluşmasını destekleyici nitelikte yanlış ve açıklığı yalın olmayan bir tasarım örneği sunar. Bu durum eşit kullanım olarak geçse de adil yaklaşım olan evrensellik anlayışı için baştan sonra ‘Engelli Bireyler İçin’ yaklaşımına doğru bir yol göstermemektedir. Toplumda evrenselliğin işlenmesi ve geçirgen olması durumu tasarım bütünlüğünün yapısal anlamda ele alınacak üniversitelerin kaynak kullanımı için iyi sonuç alınmasını sağlayacak doğru bir yöntemdir.

Evrensellik Türkiye’nin toplumsal yapısı ve bunun yanı sıra dünyadan ele alınacak örnekler ile üniversitelerin evrensellik ile yapısal bütünlüğü, eksik tasarımlar ve genel kavramların kullanımı ile erişilebilirlik bağlamında doğrusal analizlerin kullanımından başlayarak, içinde yaşadığımız çevre başlangıç noktası kabul edildiğinde nasıl-neden ilişkisinin incelenmesi tüm bu evrensel sınırlamanın bütünlüğünü oluşturacaktır. Yaşadığımız çevre, binaların evrensel tasarım yaklaşımlarına yakınlığı, kenti oluşturan yapıların kullanımı bütünlüğü ve beşeri faktörün önceliği yaklaşımları ile zincirleme bir yapısal düzlemi oluştururken bu durum bizi kültürel farkındalığın engel haline

dönüşmemesi ve engellenmesi için eğitim yapılarındaki doğru yapılaşma ve kullanımda açıklık gibi evrensel kriterlerin oluşum aşamalarına varmamızı sağlayacaktır. Eğitim yapılarının belki de günümüzde en önemli yapı taşlarından biri olan üniversiteler zamana ve topluma bağlı olarak araştırma, geliştirme ve sosyal kültürel anlamda doğru kimliğin oluşması anlamında oluşan sonuç çok yönlü ve tek bir bakış açısının evrensellik içerişimde oluşturduğu etkinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. İstanbul Beyoğlu Belediyesine bağlı olan Sıtlüce bölgesi, eğitim ve üniversite planlamalarında kullanıma esneklik ve kullanıma açıklık veren tüm yönleri ile incelenip erişilebilirlik açısından değerlendirilecektir.

3.2.1. Eğitim Yapılarının Kapsam Olarak Sınırlandırılması

Üniversiteler ve üniversite içerisinde bölümlere ayrılmış tüm birimlerin evrensellik ve dolaşım alanları esnekliğinin kullanıcı kitlesini destekleyen ve eşit kullanılabilirlik ilkesi ile adil yaklaşım benimseyip, üniversitelerdeki toplu alanların (bahçeler,dolaşım alanları, etkinlik bölümleri, giriş ve geçiş bölümleri, bağlantı noktaları ve sirkülasyonu sağlayacak diğer unsurlar) işlenmesi ile Evrensellik bütünselliği araştırılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin bireysel ve toplumsal tüm gelişimlerini sağlayan mekan unsuru, üniversitelerin sosyal ve kültürel alanlarının öğrenci odaklı kullanım ile herkesin erişimine açıklığı ve bu durumun sürekliliğinin sağlanması, evrensel tasarım ile doğrudan ilişkilidir. Öğrencilerin eğitim ve okul hayatları boyunca ötekileştirme, kullanıma bağlı kitlesel ayırım, sosyal etkinliklerin dar anlamda kullanımı katılımını ele alacak bu mimari tasarım unsuru, öncelikle bireysel olmayan nesnel tasarımların oluşturulması yöntemleri ile evrenselliği destekleyici ve sınırlandırıcı bir etkiye sahip olacaktır. Öğrencilerin eğitim alanlarında kullanıma uygunluğu ile sağlanacak etkinlik oluşumları, sosyalleşme ve bununla birlikte sosyal grupların oluşumunda önemli bir parça olarak, süreci kullanıma uygun eşitlerler. Bu durum bireyleri birbirinden ayırtırmakta ve böylece toplum yaşamına katılmayı, çevre ile doğru ilişkiler kurabilmeyi öğrenmeleri durumu kimi zaman yerel sayılmadan bütünsellik ön planda tutulmadan yapılabilmekte ve sonuç olarak yanlış sınırlamaların oluşturdukları yanlış mimari tasarımlar ile toplumsal ilişkilere hazır bireyler olmaları durumunu yapı, bina, tasarım, mimari gibi kelime anlamı eğitim olmayan oluşumlar bozabilir. Etkinlik alanları için oluşturulacak sosyal ve kültürel anlamda ele alınacak tüm plan aşaması ve yeterliliği, çevresel oluşum, kent planı ve kullanıcı profili ile incelenerek, mevcut fikir ve yaklaşımlar üniversitelerin evrensel tasarım süreç bütünlüğünün herkesçe kabulü sağlanmakta ve tasarım için gerekli öncelikler belirlenerek kullanıcı kitlesi sınırları ve mimari kapsam belirlenecektir. Belirlenen bu sınırlar oluşacak alanların kullanım ve kullanıcı kesişimi, ortak hedefler, eşitlikte pozitif ayrımcılık durumlarının oluşumunun engellenmesi ve açıklığın erişilebilirlik ile tamamlanmasını hedeflemektedir.

Evrensel tasarımın üniversite binaları ve genel mimari üzerindeki etkilerinin farklı tasarım kullanımının sağlanmaması ve taslak aşamalarının genel bütünlüğü kabul görüp evrensellik üzerinde başlamasının normal olarak kabul edilmesi, mimarinin iç mekan tasarımı ve iç mimari projeleri ile mümkün sayılan alan araştırması ve kullanıcı isteklerinin bütünlüğünü yansıtmaktadır.

Bireysel yaklaşımların evrensellikte genel anlam ile doğrusal yapıları oluşturmada eksiklik sağlayacağı gibi oluşturulacak evrensellik kuralları ve ilkelerinin esnek yapılaşma ve kullanımda çok yönlü gelecek formların kullanılması ile tüm bu eğitim alanlarının, ortalama bir yaklaşımı tümünden özele giden evrensellik kavramlarının oluşması, araştırmaların hedef kitleyi belirsiz tutarak herkes anlayışı ile yönlendirilmesi tüm bu sonuçların neden ve niçin ortaya çıkacağını, süreçte ele alınacak konu bütünlüğünün kalıtsal olarak işlenmesi ile sağlanacaktır. Bu bağlamda süreç analizi kullanılan ve açıklık getirilen konu başlıklarının eğitim ve mimari bütünlüğü ile Evrensel Tasarım süreçlerinin tasarım yönüyle planlanması ile doğrusal tasarım sebep ve sonuç ilişkisine yön verecektir.

3.2.2. Coğrafi Alan

Evrensel tasarımın en önemli uygulama kriterlerinden biri olan coğrafi koşullar ve alan kullanımı evrenselliğin oluşması ve gelişmesi süreçlerinde tüm tasarım sürecini etkileyen unsurlardan bir tanesidir. Evrenselliğin kelime anlamlarından biri olan ‘herkes’ bütünselliği ile herkesin erişimine açık alanların yapılması ve bu alanlardaki tasarımlarının önceliklerinin engelli birey ve diğer kullanıcı engellerinin ön planda tutulup başlangıç ve bitiş noktasının açık kullanım amacı olması ile tüm süreci yöneten bir durum açılımıdır.

Coğrafi alanın yeterliliğinin yanı sıra kampüs alanının çevresel faktörlerin sirkülasyonu sağlayabildiği bir alanda yer alması, kampüs içi ulaşım, görsel doygunluk gibi sebeplerin, sosyal ve kültürel olarak kullanıma bağlı fonksiyonelliğin sağlanması ile izin günlerinde kullanıcıların kullanım oranını olumlu anlamda etkilerken, belirli günlerde değil her gün erişimin ve açıklığın herkes için sağlanması durumunun tüm kullanıma ve açıklığa uygun kampüslerde sağlanması evrensel kullanımda doğru yaklaşım olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Sosyal ve kültürel anlamda oluşturulan etkinlik alanlarını aktive eden kullanıcı profili, evrensel tasarımın hakim olduğu yükseköğretim kurumlarında “öğrencilerin açıklığa erişimi, öğretim görevlileri ve kent içerisinde yaşayan diğer kullanıcıların” yüzdelik dilimde diğer kampüs ve eğitim kurumları sistemlerine oranla daha fazla olması ile pozitif algı oluşumunun yükseldiği gözlenmektedir. Kullanımda açıklılığın sağlanması üzerine öğrencilerin aktif kampüs kullanımı ve bununla birlikte kent-kampüs ilişkisi düzeni daha etkin ve üniversite öğrencilerinin üniversite-kent bütünleşmesi hakkında bilinçlendirilmesi ve kent ile kampüs ilişkisinin daha etkin olması sağlanmalıdır. Burada en önemli unsur coğrafi yapının bireyselliğe değil bütünselliğe açık olmasıdır. Üniversite binası ve mevcut ek yapıların tam anlamı ile doğru inşa edilmiş olması durumu ulaşım ve dolaşım alanlarının karmaşık, netlikten uzak, açıklıkta bozukluk ve genel kullanımda doğruluk analizleri ile ele alınması evrensel yaklaşım üzerinden gerçekleştirilecek erişim kısıtlaması ve eşit yaklaşım tüm bu sürecin yanlış ve Evrensel yaklaşımdan temelinde adil tasarım bulunmayan yapının bireyselleşmesini sağlayacaktır. Planlama, koordinasyon ve ulaşım gibi kavramlar Evrensel Tasarım alanında bize bağlayıcı ve sonuca en doğru şekilde gidilecek adil yolu sağlamaktadır. Tasarımların doğru olarak taslaklarının oluşturulması, planlama ve uygulama aşamalarında hedef kitlenin herkes olarak kabul görmesi tüm bu sürecin netliğinin ele alınarak mevcut proje konum ve bağlantı yollarının değerlendirilmesinde önemli rol oynayacaktır.

Ulaşım alanlarının hedeflenen doğrultuda, yapıya yönelmesi ve yüzdelik dilimin büyük bir kısmını oluşturan sağlıklı bireylerin ulaşım sonu üniversite binalarına varışlarının kabul gördüğü doğrusal sistem, engelli bireylerinin hesaba katılmayarak ele alınması ile yüzde yüz yanlış sonuca ulaşılmasına sebep olmaktadır. Doğrusal ulaşım, kabul gören sistem metodu ile tüm misafirleri kapsayacak tasarımların yaklaşımında teknik olarak erişilebilirliğin incelenmesi ile coğrafi kullanım ve alan yeterliliği gibi konuların ele alınmasına olanak verecektir. Üniversitelerin bulunduğu bölgelerin alan kullanımları, kullanıcı kitlesi, araç ve yaya trafiğinin belirlenmesi, üniversiteye ve tüm bu kampüslere ulaşımın yön ve yönelme olarak işlenmesi, tasarım-öğrenci, öğrenci-kullanım, kullanım-açıklık ve açıklık-erişebilirlik gibi kavramların yeterliliği ile doğru konumlanmayı kapsayan tüm unsurları içerisinde alarak, kullanılacak evrensellik ile diğer kullanım kolaylıklarının oluşmasındaki metotların belirlenmesini sağlayacaktır.

3.2.3.Bilgi Kaynağı Olarak Sınırlama

Evrensellik ve uygulama bütünselliği ile ele alınacak tüm kaynak ve analizler, plan-senaryo, araştırma geliştirme, kullanım prensipleri ve kullanımda amaç ilkeleri ile yönelme bağlamında uygulanan tüm süreç, kapsam ve genel kullanımda açıklık oluşumu ile tamamlanacaktır.

Araştırma ve Evrensellik yönleri ile üniversite yaklaşımı, genel kullanımların ve özel alanların ele alınması, tablo kullanımı, yönergeler doğrultusunda izlenecek yöntem ve ön kullanımların belirlenmesi ile süreç dağılımında oluşabilecek Evrensellik sınırlaması ile kullanıcı ilişkilerinin değerlendirmesi bilgi kullanımının değerlendirilmesi ile gerçekleşecektir. Evrensellik ilkelerinin konu birleşimleri ile tamamlayıcı unsurlarını belirlemek, aktif süreçte doğru başlıkların elde edilmesi ile konu-kaynak, sezi-teknik ve açıklık-kullanım arasındaki ilişki bütünselliği yansıtarak gerçeklik süreçlerinin sağlamasını yaparak sonucun bağlantı ve açılal algılarını kabul görmektedir. Bu süreç baştan sona ele alınan materyallerin doğru kullanım ile kullanım arasındaki ilişkiyi sabitlemektedir. Alan araştırması, mimari bakış açısı ve iç mekan unsurları düşünüldüğünde mevcut konum, doğru proje ve uygulanmış proje arasındaki ilişki temel düzeyde kendini ifade etmektedir. Kaynak, kullanım ve pratik alan yaratımı ile fonksiyonelliği esas alırken, kullanıcı ve kullanımı sağlayan tüm unsurları içerisinde barındırır. Bu durum analizleri iletişim sağlayıcı ve mimaride doğru akım olarak kabul edilen yatay ve dikey tüm kalıpları kapsar.

3.3. EVRENSEL TASARIM KAVRAMININ TASARIM EĞİTİMİNDEKİ ÖNEMİ

Tasarım farklılaşma adına atılabilecek, bir amaç doğrultusunda bakış açılarının algı ve yönetim ile sağlanmasının yanı sıra, sıradan, eşsiz, kuralsız, teknik ve daha bir çok terimi içerisinde alabilecek kimi zaman doğru, kimi zaman yanlış görülen özgün bir tarz unsurdur. İşlevsellik, fonksiyonellik gibi kavramların son yıllarda sürdürülebilirlik algısının oluşumu ile tamamlanan, içerisinde renk ve çizgisel bir kaygı barındırmayan her türlü inisiyatifin kabul gördüğü sonsuz bir bağlamdır. Toplumsal olarak ele alınması

gereken yapısal araştırmalar, nüfus bütünlüğüne bakıldığında oransal artışların olduğunu engelli ve yaşı insanların bu artış yüzdesini ciddi derecede etkilediğini öne sürmektedir. Bireysel konforun sağlanması kişisel yatırımlar ve alan kullanımının fonksiyonel tasarlanması yapısal bütünlüğü etkilemez. Bu konforun kamusal alanlarda, iş yerlerinde, eğitim ve diğer yapılarda işlenmesi Evrensel Tasarım alanında büyük önem kazanmaktadır. Fiziki çevre ve planlanan tasarım örneklerinde engellilik ve erişilebilirlik konuları yeterince kabul görmemekte ve buna bağlı doğru uygulamalar yapılmamakta. Yapı ve inşaat alanlarında oluşturulabilecek tasarımlar ve uygulama alanları gerçekliklerinin kabul görmesi, tasarım ve evrensellik konularından uzaklaşan bir tutum içerisindedir. Hedef kitlenin yüksek oranını oluşturan sağlıklı bireylerin ele alınarak taslak oluşumlarının yapılması ve inşaat süresince tasarım yönlendirilmesinin sağlanması gerçeklikten ve adil yaklaşımdan uzak olarak kabul görmektedir. Evrensel tasarım sürecinde tüm prensiplerin incelenip uygulanması, eğitim binalarının öğrenci ve kullanıcı ilişkisi ile bütünleşmesi yalnızca gerçek kullanıcının herkes kabul edildiği bir durumda doğru sonuca ulaştıracaktır. Bu evrenselliğin anlaşılması ve anlatma aşamasında somut yaklaşımların ele alınması eğitim alanında oldukça önem kazanmaktadır.

Üniversiteler eğitim kurumlarında, bireysel farklılık ve bakış açılarındaki açıklık ile her bir fikrin ve tasarımsal olarak kabul edilecek her bir ortak noktanın ön yargısız alanıdır. Kullanıcılar herkeştir ve herkes için eşit yaklaşımları ele alarak, adil sonuca ulaşılmasını sağlayarak eğitim sürecinde pozitif ayrımcılık değil, doğrusal yaklaşım ile erişilebilirliği sağlamaktadır. Tasarım süreci bu bağlamda kazandığı önem ve gereken dikkat ile hedef olarak gözüken engelli ve yaşı bireylerin aslında adil olarak yanlış planlamanın yok olmasını ve bu kullanımının bireysel farklılıklar ile aynı olmak arasındaki ortak özelliği görmesine olanak sağlamaktadır. Öğrencileri bir kullanıcı olarak kabul edersek onlarda herkeştir. Mekanlar, alanlar, coğrafi özellikler aslında herkes için bir bütündür ve eşitlik herkes tarafından kabul gören bir yaklaşımdır. Üniversite’de Evrensel Tasarım kavramının tasarım eğitimindeki önemi doğru ayrımların yapılması ile başlamaktadır. Bu ayrımlar tasarımcı olacak öğrencilerin bilmesi gereken ilk adım ile başlar, tasarımda ayrımcılık yoktur ve her tasarım diğeriyle aynı olabilecek bir çok farklı özelliği içerisinde barındırır. Doğru kullanım bu alanda bir çok yanlış açıklıklara sebep olmaktadır ve bu yanlışın düzeltilmesi, standart dışı kalan kullanıcıların ötekileştirerek bu durumun bir çok planlamacı ve tasarımcı yönünden ele alınması ile engelli ve kullanımda fiziksel üstünlüğü olmayan bireylerin ayrışmadan birleştirici tasarımlar ile farkındalığın sağlanması amaçlanmalı ve tasarım süreci bu yönde ilerlemelidir.

Üniversitelerin eğitim alanlarındaki tasarım bölümlerinin Evrensel Tasarım ve prensipleri olarak kabul görülen ilkelerinin ders içerik ve uygulama projelerinin hazırlanması ile aktif rol oynamalıdır. Tüm kamu binalarında engelli kullanımına yönelik gerekli değişikliklerin yapılması ve bu tasarımın zorunlu hale gelerek kanunlaşması durumu 2012 yılında yasalaşarak kabul görmüştür. Tasarım, sonradan kazanım görmüş bir tasarım olarak kabul görmez, eksiklikler tamamlanabilir ancak evrensellik mevcut yapıya sonradan eklenecek öngörülebilir yanlış açıklıkların kapatılmasına sebep olacaktır. Bu yapısal bozukluk ve eşit yaklaşım sebeplerinden en önemlisi eğitimde esneklik olmayışı ve üniversite birimlerinde işlenecek konulara dahil edilmemesidir. Durumu evrensel tasarımda kullanımının taslak aşamasından uygulama aşamasına kadar

anlaşılması, prensiplerinin ve yeterliliklerinin incelenmesi ve dünyada bu konuda ele alınmış kabul gören tasarımcılar tarafından bilinmesi evrensellik anlamında büyük önem taşımaktadır. Doğru ve somut örneklerin incelenmesindeki gerçekçi tutum, bireylerin eğitim ve anlama konusundaki inancını doğrulayarak sağ duyu kazanımına sebep olacaktır.

Evrensel tasarım ve prensiplerinin oluşumunu da etkili olan herkes kullanıcı kitlesi bugün hem Türkiye hem de diğer ulusal platformlarda eğitim alanını oluşturan tasarım bölümlerindeki yetersizlikler ile, öğretim görevlileri ile yüksek öğretim kurumu tarafından ele alınarak, evrenselliğin evrensel olabilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 15 Şubat 2001 tarihinde benimsenen kararda, tasarımla ilgili tüm mesleklerin eğitim ve öğretim programları içinde evrensel tasarım yaklaşımına yer vermeleri tavsiye edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Belçika, Fransa, Kanada ve Japonya gibi ülkelerde "Evrensel Tasarım Kavramı" bir tasarım yaklaşımı olarak, farklı biçimlerde ifade edilerek, daha ilköğretim yıllarından başlayarak eğitim programlarına ve tasarım eğitimi veren yükseköğretim programlarına dahil edilmiştir. Dünyada alınan kararlar ve Türkiye'nin de "evrensel tasarım kavramı" bildirisinin yazıldığı tarih itibari ile devlet üniversitelerinin % 94'ü , vakıf üniversitelerinin %34'ü 128 adet, mimarlık ve tasarım fakültelerinin bölümlerinden, lisansta 3, yüksek lisans biriminde seçmeli ders olarak, vakıf üniversitelerinde 2si zorunlu 2si seçmeli olmak üzere ek ders gibi yer almaktadır. 128 adet mevcut üniversitenin yalnızca 7'sinde ders olarak konu edilen Evrensel Tasarım benimsenmesi ve tasarı sürecinde ele alınması açısından yetersiz ve insiyatifli kalmaktadır. Bu bağlamda tasarım odaklı eğitim veren diğer eğitim kurumların ve bölümlerinde içerik ve müfredatlarında Evrensel Tasarım yer vermeleri gerekmektedir.

3.3.1. Bireysel Farklılıklar ve Evrensellik İlişkisi

Evrensel Tasarımda birey eşittir ve adil olarak tasarım aşaması herkesi kapsar. Bu kapsam kişilerin evrensellik ilkesini oluşturmada en önemli özelliklerinden biri farklılıkları ile yaşamsal ve teknik olarak kullanmak zorunda kaldıkları materyallerin aynı ortak özelliğe sahip olması gerektiğidir. Kişilerin fiziksel, ruhsal, duygusal ilgi ve yeteneklerinin birbirinden ayrışması, bireysel farklılıkların oluşmasına sebep olur. Her birey farklı algılar ile farklı düşünür ve farklı yorumlar. Aynı kitabı okuyan iki farklı birey genel yargıyı öznel yorumları ile değiştirebilir. Evrensel tasarım bireyleri tüm farklılıkları ile kabul görür ve kullanıcı kitlesini herkes üzerinden oluşturarak tasarımlara yön verir. Bireysel farklılıklar ve evrensel ilişki tam olarak ihtiyaç duyulan konu bütünlüğü ve bu konu bütünlüğünde ele alınan doğru tasarım mimar-yapı, tasarım-mimar ve tasarım-yapı ilişkisini ele almaktadır. Farklılığı oluşturan en önemli unsurlar 'bakış açısı' ve 'görmek'tir. Görmek çoğu zaman bizi farklı kılar ancak evrensel tasarım kriterlerinde görmek adil yaklaşımı tamamlar. Eğitim sisteminde evrensellik esastır bu bağlamda yapılan çalışmaların bütünüyle birey esas alınarak, bireyler arasındaki farklılıklar tasarımsal süreçte de öğrenen-öğreten arasındaki çeşitli farklılıklar olduğu gibi yaşamsal kriterlere ihtiyaç duyan bireylerin aynı noktada kesişmesi bize sürecin ve tasarımda

evrenselliğin bireysel farklılıklar ile olan bütünsel yaklaşımını açıklamaktadır. Bu farklılıklar aynı fiziksel özelliğe sahip kullanıcıların, aynı zamanda başka alanlara duydukları ilgi, kabiliyet ve zekâya sahip olduğunu düşüncesi birleştirici tasarımlar ile ele alınmasını destekler. Zihinsel olarak en önemli yapı taşı bireyi ve dünyayı ele alan faktörlerdendir zeka. Zeka üzerinde yapılan çalışmalara anlaşılması güç ancak bir o kadar da yalın olan aklın ve kuşkusuz bilincin en karmaşık yargısını anlatmaktadır. Bu durum Spearman (1920) ile daha sonra Thorndike tarafından gelişmesi ile 1960'lara doğru devam eden zeka çalışmalarının, Guilford'un "Küp Kuramı" ile artık zeka kavramının birden çok çeşidi olduğu anlaşılabilmesine sebep olmaktadır.

Howard Gardner 1980'lerden günümüze şimdilik dokuz farklı çeşidini keşfettiği ve araştırmalarına halen devam ettiği "Çoklu Zeka Kuramı"nı ortaya atarak aslında eğitimde bireylerin birbirinden oldukça farklı öğrenme yapılarına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Farklı öğrenme stillerine ya da farklı kişilik tiplerine sahip (ed. Kuzgun; Deryakulu s.216)

Bireylerin ortak kabul edilebilecek hayat standardını vurgulayan ancak bakış açısı farklılığı ve tasarım kavramının ele alınmasını vurgulayan (ed. Kuzgun; Deryakulu s.216) evrensel düşünce yapısını destekler niteliktedir. Toplumda ayrışan cinsiyetler arasında belirgin fiziksel ve zihinsel farklılıkların oluşması ve yine fiziksel ve zihinsel benzerliklerin gözlemlenmesi olasıdır. Evrensellik bizi yaşadığımız toplum kalıbından uzaklaştırarak ihtiyaç duyduğumuz temel figürlerde ortak özellikler bularak yaşamsal faaliyetine devam eden tüm bireyleri birleştirmeyi hedeflemektedir.

Şekil 4: İki farklı bireyin tahta sayısı üzerindeki gözlemi

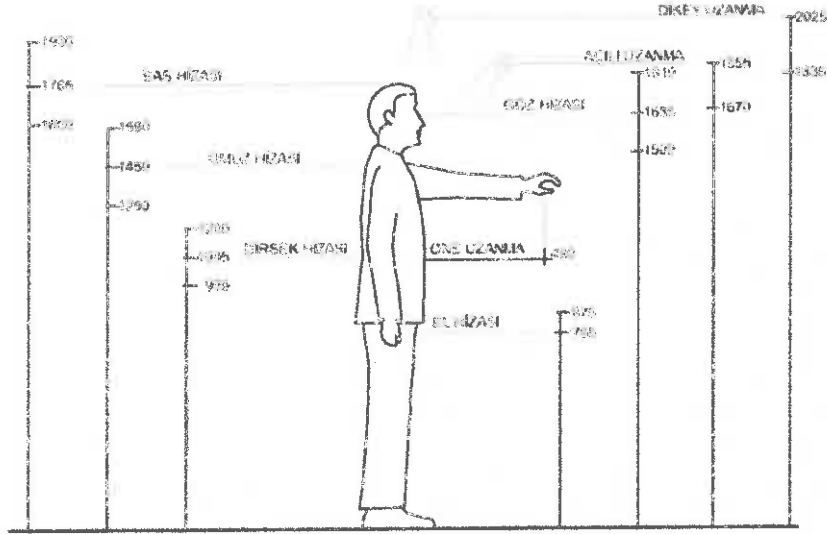
Kaynak: <https://nucleudotcom.wordpress.com/2012/07/12/pontos-de-vista/>

Bireylerin bakış açılarının farklılıkları onları sayısından emin oldukları tahta unsuru ile ortak bir alanda kesiştiriyor. Bu durumun sebep olduğu algı, yanılma ya da doğru görüş kavramlarını irdeleyebilecek tasarım anlayışı olan evrensel bütünlük, tüm algılara açık şekilde tasarım planlamasını yapmaktadır. Farkı fikir ve düşüncelerin bakış açısına bağlı kalarak ifade edilmesi, bir çok kullanıcı kitlesinden çıkabilecek binlerce bakış ve farklı fikir olabilecekken, tüm bu fikirleri kabul görüp merkezinde herkes olabilecek tasarım anlayışını gerçekleştiren evrensel tasarı kavramı önem kazanmaktadır. Tahta sayısının bireysel farklılık olarak ele alınması ve kabul görmesi bu durumu Evrensel Tasarım'ın bireysel farklılık ve evrensel ortaklık konusunun erişilebilir açıklık unsurunun eşit yaklaşımını destekleyerek doğruluyor. Farklılık-birey, birey-evrensellik, evrensellik-bakış açısı ve bakış açısı-kesişim olarak tanımlayabiliriz. Bireyler sayısı ne olursa olsun tek bir unsur için oran veriyor 'tahta' ve bu sebeple tahta 'evrensel' oluyor.

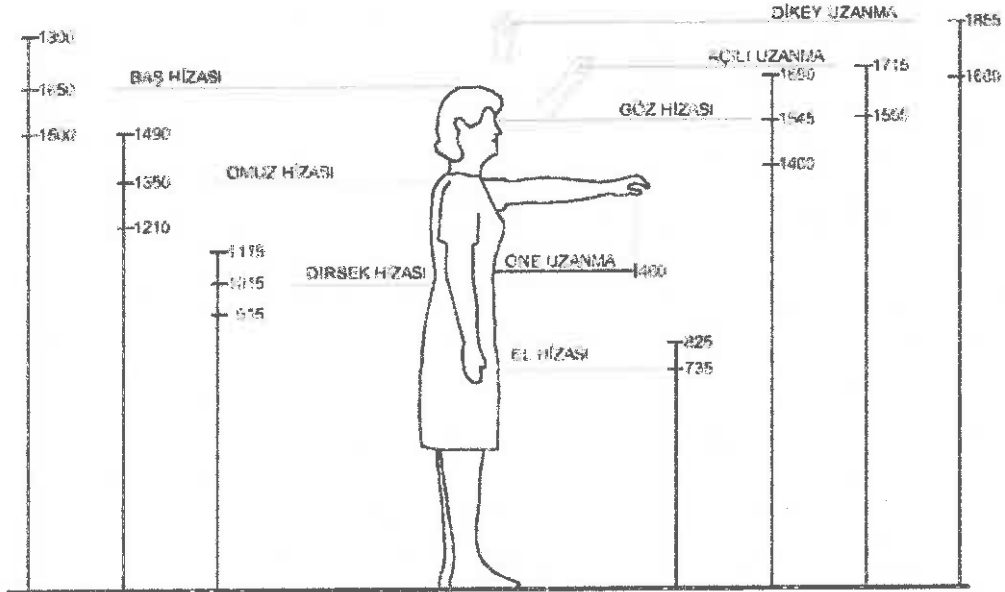
3.3.2. Farklı Kullanıcılar İçin Antropometrik Veriler

Evrensel tasarımda, kullanıcıya uygun tasarım eşit yaklaşım durumlarından biri olsa da, oluşturulacak tasarım herkes kullanıcı kitlesi ile planlanmalıdır. Kullanıcıya uygun tasarımların ortaya çıkması, tasarımcının kullanıcıyı tanıması ile mümkündür. Adil yaklaşım kriterleri hem tasarımcıyı hem de tasarımı eşit kılarak, Evrensel Tasarım'ı benimseyen bir tasarımcının tüm ölçüleri dikkate alıp minimumdaki alanı maksimum hata payları ön görüşü ile taslak sürecine başlamalıdır. Farklı ölçülere sahip farklı kullanıcıların vücut ölçülerinin bilinmesi önemli bir etkidir ve bu durum kullanıcıların ortak özelliği olarak kabul görebilir. Her 12 popülasyonda farklı olan insan vücut ölçülerini farklı ölçüm yöntemleriyle belirlemiş olan antropometri biliminin ortaya koyduğu veriler bu bölümde incelenerek, gerek duyulan alanlar, alan boşlukları, yapı analizleri, kullanıcı materyalleri gibi bir çok katman antropometri alanının içinde yer almaktadır. Kullanıcı kitlesi için standart kabul edilebilecek belirli kriterlerin benimsenmesi ve kullanımı için W.H.O. Evrensel Tasarım alanında önemli kararlar alarak tasarımın yaygınlaşması adına bir çok faaliyet göstermiştir.

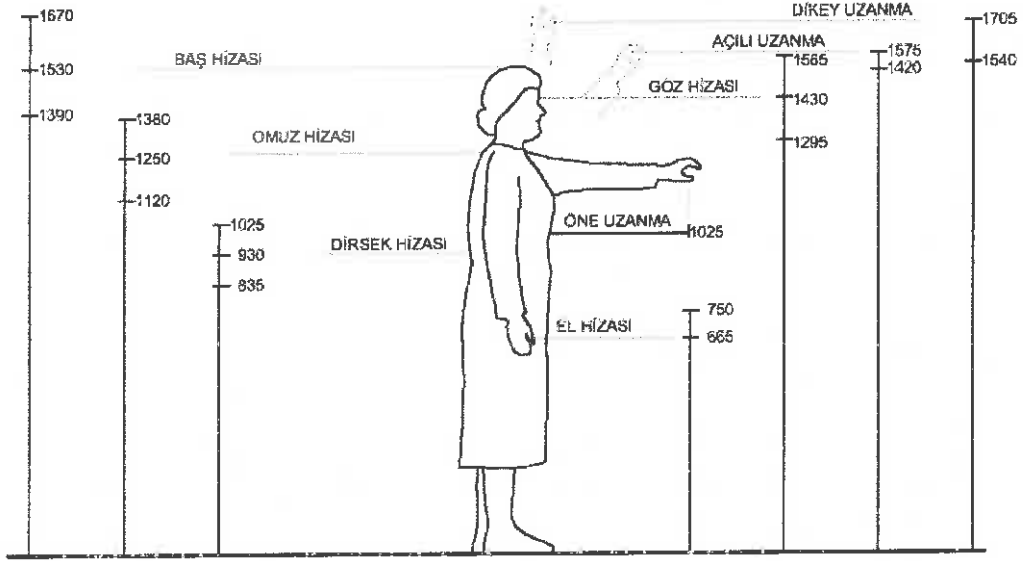
Kullanıcı gruplarının kullanım amacı ne olursa olsun, bulundukları konum düşünüldüğünde alan tasarımlarındaki oluşum süreci, özel alan, kamusal alan gibi erişime kısmi ya da tam olarak açık olan bölgeler tüm sayılarak tasarım gerçekleştirilmektedir. Kullanıcı insan ve insan kullanımını kolaylaştıran maksimum tasarım sağlanmalıdır. Antropometrik yapıda kullanım alanlarındaki uygunluğu vurgulayan görseller Evrensel Tasarım standart kullanım örneklerini yansıtmaktadır. Yaş, boy farkı gözetmeksizin kullanım bütünlüğünü sağlayabilecek şekilde ayırım ve ötekileştirmenin olmayacağı tasarım anlayışının vurgulandığı antropometrik yaklaşım, insan bedeni ve yapısındaki hareket alanının vücuda oran ve orantısı ile yakından ilgilenirken, evrensel formda en doğru yaklaşımın oluşmasına sebep olmaktadır. Üniversite kullanım alanlarını düşündüğümüzde öğrenci, öğretmen, ziyaretçi ve çalışan kavramlarını birimlere ayırmadan hepsini ortak fiziksel özellikte kabul görmemizi ve bakış açısındaki görüşümüzün tüm bireyleri engelli olarak kabul etmemizi sağlayarak, tüm tasarım sürecinde planlanmanın bu şekilde ilerlemesini sağlarken, evrensel alanların oluşumunda antropometrik kavramının işlenmesi büyük önem taşır.

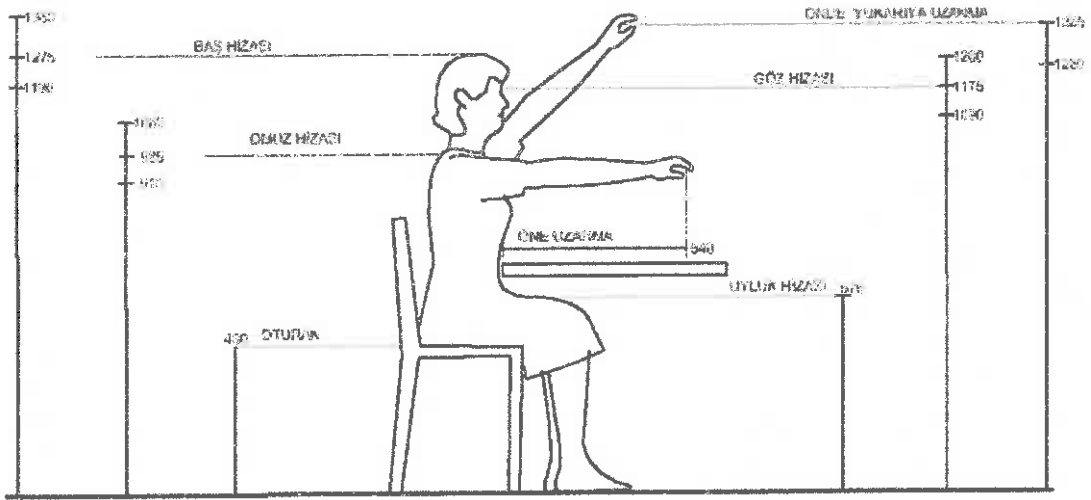
Şekil 5: 18-60 yaş arası yetişkin erkek antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

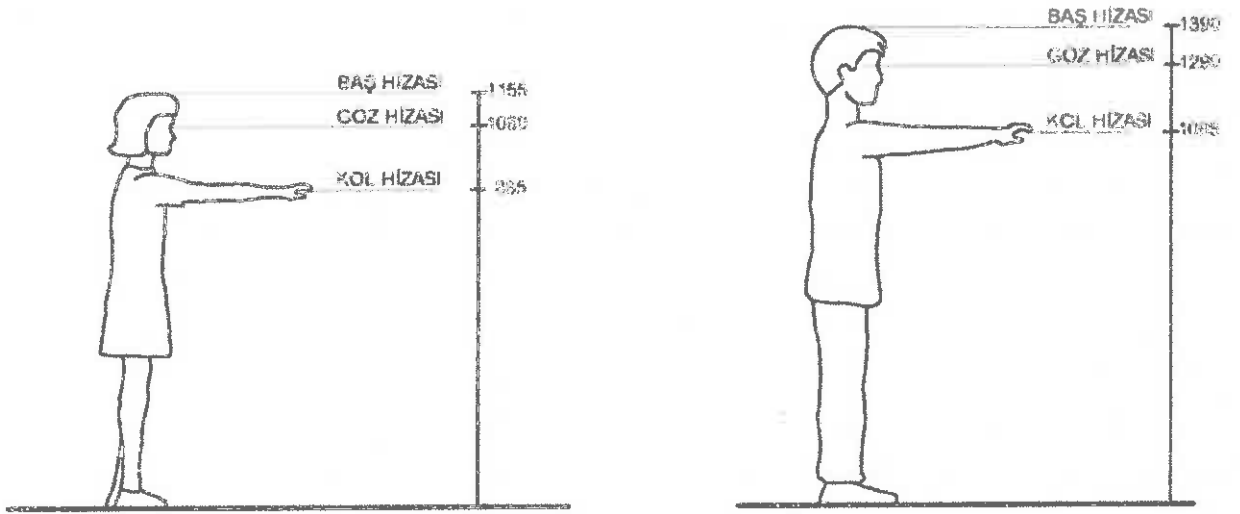
Şekil 6: 18-60 yaş arası yetişkin kadın antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

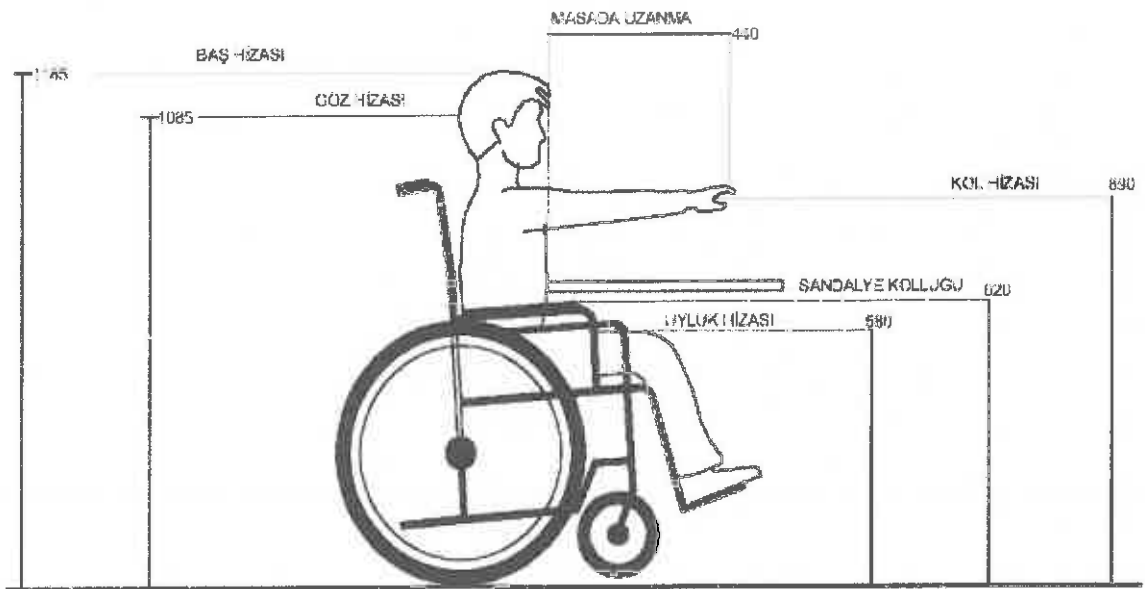
Şekil 7: 60 yaş üstü yaşı kadının antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

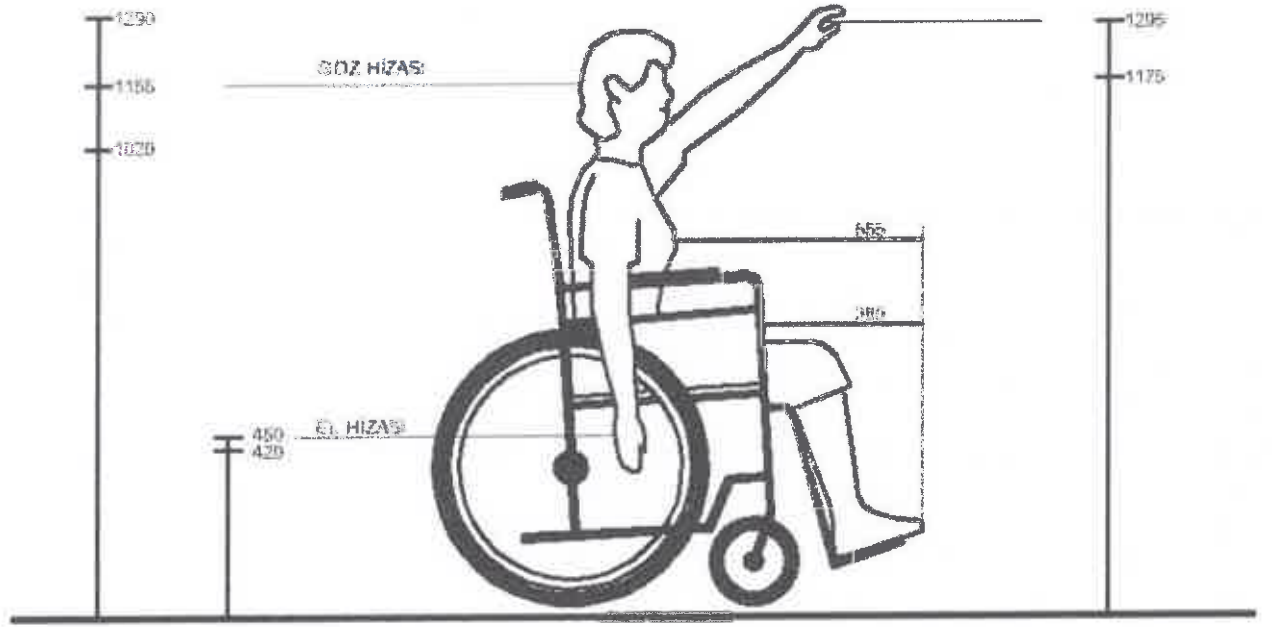

Şekil 8: Sandalyede oturan yetişkin kadının antropometrik verileri milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

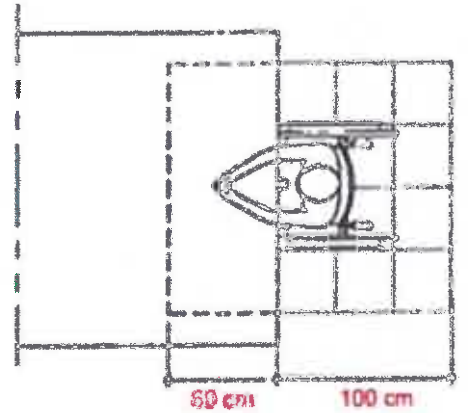
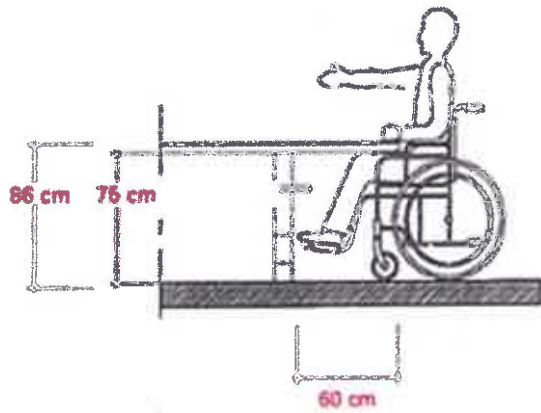

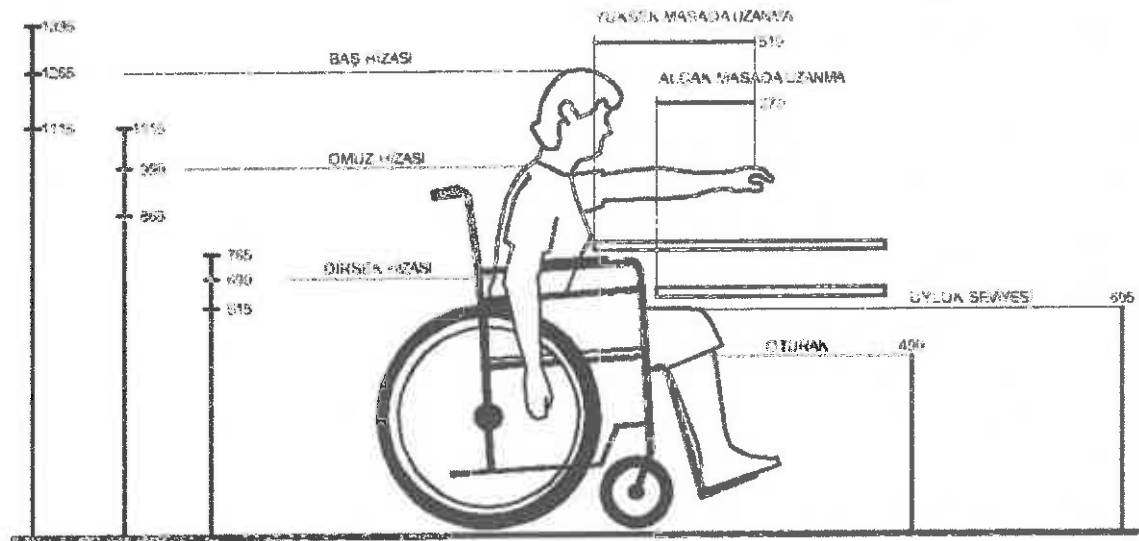
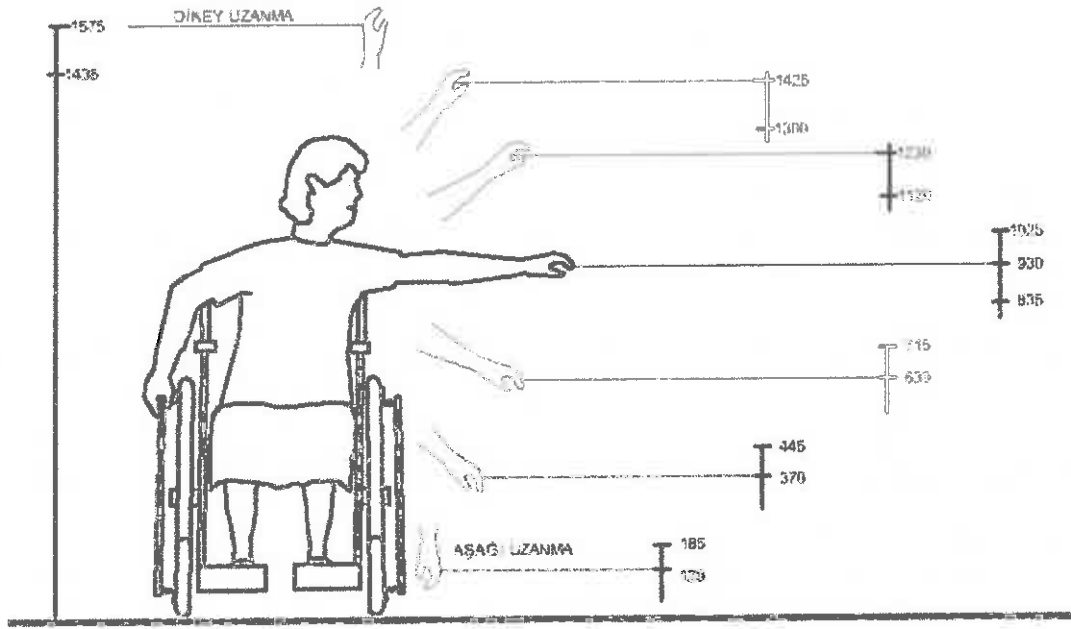
Şekil 9: 6 yaş kız çocuğu antropometrik verileri ve 10 yaş erkek çocuğu antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

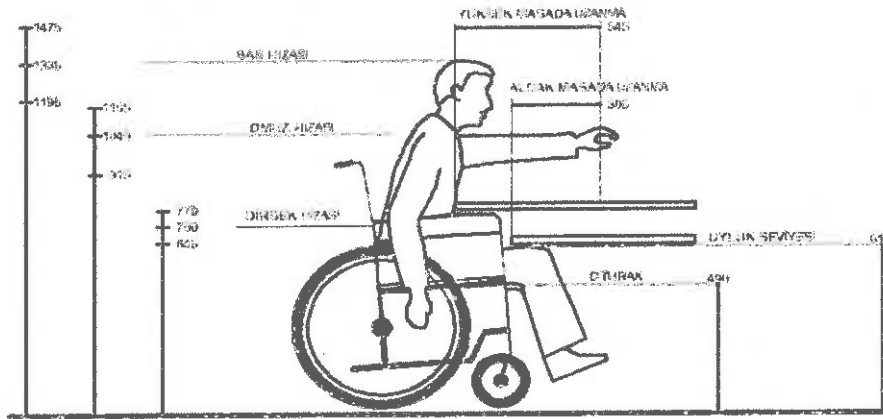
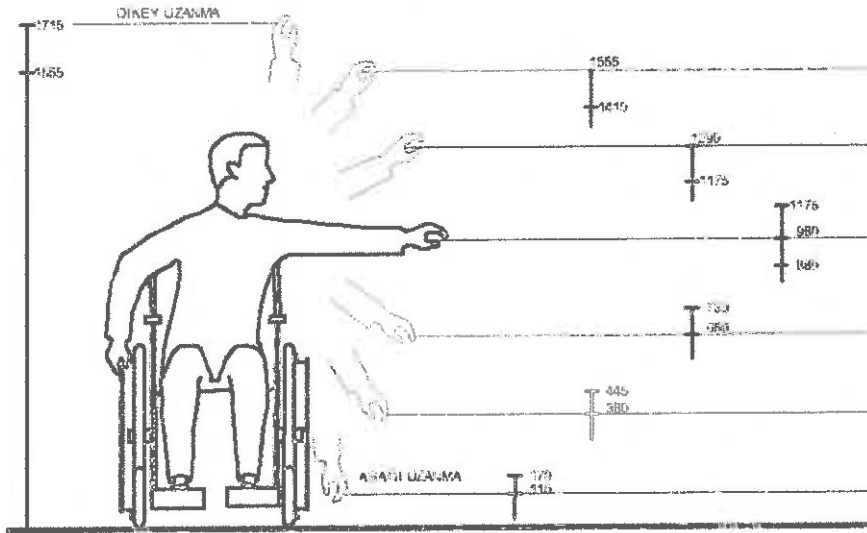
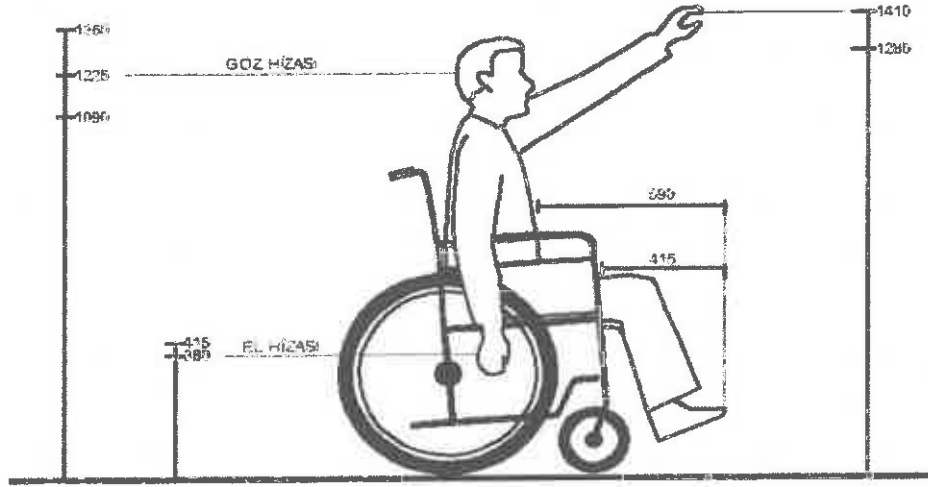

Şekil 10: Tekerlekli sandalye kullanıcısı 10 yaşında çocuğun antropometrik verileri. (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 200)

Şekil 11: Tekerlekli sandalye kullanıcısı yetişkin kadının antropometrik verileri
(Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 12: Tekerlekli sandalye kullanıcısı yetişkin erkeğin antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Kaynak: chromeextension://ohfgljldgelakfkefopgkclcohadegdpjf/http://docs.neu.edu.tr/library/6582565811.pdf

4. EVRENSEL TASARIM KAVRAMININ ÜNİVERSİTE TASARIMINA ETKİLERİ ÜZERİNE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMASI

İstanbul Beyoğlu Belediyesine bağlı olan Sütlüce bölgesi, bünyesinde bir çok üniversiteyi barındırmaktadır.

Üniversitelerin evrensellik bağlamında işlenmesi, kullanıcı kitlesini oluşturacak yeni bakış açıları kazanımı ve kullanılabilirlik gibi kavramların ele alınması süreci ile araştırma ve geliştirme yönünden tasarım sürecine katkı sağlayacaktır. Eğitim binaları olarak tasarlanan üniversitelerin kullanımlarının ve öğrenci yaşam alanlarının oluşumundaki en büyük tasarım, her yaştan ve her fizikten insan topluluğun barınabiliyor olması. Kullanıcı çokluğu ve kullanım biçimleri göz önüne alındığında Evrensel Tasarım başlığının araştırma sürecinde kullanıma ve esnekliğe ne kadar yeterli olduğunu görmemizi sağlayacaktır. Bilinen ve günümüzde kullanımı yaygınlaşan evrensel tasarımların ve herkes kullanıcı kitlesini benimseyen bir kullanım alanı oluşan evrenselliğin çoklu kullanıcı yönünden gözlem yapılarak ele alınması doğru ve bütün bir tasarım sürecinin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Tarihi gelişimlerinin en yoğun yaşandığı Beyoğlu Sütlüce bölgesi, bünyesinde barındırdığı bir çok üniversite eğitim kurumları, kamusal-özel binalar, konutlar, oteller, market ve diğer özel birimler ile ele alındığında, Haliç gibi tarihe tanıklık etmiş bir diğer bölgenin komşusu olma durumundaki tarihi değişimlerin yaşandığı sürecin, günümüzde geçmişe ışık tutarak gelişim sağlamamızın ve toplumun oluşturan bireylerin hayat tarzlarının belirlenmesinin en önemli unsurudur.

Sütlüce bölgesinin çevresel etkilerinin en önemli sebebi etrafında bulunan Halıcıoğlu ve kuzeyinde batısında Haliç'in yer alması, doğusunda ise Örnektepe ilçesinin bulunması durumu İstanbul Haliç bölgesi ile uygarlığın en büyük mirasına ve kültürel anlamda zenginliği ele almış 8500 yıllık geçmişi ile bu geçmişe sahiplik yapan İstanbul, dünyanın en büyük kültürel anlamda zengin metropollerinden birisi olmuştur. Bu bölgede yer alan ve Haliç hattını takip eden Sütlüce bölgesi İstanbul'un Beyoğlu ilçesi'nde bulunan ve 5.yüzyıldan günümüze kadar gelen bir yerleşim kültürüne sahip olması ile erken Osmanlı döneminde padişahların saraylarının bulunduğu ve halkında kullanıma açık olan, farklı kültürel ve dinsel inançlara kendini açarak, Müslüman ve gayrimüslim halklarının mezarlıklarını kucaklayan, genellikle sakin, kırsal görünen ve kent dışındaymış gibi görülen bölge iken, sanayi oluşumunun ve fonksiyonlarının sahilde yer aldığı 20.yy başlarında sanayi ve eğitimin ön planda olduğu bir bölge konumunda yer almıştır.

19.yy'da deniz ulaşımının öneminin kabul görmesi ile deniz ulaşımının düzenlenmesi ve geçişlerin sağlanması için Şirket-i Hayriye kurumu kurulmuş ve Eminönü-Haliç hatlarının oluşabilmesi için bu iki noktaya bağlantı seferleri oluşturularak ulaşım sağlanmış ve 1888 Nizamnamesi ile kabul görmüştür. Bu hat yolcu taşımacılığı için Humbaracı kışlasının ve Piri paşanın iskelelerini kurduğu ve başka bir ulaşım aracı olarak kullanılmayan bu bölgede 1913 ten sonra Halıcıoğlu iskeleleri kurulmuştur.

İnsanlar kullanım olarak tercih ettiği deniz hattı bölgesinde önemli bir yere sahip olan Halıcıoğlu iskelesi diğer vapur iskeleleri kadar kalabalık ve sık vapur seferi olmamasına karşın seyrek ama hat yoğunluğunu tamamlayan bir süreci içermektedir. İstanbul'a dair izlenimlerini yazan ve paylaşımlarında İstanbul'u ele alan Edmondo de Emicis (2009) 1870'li yıllarda Halıcıoğlu yerleşim yeri ve mahallesini, her sokakta yeni bir kültür, yeni bir din bulunması ile küçük bir semt olarak anlatmış, fiziki özelliğini, eğimin bulunduğu topografyasını anlatırken, inişli çıkışlı sokakların, klise, cami ve mezarlıkların yakınından geçildiğinde, Rumca, İspanyolca ve Ermenice dillerinin bir arada işitildiğini, aktarmış aynı zamanda bu bölgenin içerisinde her kültürden bir parça izler bıraktığını bunu sokakların arasında dolaşırken görerek hisserek dolaştığını eklemiştir. Yerleşim ve insan yoğunluğunun belirtildiği görseller, dönem içerisinde değişimi ve aktif alan dağılımı ile günümüz önemli semtlerinden olan Sütlüce Bölgesi'nin geçmişine ışık tutuyor. (Şekil 13, Şekil 14, Şekil 15, Şekil 16)

Şekil 13: 1800-1830'lu yıllarında bölgede Yerleşim dokusu (Kayra ve Üyepazarcı, 1992)

Şekil 14: 1422 yılında Buondelmonti'nin İstanbul çizimi (K. ve Ü.)

Şekil 15: Kauffer'in haritasında 1786 tarihinde Sütlüce Bölgesi (Kubilay, 2009)

Şekil 16: Zeynep Çelik'in 1838 tarihinde haritasında Sütlüce

Şekil 17: 1883 tarihli Asitane-i Aliyye ve Etrafı haritasında Sötlöce bölgese

Şekil 18: Slonievski'nin 1887 İstanbul Haritasından (Kubilay, 2009)

Kaynak : İstanbul Sötlöce-Halıcioğlu Bölgese Yerleşim Dokusunun Dönüşümü
Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi
(Şekil 13, Şekil 14, Şekil 15, Şekil 16, Şekil 17, Şekil 18)

Sötlöce Bölgese Haliç hattı ve kentsel oluşumun belirtildiği bölgese, dolaşım ve ulaşım olarak (Şekil 17, Şekil 18) belirtilmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayan ve İstanbul'un en büyük kesimhanesi olarak 61 yıl hizmet vermiş, ancak Haliç ve çevresinde yarattığı su kirliliği ve yüksek hava kirliliği sebebi ile kapatılmıştır.

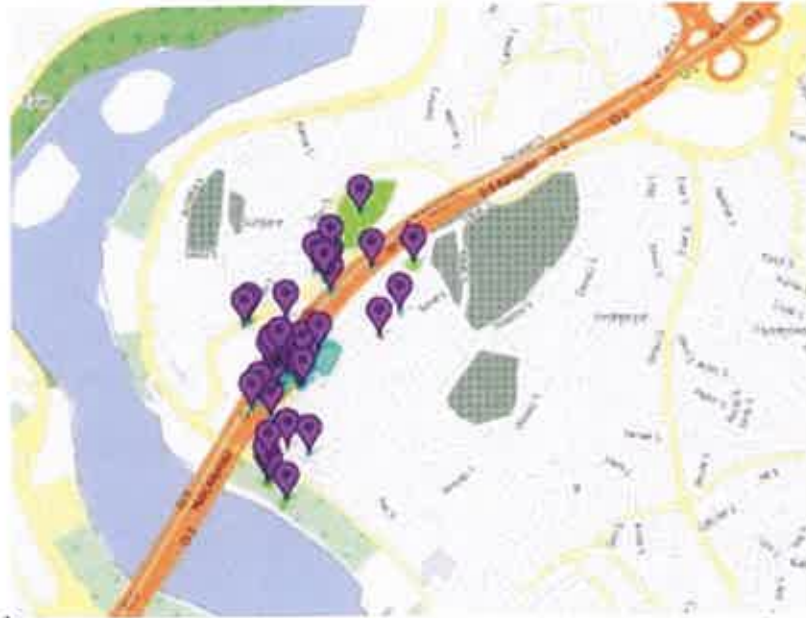
"Planıyla Haliç'in iç kesimlerine kadar giden sanayi fonksiyonlarının olması ve daha sonra Sötlöce sahil yolunun da açılması Haliç'in kimliğini etkileyen önemli kararlardandır." *Henri Prost (1937)*

"Perşembe pazarından geçen, Tersane'nin arkasından Sötlöce'ye bağlanan bu sahil yolunun açılması 1950-60 yılları arasında Adnan Menderes hükümeti döneminde Haliç'te ulaşım bağlantıları sanayi fonksiyonlarını güçlendirecek biçimde genişletilmiş ve güçlendirilmiştir. *Kılıç ve Yenen (2001)*

Sötlöce bölgeseinin temizlenmesi ve bağlantı yolu ile merkez noktası haline gelmesi sürecindeki aşamaların hızlı ve gelişim anlamında sanayileşmenin ve kırsal bölgese konumundan çıkmasındaki süreci ve bu süreçteki kırsallığı ele alan yaklaşım bölgese oluşumunu ve gelişimini anlatmıştır.

Haliç ve çevresi için temizlik ve kent planı başlatılmaya çalışıldığından bölgese hızla değişmiş ve kullanım olarak değişmeye başlamıştır. Rahmi Koç Müzesi, Miniaturk gibi dolaşıma açık yapıların oluşumu ile hızla büyümesi ve kentsel dönüşümün eklenmesi ile kesimhane de kullanılan binaların kültür merkezi oluşumunda kullanılması ve yenilenmeleri Sötlöce için yeni bir süreç başladı. Çok kısa bir süre sonra İstanbul içerisinde değer kazanan ve bünyesinde barındırdıkları yapılar ile bütünlüğü sağlayarak İstanbul'un emlak piyasasında öncülük eden bir merkez haline geldi.

Haliç, sanayi bölgesi olarak ve sanayiye ev sahipliği yaptığı dönemlerde Luigi Piccinato (1958) Planı'nda ki Haliç'in kıyı kesimine yerleşen sanayinin temizlenmesi kararı ile Haliç'e üçüncü köprü'nün inşası planı yer almıştır (Kılıç ve Yenen, 2001). Bu durum Sütlüce bölgesinin ve Haliç kıyılarındaki sanayi alanlarının, bu hat üzerinden yok etme ve temizleme çabaları ile bölge bir müddet kullanıma kapalı ve bağlantı noktalarının oluşturulmadığı terk edilmiş, köhneleşmiş bir alan haline gelmiş ve çeşitli kullanılamama durumlarının oluşturulduğu fiziksel kirliliklere müsait bir kıyı haline gelmiştir. Sonrasında ele alınan ve bölgelerin temizlenmesi, mimari şehir planına yakın bir hale getirilmesi ile 1980'li yıllarda peyzaj düzenlemeleri ile dönüşüme hazırlanmış ancak görüntü ve konumlanma alanları ile yanlış yapılaşma örneği oluşturabilecek bir çok binanın Cibali, ve Halıcıoğlu ile yin bir çok iskelenin yıkıma uğramasına sebep olmuştur. (Yüçetürk, 2001). Halicin kentsel dönüşümü ve 1980'li yıllarda başlatılan çalışmalar 1994'ten sonra hızlanmış ve bu hızlanmada en büyük rol burada inşaatı başlanan üniversiteler olmuştur. İstanbul'da yapılmış yeni boğaz köprüsü ile çevre yolu bağlantılarının eksikliği ile yeni bir köprü yapılması kararı ile III.Haliç köprüsü diyebileceğimiz (1974)0, Halıcıoğlu ile Ayvansaray ilçeleri arasında oluşan bir bağlantı noktası sayılabilecek heybetli bir köprü inşa edilmiştir. Bu bağlantı noktası ile Sütlüce Haliç bölgesi İstanbul trafiğinin kilit noktası olmuş ve, kullanıcı kitlesi artarak gelişmeye bağlamıştır. Yapılan köprü'nün geçiş ve bağlantı bölümlerinin yetersizliği ile diğer yıllarda köprü genişletilmiş ve son olarak 1996 yılında yol genişletme çalışmaları tamamlanarak Ermeni topluluğunun oluşturduğu ve temelini Ermeni'lerin attığı ev, arsa ve dini tesis gibi yapılar yıkılarak. (Şekil 19) İstanbul Ermeni Vakıfları sitesinde Ermeni'lere ait eserlerin ve eski mülkiyetlerin yer aldığı bir harita hazırlanmış, bu harita da Ermeni nüfusunun bölge yerleşimi ve bölgedeki yayılma izlenimlerini edinmek mümkündür.

Şekil 19: Sütlüce-Halıcıoğlu'nda istimlak edilmiş Ermeni gruplarına ait arsa, ev, dini tesis yapıları (Anonim, 2013c)

Kaynakça: <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/sutluce-mahallesi-beyoglu-istanbul>

Sütlüce bölgesi, Taksim ve Eminönü'ne yedi dakika mesafede olup, araç ulaşımı dışında da Sütlüce İskelesi'ne yürüme mesafesinde olmasından dolayı deniz yoluyla ulaşım imkanı sunarak İstanbul içerisinde bağlantı noktaları gelişmiştir. Ulaşım olarak Havalimanı ile bağlantısı 20, E5 ve TEM bağlantı noktalarına birkaç dakikalık mesafede bulunan ve deniz kıyısındaki Haliç Kongre Merkezi'ne çok yakındır. Ulaşım dışında dokuz adet beş yıldızlı, dört adet dört yıldızlı, butik oteller ve çevre bağlantı noktaları ile konumlanmaktadır. Sütlüce Bölgesi günümüz örneklerine ulaşım ve yerleşim olarak örnek olan geçmiş yıllara ait harita örneği *Resim 3* ile bağlantı yolları, alan kullanımı, kent planı ve özel-kamu alanları ile coğrafi özelliğin üniversite bağlamında çevresel faktörler ile incelenmesini sağlamıştır.

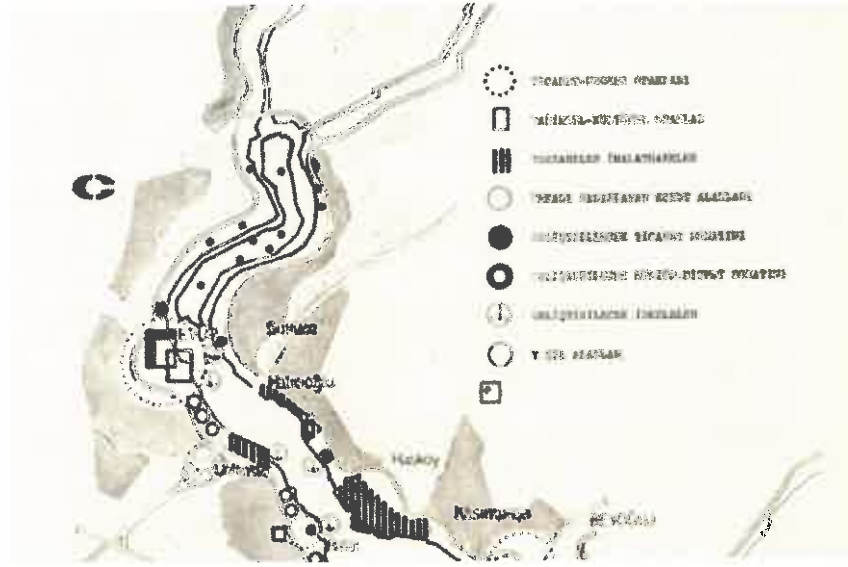

Resim 3: Sütlüce bölgesi harita.

4.1. ÜNİVERSİTELE ÖRNEĞİ KAPSAMINDA BÖLGESEL OLUŞUM VE GELİŞİM SÜRECİ DEĞERLENDİRİLMESİ

Sütlüce , Bizanslıların 'galatyani' , 'süt' anlamına gelen Rumca'da 'galatea'dan geldiği, burada annelerin bebeklerini emzirirken sütünü çoğaltan ve bunun nedeni olan bir ayazma olduğu söylenirken, Evliya Çelebi'nin, adına kend-şir demesi, Arapça'da ise rabta-i leben' yani Rumca galata anlamını taşıması ve aldığı isimlerinin hepsinin de süt manasında olması bu kasabaya sütlüce denmesinin sebebi olmuştur. Bölgenin havasının ve bölgede yetişen bitkilerin güzelliğinden dolayı sütünün halis" olması denirken, zaman içerisinde oluşan terimlerden bölge Sütlüce olarak tanınır. Evliya Çelebi Sütlüce'yi "Galata kadılığına bağlı, müstakil subaşı ve hakimi olan 200 kadar bakımlı, cennet gibi bahçesi olan saraylar ve diğer yüksek binalarla süslü şirin bir kasaba" gibi tanımlaması ve Haliç'e bağlı olarak bu dönemde iki bölgenin kıyı aralarındaki ulaşım "pereme" adı verilen kayıklar ile sağlanması, 1913 yılından itibaren bölgeye Halıcıoğlu ve Sütlüce iskelelerinin inşaatı olmak üzere, vapur iskeleleri inşa edildi.

Tarihte yer etmiş ve günümüze kadar devam eden eğitim anlayışının, üniversite kampüsleri ile öğrenci alanlarının oluşumunun en önemli örneğini barındıran Sötlüce bölgesi Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi ve İstanbul'un ilk minyatür parkı olan 'Miniatürk', , modern sanat müzesi 'Santral İstanbul' gibi bir çok kültürel ve eğitim alanına ev sahipliği yaparken aynı zamanda, bölge sanatların ve eğitimin merkezi olarak anılmaktadır.

Şekil 20: Haliç ve Çevresini Oluşturan Kent Planı, 1977

Kaynak : İstanbul Sötlüce-Halıcioğlu Bölgesi Yerleşim Dokusunun Dönüşümü (Tezcan ve diğ., 1978)

Çevredeki üniversitelerin yürüme mesafesi ile karadan ve denizden rahat ulaşım imkanı, yeni oluşum konaklama yatırımları ile gelişim sürecini tamamlamaya çalışarak, yeni proje alanları ve üniversite gelişimleri ile süreci tamamlamaktadır.

4.2. SÖTLÜCE BÖLGESİNDEKİ ÜNİVERSİTE ÖRNEĞİ İLE EVRENSEL TASARIM YAKLAŞIMI

Çalışma alanı, evrenselliğin kamusal binalar ve kamuya ait diğer alanlarda ele alınmasının dışında, eğitim ve genç bireylerin evrenselliğe bakış açısı kazanımlarını ve bu kazanımların üniversitelerde ele alınarak işlenmesini, tasarımsal sürece katkı sağlayıp adil yaklaşım kazanımının incelenmesi ile oluşması planlanmaktadır.

Hedef kitlesinde herkesi barındıran yaklaşımı ile evrensellik, eğitim birimlerinin son kademesi olan üniversiteler ile gelişim ve oluşum süreçlerini ele alarak ilerleyecektir. Önemli bir konum olan Sötlüce bölgesi ve içerisinde barındırdığı üniversiteler tüm bu bağlamda yaşamsal değerlerin ve toplumu oluşturacak evrensellik ilkelerinin kullanımı

ve hedefi amaçlanan doğru sonuca ulaşımı ile kurumsal kimliklerin tasarım sürecinde edildiği zorluk ve bu zorlukların işlenip işlenmemiş olma durumunu ele alacaktır.

Yapısal bütünlüğü koruyan en önemli tasarımın belirli bir kullanıcı kitlesine hitap etmemesi ve herkesi hedef alarak gerçekleşmesi, doğru ve yanıltıcılığı tasarımların ele alınmasını sağlayarak, üniversite gibi diğer eğitim kurumlarının ve Sütlüce Bölgesi'nin oluşumu düşünüldüğünde çevresel ve sürdürülebilir tasarım merkezine eğilimin gerçekleşmesi ile bu yaklaşıma yüksek öğrenim ve diğer yapıların, mimari anlamda oluşumunu doğrulamaktadır. Üniversitelerin ele alınması alan kısıtlamasından değil, doğrusal ve mekânsal boyutun en açık ve kullanıcı kitlesi düşünüldüğünde, yaş grubu ve diğer değerlerin ortalamayı standart ürün kullanımının yaklaşımı ile doğru değerlendirmesi ile mevcut yaklaşımı örneklemektedir.

Sütlüce ve Halıcıoğlu bağlantı bölgesi ele alınması, Osmanlı döneminde ve sonrasında bu bölgenin diğer bölgelerden farklı sayılması, havasının güzelliği yerleşim ve ulaşım alanındaki seyreklik gibi fiziksel ve yapısal durumların genel olarak bu bölgenin dinlenme amaçlı yapıların oluşumu sağlaması ve bu yapıların kullanımı ile bu bölgeyi diğer bölgelerden sakın tutmuştur. Bölgede gayrimüslimlerin ikamet etmesi ve çoğunluğunu gayrimüslimlerin oluşturması durumu uzun yıllar devam etmiş, günümüzde gayrimüslimlerin yerleşim ve yaşam bütünlüğünü gösterecek yapıların kalıcılığı az olmasına rağmen mezarlık gibi dini bütünlüklerini sağlayacak unsurlar günümüze kadar korunarak gelmiş ve bu durum bölge kimliğinin bir sonraki kuşaklarca oluşmasında önemli rol oynamıştır. Bu durum günümüzde hala bölge kimliğine hâkim durumdadır.

Bu bağlamda bölgede Osmanlı dönemine ait yapıların kalıntılara rastlamak ilk akla gelen durum olsa da Osmanlı Dönemi'nden sahil sarayı kalıntı kalmamış aynı zamanda mimari anlamda cami ve tekke dışındaki diğer dokular ciddi derecede değişkenliğe uğramıştır. Haliç ve diğer hatlarda olduğu gibi sanayinin Osmanlı son dönemi olarak kabul gören ve Cumhuriyetin ilanının başındaki süreçte sanayinin bu bölgede başlangıçlarının görülmesi ve yer seçmesi bu bölgedeki yerleşim dokusunda önemli bir dönüşüme sebep olmuştur. Sanayinin gelmesi ekonomik anlamda bölgeyi güçlendirse de sanayi dışında bitik nizam olarak adlandırılan bu bölgede gelişim süreci hızlı olmasına karşın yerleşim düzeni kentsel plan içerisinde ele alınamamıştır. Evrensel tasarım ve diğer evrensel bağlamın konu edilmesi bu bölgenin gelişimi tasarıma açlığı ile bütünselliğinin sağlanması son yıllardaki evrensellik anlayışının vurgulanmasında önem kazanacaktır. Sanayinin ve bölgedeki tek tip konut mantığının azalması durumu ile son yıllarda yaşanan kültür çatışması gibi hususlar sanayi yapılarının kültür evleri ve sanat merkezlerine dönüşümü ile doğru bir yol izleyerek bölgenin kitle ve bölgeye uğrama sebeplerini güçlendirmiştir. Bölgedeki üniversiteler, özel proje alanları ile eski kullanıcı grubunu bu bölgede yeni kullanıcı kitlesi ile bütünselliğin sağlanması planı, kıyı hattındaki kültürel ve dinlenme amaçlı oluşturulan aktivite ve parkların bu gelişim sürecindeki önemli değişimlerin başı olduğunu vurgulamak, yapı bütünlüğü hızlı değişen mimari ve amaca uygunluk bünyesinde genç ve öğrenci kitlesi ile araştırmaya açık ve netlik kazanmış bölge konumunda olması durumu çevre analizleri ve seçilme nedeni ile yeterlilik sağlamaktadır.

4.3. EVRENSEL TASARIMA ÜNİVERSİTE ÖRNEĞİ YAKLAŞIMI

Evrensel tasarımın kabulü ve uygulanması kullanıcı kitlesinden doğan ihtiyaçlar ve gereksinimlerin belirlenmesi ile ortaya çıkarken, eğitim alanlarının ele alınması, açıklığın ve erişilebilirliğin kullanımda uygunluğu bir çok üniversite ve Sütluçe Bölgesi alanları ile değerlendirilecektir. Üniversitelerin ziyaretçi ve kitlesel bütünlüğünü oluşturan bireyler, öğrenciler ve akademik kadro ile grupsal bütünlük aynı zamanda yaş, boy, cinsiyet ve diğer özelliklerin birleşerek ayrışması durumu Evrensel Tasarım olarak herkes kullanıcı kitlesine dönüşmektedir. Zaman kullanımında düşük performans ile kullanıcının eğitim alanında da oluşabilecek tüm risk ve faktörlerin ortadan kalkmasının hedeflenmesi, doğru bir tasarım ile gerçekleşirken, yeşil alan ve toplu kullanıma izin verilen tüm alanların erişilebilir ve açıklığının mümkün olması doğru bir yaklaşımdır.

Bu durum zaman içerisinde sabit kalması ile, engelli ve yaşlı bireylerin öncelikli değil diğer bireyler ile eşit ürün kullanımı, mekânsal eşit yaklaşım ve ayrılmaz bütünlük ile ele alınmaktadır. Üniversiteler de en önemli yaklaşım, tasarım ve bina sirkülasyonunu oluşturacak birimlerin açıklığı ve bu unsurların doğrusal insan yaklaşımıdır. Alan kullanımının plan dağılımı, beşeri faktörlere uygun tasarımsal sonuçlar ortaya koysa da, Evrensel Tasarım' da bu durum kullanıcı için ergonomik ve fonksiyonel tasarımların ele alınması ile tamamlanmaktadır. Evrensel Tasarım üniversiteye ulaşım, kampüs içi kullanım, açık kapalı spor alanları, otoparklar, toplu konferans ve aktivite alanları, cafe restoranlar, ıslak zeminler, idare ve derslikler gibi bir çok alanın erişilebilirliği ile ilgili tüm alanlarının fonksiyonelliğini kapsamaktadır.

Üniversite bağlamında tasarımın ihtiyaç duyduğu zaman-mekan ile bireysel yaklaşımların bir çoğu, tam kullanıma eksik araç niteliğinde olup, ihtiyaçların saptanması ve beklenen ürün-kullanıcı ilişkisinin nötr olmasından yanlış analiz ve tasarımın ortaya çıkışı bu durumun eksik planlama ve fonksiyonelliğin standart imkanlara çekilmesi durumunun kabul edilmesine sebep olmaktadır. Evrensel yaklaşımların bir çoğu pozitif olarak tasarıma yansırken, kullanıcılara pozitif olarak sunulan bir çok taslak ayrımcılığı ve gruplaşmayı sağlarken ötekileştirme gibi durumların oluşmasına olanak sağlamaktadır. Herkes için tasarım yaklaşımının YÖK'de, farkındalığın ve mesleki donanım yeterliliğine sahip olmaya en yakın birimlerin ele alınması evrensellik konusu ile doğru yaklaşımlara en yakın sonucu vermeyi sağlayacaktır. Meslek sahibi mimar-mühendislerin işlerinden önce bulundukları birim olan üniversiteler, kamu ve tüzel birimler-kişiler olmak üzere tüm açıklığı ve erişilebilirliği Evrensel Tasarım ilkeleri ile sağlamaktadır. Bu ilkelerin sağlanması ile ilgili taslak aşamaların oluşması ve kullanıcı kitlesinin belirlenmesi ile ilgili olan tüm konular, evrensellik, tasarımda bütünlük, evrensel açıklık, herkes kullanıcı kitlesi olan yaşam alanları gibi bir çok konuda yapısal bütünlüğü destekleyici nitelikte olacaktır. Üniversitelerin eğitim alanlarının oluşmasını sağlayan bölümler, her bir kullanıcı kitlesini doğru tanımlayabilecek ve eğitim

alanlarında doğru yönlendirebilecek donanımda olmalarını sağlayacak ve bunun sonunda mezun olarak öğrencilerin, kullanıcı kitlesine katılmalarını sağladıklarında tasarımın oluşturduğu yaşam alanlarının farkındalığını anlayabilecektir. Bu farkındalığı sağlayabilecek birim olan üniversiteler yapısal ve zihinsel tüm kullanıcı yönleri ile ele alınırken Evrensel Tasarım ilkelerini destekleyen nitelikte olacaktır.

Bu bağlamda, zamanlarının çoğunu üniversite kampüsünde geçiren öğrencilerin ders-materyal ihtiyaçlarının dışındaki tüm kullanım alanlarının oluşumu, sağlanacak ayrıcalıkların ve gerekli değişim durumlarını eşit yaklaşım olarak kabul görmektedir. Üniversite içerisindeki birimlere erişimlerin sağlanacağı asansör-merdiven, yürüyüş yolları, kafe ve diğer toplu sosyal alanları gibi açık alanların evrenselliği yansıtması, bu doğrultuda üniversite incelenmesinin Evrensel Tasarım üzerindeki içerik bütünlüğü, bağlayıcı unsurları ve tasarımda herkes kullanıcı kitlesine açık yaklaşımların ele alınması, aynı zamanda konu başlıklarının nitelik kazanması sağlanacaktır.

4.3.1. Alan Kullanımında Evrensellik

Mekân, belirli kullanıcı gruplarını içerisine alan, fonksiyonel ya da işlevsel olmayan alan kullanımına olanak vererek, sabit ya da geçiş yolu olarak kullanılan geniş ve belirli bir sirkülasyona dayanan açık ya da kapalı birimlerin her biridir. Mekânların kullanıcı kitlesi düşünüldüğünde, standart olarak kabul gören her şey, evrensel tasarım da standardın altı kabul edilmektedir. Alan kullanımında en önemli şey fonksiyonellik ve her bireyin engelli adayı olduğunu düşünerek tasarıma yön vermektir. Engelsiz tasarımların oluşum süreçlerinde ele alınan insan, bir figür olmaktan çok yaşamsal bütünlüğü ve tüm döngüleri baştan sona olmak üzere zincirleme tasarımı oluşturan en önemli ve tek yapı taşı olarak görülmesinden geçmektedir. Kullanım alanını içerisine alan tüm materyaller insan ile ergonomik bir bağ kurarken, fonksiyonel ve işlevsel olması ile de tasarımdaki evrensellik payını destekler. Zaman-mekân ilişkisi ve mekân-insan bağlantısının altında yatan en önemli oluşum evrenselliğin bilinmesi ve somut olarak bunun yansıtılmasından çok tasarımı ele alan en önemli unsurları soyutlayarak tüm süreci yönetmesidir. Antropometrik tasarımlar düşünüldüğünde alan kullanımında bir engelli bireyin hareket ve bununla birlikte düşünce kısıtlamasının sağlanması, kullanımda açıklık ve erişebilirlik kaygısını maksimum derecede tetikler. Bu bireyin potansiyel yaşam alanı ya da geçiş alanı olarak kabul edebileceğimiz alanların evrensellikten uzak kaygı ile davranışların belirlendiği yanlış bir tutum içerisine düşmesini sağlar. Kullanımdaki esneklik her bir bireyin yetenek ve düşünsel tasarım gücünü arttırarak, pratiklik ve elverişliliğin doğru tanımlanmasını sağlayacaktır. Tasarımların erişilebilirliğinin temelinde antropometrik ve fonksiyonel anlamda genel kullanıma bağlı olarak kurallar bütünü yer almaktadır. Antropometrik yaklaşım ile kullanıcı kitlesi herkes olan evrensellik doğru bir yaklaşım ile tasarıma yön verir. Tüm tasarım süreci belirli kurallar çerçevesinde aşamalı bir şekilde ilerlerken, bireyin kendini yeterliliği ile sorgulamasının önüne geçer. Bu kurallar tasarım girdilerine bağlı olarak belirlenebilir.

Evrensellik her bireyin eşit sayılmasından yola çıkarken, tasarım ve materyallerin doğru alanda kullanılması ile ilgili doğrusal bir bağ kurar. Bu bağ destekleyen en önemli unsurlar alan, yüzey, genişlik, yükseklik ve bildiricidir.

-
- The diagram shows three silhouetted figures interacting with a ramp. From left to right: a person on a bicycle, a person holding a long-handled tool (like a shovel or hoe), and a person in a wheelchair. The ramp is a sloped surface with a cross-hatched texture, and the figures are shown in silhouette.

Technical drawing of a road cross-section showing a raised pavement structure. The drawing includes elevation markers: +0.72, +0.36, and ±0.00. A section line A-A is indicated at the top. The structure features a central drainage ditch with a sloped side. The drawing is a black and white line drawing with a hatched area representing the ground level below the pavement.

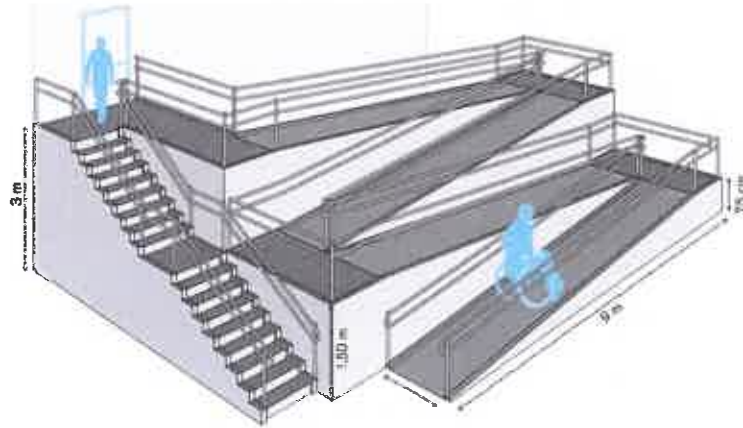
43

Uyarıcı yüzeylerin kullanıcı kitlesi tarafından fark edilmesini destekleyen Şekil 21, alan açıklığı ve eğim gibi mimari yaklaşımların kullanıcı kitlesini belirleyici unsurlarını açıklayan Şekil 22, Şekil 23 ile doğru kullanım örneğine yaklaşım sağlamıştır.

4.3.2. Kullanıcı ve Mekânsal Doğruluk

Kullanıcı, somut bir materyalin işlevsel hale gelebilmesi için ürüne sarf ettiği gücün, hareket ve eylemlerin bütününi sağlayan yapısal anlamda herkes olabilen tekil ya da çoğul şahısların her biridir. Kullanıcının sağlayabileceği ve kullanıcıdan kaynaklı oluşabilecek her bir eylem için kullanıcı-eylem ilişkisini destekleyen bir alana ihtiyaç vardır. Bu alan başlangıç aşamasında doğru oluşmuşsa paralel, taslak ve tasarım süreci kullanıcı kitlesi belirsiz veya belirli kullanıcı kitlesi odaklı ise çapraz doğru olarak nitelendirilebilir. Paralel doğru, mevcut tasarımı her yönüyle inceler. Kullanıcı kitlesini herkes olarak algılamayı hedefleyen bu doğru, tasarım boyunca fonksiyonel olarak ilerler ve ürün-kullanıcı, kullanıcı-alan, alan-tasarım ilişkisini destekler. Taslak aşamasında mevcut kullanımı standart hedefleyen tasarımcı, kullanıcı kitlesini daraltır ve işlevsel bir yaklaşım sağlayamayarak, esnekliğini kaybeder. Mekânsal doğruluğun oluşumu, kullanıcının kullanım amacına göre düzenlendiğinde ortaya çıkan boyut farkı hata payını destekleyen niteliktedir. Bu durum hata payının yüksek oranı ve evrensel yaklaşımın doğru kullanımını maksimumda etkiler. Gerçekleşen durum tasarım aşamalarını ele alırken, sağduyu ve adil yaklaşım farkını ortaya koyar. Kullanıcı doğru ortamı kendi seçemeyeceği gibi, bu yaklaşımı benimser ve mevcut ortamda fonksiyonel tasarım arayışına girer. Tasarım sürecinde olduğu gibi bu süreçte kullanıcıyı başka bir arayış içerisine götürerek merkez nokta ile kullanıcı bağımlı yok eder.

Basit ama sezgisel yaklaşım bu sürecin tamamını kapsar. Bireyin engelli ya da yaşlı olması pozitif sayılabilecek ayrımcılığın, yanlış sayılabilecek faaliyetler ve tasarımlar arasındaki sınırsız fonksiyonlarından yalnızca biridir. Bu durum tasarım geçmişi ve süreçlerini irdeler. Kullanıcıyı herkes olarak kabul eden tasarım anlayışını destekleyen Şekil 24, esnek tasarım yaklaşımını irdelemektedir.

Şekil 24: Tekerlekli sandalye kullanıcıları için evrensel yaklaşım

Kaynak: <https://docplayer.com.br/54139529-Aula-5-desenhando-escadas-e-rampas-livro-didatico-da2-pag-71-a-77.html>

4.3.3. İç Mekânda Yapısal Açıklık

Evrensel tasarım yaklaşımı, iç mekân kullanımı ve kullanıcı-mekân ilişkisini desteklerken mekânlar arası bağlantı ve kullanım prensiplerini belirleyen prensipleri kullanıma uygun olarak ele alır. Kamusal alanların kullanımlarının fonksiyonel olmasının evrensel tasarım süreçlerinde en belirgin sebeplerden biri kullanıcı kitlesinin mekânsal boyutlardan daha geniş olmasıdır. Bu bağlamda kullanıcının herkes olmadığı değil, herkesin kullanıcı olması durumu en önemli sebeplerden biridir. İç mekân kullanımı açıklığı mekânlar arası bağlantılardan ve bu bağlantıların kullanıcı ile olan doğrusal ilişkilerinden geçmektedir. Yapısal bütünlüğü sağlayan temel unsur açıklığa adil yaklaşımdır.

Tasarım, kullanım durumu ve yeri düşünüldüğünde amaca uygun yapılan ve taslak aşamasında kullanıcı kitlesi ihtiyacını göz önünde bulunduran, prensiplerin teknik açıdan uygulama aşamasında doğru tamamlanmasını sağlayan mimari yaklaşımdır. Kullanım, uygunluk, yoğunluk gibi durumların ele alınması, beşeri faktörün eksik yönlerinin farklı ve fazla tasarımlar ile tamamlanması durumu, eşitliği ve adil yaklaşımın gerçekleşmesini sağlayan en önemli kriterleri oluşturuyor. Bu durum yapılan analizler ve iç mekan kullanım sirkülasyon unsurlarının ele alınması ile gerçekleşirken, planlama ve kitle doğruluğunu hedef gösteriyor. Planlama, iş-oluş, tasarım kriterleri hedefleri gibi konuları inceleyip raporlarken, reel faaliyetlerin ikinci planda olarak tasarım sürecini değerlendirmek ister. Eksik ve yanlış tasarımın ortaya çıkmasını, zaman unsurunun doğrusal alan yaklaşımı durumunu kısıtlayarak yok olmasına sebep olmasını sağlar. Engelli bireylerin toplu alanlarda kullanımda zorlanmaları, sirkülasyon eksikliği ve ulaşım engeli sorunlarını yaşamaları tasarım anlamında ele alınabilecek tüm evrensel yaklaşımı engellemektedir. Bu durum kullanıcı kitlesini kısıtlayarak yalnızca hizmete yönelik birimlerin oluşmasını ve bu oluşan birimlerin kişisel tasarımlara yönelmesi durumu karşıt bir durumun oluşmasının önüne geçemeyerek, mevcut durum ile var olan ilkelerin hedeflenen tasarım sürecinde uygulanması ile aynı süreç verimli olarak işlenmektedir. Sayısal verilerin hesaplanırken esnek tutulması durumu ile Evrensel Tasarım yaklaşımı yakından ilgilidir. Bu durum iç mekanların kişi sayıları, oturma düzenleri, dolaşım alanları, zorunlu yolları ve aktivite alanları ile tüm birimleri kapsarken, erişimin birinci ya da beşinci noktada kesilmesi nötr kalmayarak bireyi eksiye götürmektedir. Her hangi bir aşamada kesilen erişilebilirlik, yapısal açıklığın tüm ilkelerini ve hedef kitlenin herkes olma durumunun aktif olarak kısıtlanmasına sebep olarak, öz güven ve bunun yanında getirdiği evrensellikten uzak sağlıklı-sağlam beşeriyet faktörlerini destekler niteliğe dönüşür. Alan kullanımının yalın bir dil ile açıklığının sağlanması, kullanıcılar için ilk bakışta rahat ve herkes gibi olma durumunun getirdiği öz güven ile empati duygusunu destekler. Evrensel tasarım herkes için sağ duyulu tasarım örnekleri ile iç mekanlarda ve yarı açık-kapalı tüm alanlarda insan faktörünü ön planda tutup, dolaşım alanlarının iç mekana açılımını sağlayan yapısal bütünlüğü ile kaygı ve endişe gibi duyguların tasarımsal olarak yok olarak, güven duygusunun ön planda olmasını hedeflemektedir. Bireylerin, evrensel yaklaşımların yaygınlığını bilmesi tasarım sürecini ve alanını minimuma indirerek, projeye bağlı doğru keşifin sağlamasını yapar.

Doğru keşif, kullanılacak malzeme bilgisi, süreç analizleri, ergonomik yaklaşım, insan bedeni ve yapısal mekân analizleri ile tüm tasarım sürecini etkileyen en önemli aşamalardan biridir. Mimari tasarımlarda bu süreç, alan kullanımında aktif doğru planlama, zamana bağlı belirli bir süreçte planlamayı sonlandırma ve tasarımda projeye uygunluk gibi üç temel bölüme yer verir. Bu bölümler doğru keşif ve zaman kullanımının esnekliği ile kullanıcıya uygun bir şekilde hitap eder.

Tasarım süreçlerin doğru kullanılmasının önem taşıdığı birimlerden biri olan eğitim kurumları, insan sirkülasyonu ve kullanımda maksimum alan ile bireye cevap verebilecek doğrusal bir düzlemin temelini oluşturur. Kullanıcının algıladığı ve mekân ile iletişimi geçtiği ilk bölüm görseldir ve bu durum rahatlığın ya da kullanımda erişilemez denilebilecek algının oluşması durumudur. Mekânın, kullanıcıya verebilecek her cevabında iletişim doğru ilerleyecek ve fonksiyonellik ile yapısal açıklık kullanıma olanak sağlayacaktır. Bu durum kullanıcı istek ve mekânsal hizmet olarak adlandırılabilir. Kullanıcılar tarafından uygun görülebilecek nesnel tasarımların, öznel kullanımlar ile iletişime açık ve yapısal mekân bakımından somut nitelendirilecek tasarımların boyutlandırılması ile Evrensel Tasarım kriterleri boyut kazanacaktır. Mimarlar, mekânsal uygunluğu ve Evrensel Tasarım bağlamında doğru tasarım süreçlerini incelerken, iç mekân erişimi, kullanıma uygunluk, yapısal açıklığı engelleyen unsurlar ve kullanıcıların materyal ile ilişkileri, çoklu kullanıcı kitlesinin bütünselliği ile bağdaştırılarak Evrensel Tasarım Prensiplerine uygun olarak ele alacaktır. Somut bir yaklaşımla, kullanıcı gruplarını oluşturan işlevsel yapı, grup dışında kalan ve fonksiyonelliği evrensel bakış açısı ile benimseyen tüm kullanıcıların belirtildiği bir alan kullanımı öne çıkacaktır. Duyumsanabilir yüzeyler, engelli rampası, engelli park alanı, duyumsanabilir kapılar, asansör kullanımında erişilebilirlik, sosyal alanlara ulaşım gibi birçok kullanım alanı Evrensel Tasarım kavramı bütünüyle incelenmesi ile akıcılığın açıklık yönünde ve kullanıcı erişilebilirliği ile sağlanması, proje başlangıç aşamasından tamamlanması bölümüne kadar olan süreçte esnek tutulabilen hata payı oranlarının yüksek tutulması gibi bir çok kriterler göz önüne alınarak projeler oluşturulmalıdır. Hata payı, kullanıcı kitlesine bağlı olmakla birlikte, ürün ve üretim durumundan oluşabileceğini ele alırsak, kullanıcıya bağlı durumların gerçekleşmesine sebep olarak minimumda kalan ve oranı yükseltmeyen fonksiyonellik aktif rol oynayacaktır. Bu durumda hata payı oranını belirleyen kitle herkes kabul edilerek açıklığa engel olan durumlar tasarım sürecinde değerlendirilecek ve opsiyonlu değişim sağlanacaktır. Mevcut durum, tasarım iyileşmesi ve bu süreçte tasarım değişimi olarak ele alınırken, projeyi etkileyecek kullanıcı kaybı minimumda seyretmelidir.

Evrensel Tasarım yaklaşımı ile toplumsal kullanımın yanlış ilerlemesi, somut yaklaşımların soyutlaştırılması ve kullanımın aktifliğinin yitirilmesinin önüne geçilebilmesi için tüm tasarım süreci belirli kriterlerin yenilenmesi ile modernize edilip kullanıcıyı tanıma yolunda en önemli sürecin oluşumunu sağlayacaktır. Bu yaklaşım farklı bir bakış açısı ile toplum tarafından kabul gören Evrensel Tasarım yaklaşımına, yanlış bakış açısı kazanımını sağlayan yönlerinin değişmesi ve tasarım sürecinin boyutsal olarak yenilenmesi sürecini kapsayacaktır.

4.3.4. Stlce Bölgesi Evrensel Tasarımda niversite Açıklığı

Üniversiteler, tasarım sürecinde ve sonrasında açıklık için en uygun yerlerden biri olması ile, hem kullanıcı kitlesi olan öğrencilere hem de ziyaretçilerine dolaşım uygunluğunun tamamının belirti ve yönlendirme olmadan doğrudan kullanıma uygunluğunu kapsamaktadır. Kamusal alanların oluşturduğu tüm birimlerin öznel tasarımlar ile teknik doğruluğu kapsaması tasarımın doğru ya da eksiksiz gittiğini göstermez. Kullanım herkes için açıklığı oluşturuyorsa ve erişilebilirlik yalın ise bu durum evrensel ilkeler ile desteklenebilir. Nesnel yaklaşımla ile yalnızca tasarım kriterlerinin ele alınması tüm süreci etkilemesi ile yapılacak yeni oluşumlar yüzdelik dilimdeki kullanımı oransal olarak minimuma düşürecektir. Mevcut kullanımın değerlendirilmesini sağlayan kullanıcılar, gerekli tasarımsal doğruluk payında değil, gerekli yerlerde yapılan düzenler ile değerlendirmeye aldıklarından bu durum kalıcı bir fonksiyonellik içermemektedir. Srec kullanıma uygunluğu ve aıklılığı sürece eklerken, kullanıcı gruplarının tüm fiziksel özelliklerini eşit kabul eder.

Üniversitelerde mevcut kullanıma bağlı açıklıklar ele alındığında Stlce Bölgesi ve çevresi ile ilgili gerekli ulaşım sorunları, kabul görülebilir yaya ve taşıt sirkülasyonu ile bağlayıcı bina unsurlarını ortaya çıkartmaktadır. Evrensel tasarım süreci hem niversite birimlerinde hem de kullanıcı algısında orantılı ve duyumsanabilirlerdir. Tasarımlar engellilere yönelik eşit yaklaşımla savunsa da kampüs içerisinde yer alan tüm esnek fonksiyonlar adil yaklaşımla örnektir. Bu yaklaşımla yayaların kampüs içerisine ulaşımını ve birimler arası senkronizasyonunu kapsayarak evrensel anlamda aktif olarak aıklılığın sağlanması sebeptir.

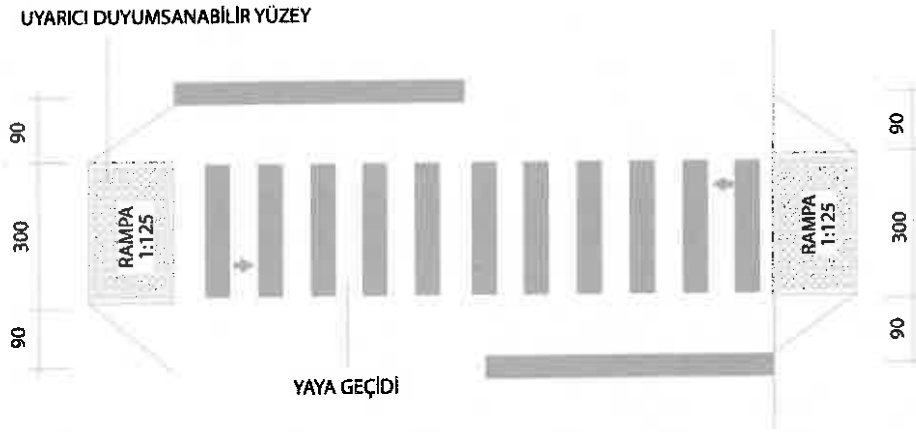

Resim 4: Üniversite alan kullanımına uygun bina ve açıklığı sağlayan yaya yrtyş alanlarının yeşil alan ile binaya yönelmesi rneği

Kaynak: <https://bts.com.tr/referanslar/halic-universitesi-sutluce-kampusu/>

4.3.4.1.Yaya Yolları ve Park Alanları

Üniversiteler, Evrensel Tasarım İlkelerini destekleyen tasarım süreçleri ve ilerlemelerin kullanıcı kitlesine ulaşımı, bu durumu oluşturan bireylerin öğrenci gruplarından oluşması durumu ile tek bir hedef kitlenin olmaması durumunu destekleyen niteliktedir. Alan kullanımında oluşabilecek esneklik her yaş gruptan bireylerin kullanıcı kitlesi olma durumunu kabul görür. Duyumsanabilir yüzeylerin yaya geçidi kullanımına dahil edilmesini örnekleyen görsel, açık alanlarda aktif kullanıcı erişilebilirliğini sağlamaktadır. (Şekil 25)

Şekil 25: Yaya geçidinde zebra işaretlemesi

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

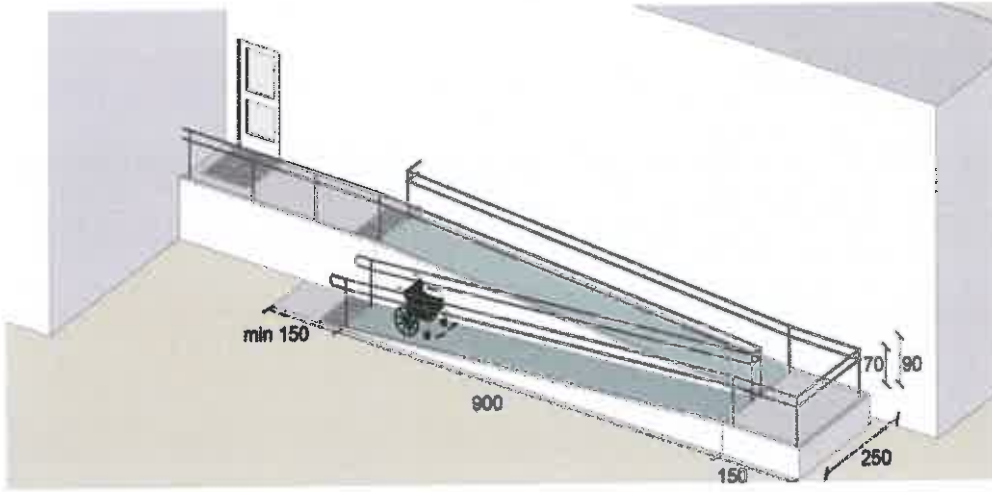
Yaya yollarının kullanımı duymasanabilir yüzeylerden kabartmalı yollara ve engel teşkil etmeyen tasarım açıklığında, üniversite erişilebilirliğinin sağlanması durumuna kadar açık olmalıdır. Bu durum U.F.A.S.'ın belirlediği kriterlerden yola çıkılarak oluşturulan kullanıma bağlı açıklığını da ele alarak ulaşım ve kampüs içi dolaşım alanları, birbiri ile bağlantılı merkez noktalardan değil her bir alanı temsil eder nitelikte devamlılığı sağlayacak şekilde oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Park alanları %10'luk kullanım alanının oluşması ile engelli bireylere olanak sağlayarak eşit yaklaşımı ön planda tutmaktadır ancak Evrensel Tasarım adil yaklaşımı destekleyerek oluşabilecek pozitif gruplamayı ve ötekileştirmeyi minimuma indirmeyi hedeflemektedir.

Zaman ve mekan unsurunun birleşimi iç mekana erişimi sağlayan aktif açık alanlarda önemini koruyarak, binaya erişimi sağlayan yolların açıklığı ve kullanımda kişiselleştirme, gruplaması evrensel gerçekliği temsil etmesini sağlar. Bu durum kullanım bakımından açıklık olarak ele alınan tüm alanları kapsar. Tek bir yoldan iletişimin ve ulaşımın sağlanması engelli bireylerin ve diğer kullanıcıların ayrışmasına sebep olur. Evrensel yaklaşıma çok uzak olan bu durum, kullanım esnasında bireyi ikinci bir seçeneği olmadan kullanımına devam etmeye zorlar.

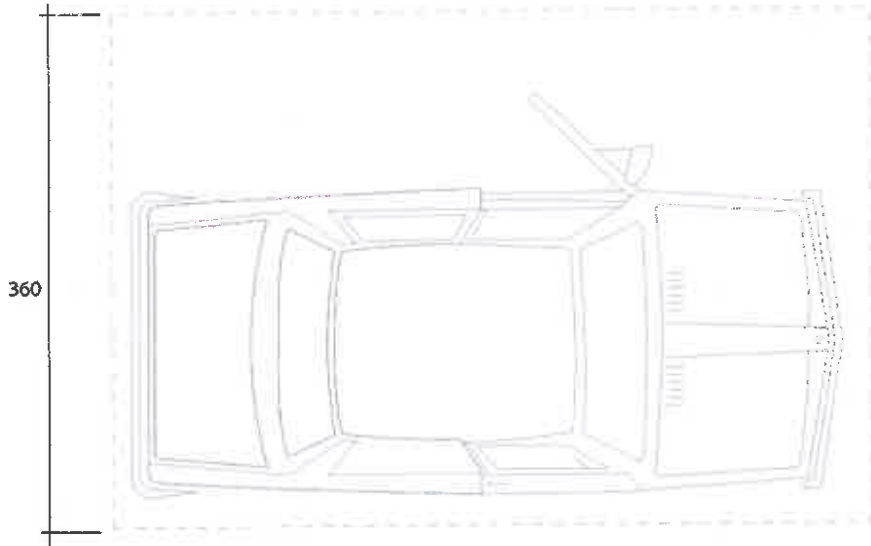
Resim 5: Evrensel Tasarım Araştırması Üniversite Park Alanı ve Duyumsanabilir Yüzey kullanımı (Kendi Arşivim)

Kullanım bütünlüğü düşünüldüğünde açık alanların erişimi kullanıcılar için daha kolay gözükse de bu durum çoğu zaman tasarımda açıklık engeli olarak, erişilebilirliği azaltmaktadır. Üniversite içerisinde serbest dolaşım alanları dışarısında park ve koridorları oluşturabilecek kafe - restoran gibi mekan aralarının, engelli kullanıcılar için belirli standartlarda olması durumu, üniversite kullanım alanı ile karşılaştırıldığında mevcut alan araştırması ile uyum sağlayabilmektedir. Bu inceleme, mevcut üniversite birimlerinde duyumsanabilir yüzey kullanımında doğru sirkülasyon ve başlangıç bitiş alanlarının kullanıcı uygunluğu ile sürmektedir. Park kullanımında engelli bireyler için oluşturulan ayrıcalık, kullanımda uygunluğu sağlasa da evrensel yaklaşım ve tasarım açısından yetersiz kalmaktadır. Hassas alanlarda geçiş kolaylığı, kullanıcının ön görüşü sahibi olmasını sağlarken öz güven kazanımı için yeterli kullanımı destekler. Üniversite içerisinde bir çok alanı bağlayan duyumsanabilir yüzeyler, görme engelli bireyler için mekan akışını sağlayabilecek en önemli undurlardan biridir. Kişinin üniversite içerisine girdiği andan itibaren kendini özgür hissedebilmesi iletişim ve tasarım yönünden bağımsız yaklaşımın gerçekleşmesini sağlayacaktır. Konu edinen üniversite ve kullanımı, engelli tüm bireyleri desteklese de evrensel bir durum oluşturabilecek eşit yaklaşımlardan uzak kalmıştır.

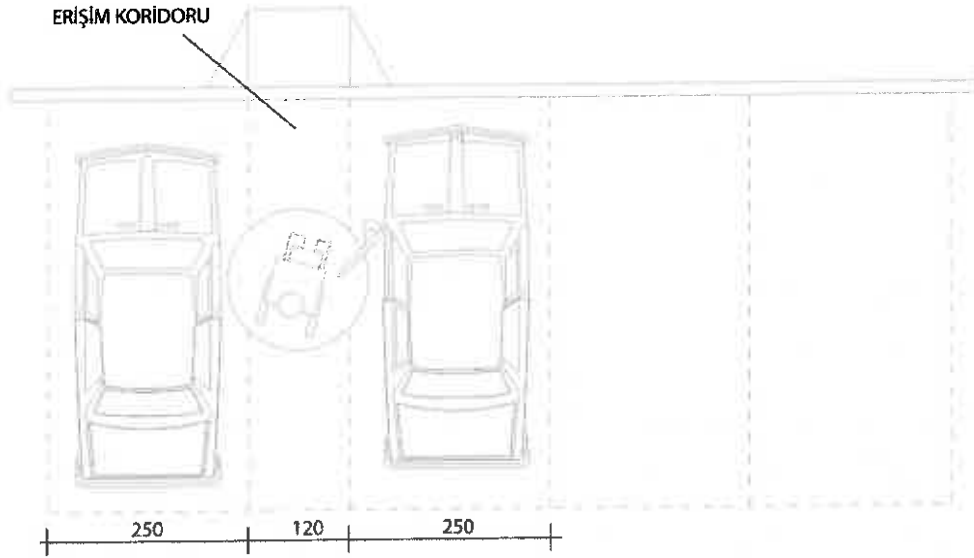

Şekil 26: Açık alandan iç mekana geçmek için engelli bireylere ayrılan hafif rampalı yaya yolu.
Kaynak: Engelli Standartları (Girne Belediyesi Mimarlar Odası, Lefkoşa)

Kullanım alanı olarak tasarlanan ve engelli bireyler için aktif açıklık sağlayan engelli rampasını irdeleyen görsel, pozitif ayrımcılık yaklaşım örneği olarak ele alınmıştır. Engelli bireyler için tasarlanan bu hafif eğimli rampa, mekan içerisine ulaşımı sağlayan önemli bir rol oynasa da, merdiven kullanımının olmaması diğer kullanıcı kitlesini ayrıştırmaktadır. Mevcut durum, sağlıklı bireyler için merdiven kullanımlı ön giriş ve engelli rampası ile arka giriş üzerinden erişim sağlanması durumu ise her iki kullanıcı kitlesinin gruplaşması ve adil yaklaşım yönünden yanlış bir örnek teşkil etmesini sağlamıştır. Kullanım yollarının ölçülendirme aşamasında dönüş ve doğru açı olması durumu, evrensel yaklaşım prensipleri ve tasarımının anlaşılabilir olması durumunu desteklemeyerek, mevcut kullanımı ötekileştirmektedir.

Şekil 27: Park alanı genişliği
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 28: Erişim koridoru ile düzenlenmiş park yeri
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Erişimin açıklığını belirleyen en önemli unsur sabit kalmayan hareketli yüzeyler ile fonksiyonellik kavramının uygulanamayacak kadar dar olan yüzeylerde erişim koridorlarının bırakılarak ürüne aktif rahat ulaşım ile devamlılığının sağlanmasıdır. Bu durum açılı park yerleri için oluşacak koridorlarda 1,2m ya da 1,5m olabilir. Engelli bireyler için oluşturulmuş park alanlarının minimum genişliği 3,6m olarak tavsiye edilen genişlik 3,9m kullanım açıklığına sahip olabilir. Üniversitelerde ya da 1000m²'yi geçen tüm alanlarda park alanı mesafesi ile bina arasındaki mesafe maksimum 25m, tercihen 10m olmalıdır. Bu durum gerekli durumlar göz önüne alındığında park alanı genişliği ve yaya yolu aktif uygun kullanımı göz önüne alındığında değişiklik gösterebilir.

Park alanlarının standardı (Şekil 27, Şekil 28) kullanıma bağlı olarak değil, aktif kullanıcı kitlesinin engelli veya diğer kişiler olduğunu kabul ederken mevcut görsellerin ölçü ve kullanım genişliğinin uygun alan ve ürün ilişkisini destekler. Engelli bireyler için erişim koridorlarının oluşturulması, standartın engelli kullanıcılar üzerinden oluşturulması durumu evrensel yaklaşım bağlamında açık ve net bir doğru tasarım sürecinin başlamasını oluşturabilir. Sütluçe Bölgesi üniversite örneğinde bu durum, mevcut park alanları için %8 aktif araç kullanımını destekleyebilecek nitelikte olup, diğer kullanıcı grupları için yanıltıcı evrensel tasarım kullanıcı açıklığı vardır. Dünya Engelliler Birliği tarafından, binalarda dairenin %10'nun ve kamu kurumlarının tamamının, özel amaçlı yapıların da %10'nun engelli kullanımına uygun şekilde yapılması DEB tarafından takibi ile resmileştirilmiştir. DEB bu durumu engelli kullanımına uygun olması için değil, evrensel binalar ve tasarımlar ortaya çıkartmak için büyük çalışmalar gerçekleştirmiştir. Tüm tasarım süreci ENGELLİLER İÇİN EVRENSEL STANDARTLAR KILAVUZU'na uygun olarak gerçekleştirilmektedir.

Resim 6: Evrensel Tasarım Araştırması Giriş Alanı Duyumsanabilir Yüzey Kullanımında Devamlılık (Kendi Arşivim)

Resim 7: Evrensel Tasarım Araştırması Giriş Alanı Engelli Bireyler İçin Evrensel Yaklaşımı Açıklığı (Kendi Arşivim)

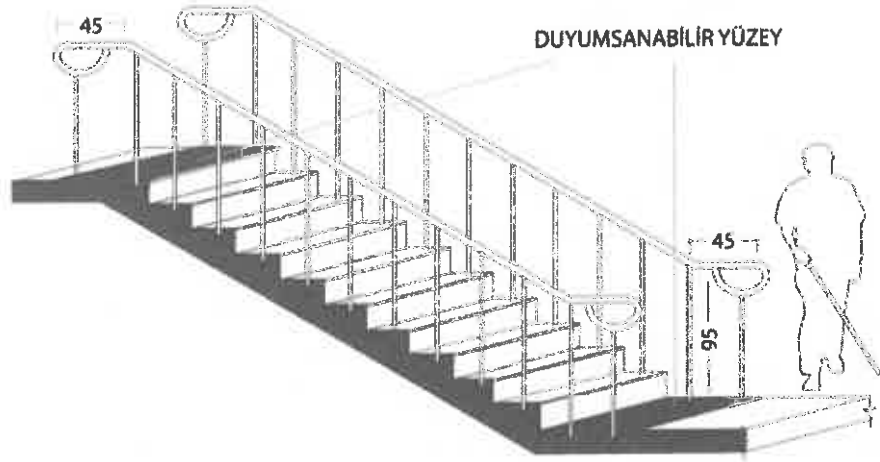
Üniversite dış alanlarından iç mekana sağlanan akışın anlatıldığı duyumsanabilir yüzey kullanımı, aktif bir erişim ile kampüs içerisinde devamlılığı sağlayan ve engelli bireylerin ulaşabileceği butonlar ile yönlendirme yapabilen doğru bir akış oluşturmaktadır. Evrensel tasarım yönünden incelendiğinde ulaşılabilirliğe imkan sağlayarak, akışın doğru yönlendirilmesini tanımlarken, eşit kullanım prensibi ile açıklık kavramlarına olanak sağlamaktadır.

4.3.4.2.Merdivenler ve Asansörler

Merdivenler, rampaların eğim kontrolünü azaltmak ve eğimi 1,20cm'den daha dik olan alanların alternatifleri olarak kullanılmaktadır. Engelli bireylerin merdiven ve asansör kullanımı ulaşım ve birimler arası erişilebilirliklerini sağlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda merdiven detaylandırma ve boyutlandırma kullanıma bağlı olarak değişiklik göstereceği gibi Evrensel Tasarım sürecinde kullanıcı kitlesi düşünülerek ölçüler değişiklik gösterebilir. Açık alanlarda ya da dış mekanlarda kullanılan merdivenler yüzeyi sert-pürüzlü, stabil ve kaymayı engelleyecek yapıda olmalıdır. Yüzey pürüzlülüğü toplamda 2cm'i geçmemek koşulu ile kullanıma engel olmadan tasarlanmalıdır. Üniversite birimlerine ulaşım sağlayan dış mekanlardaki merdivenler, iç mekan merdiveni ile belirli aralıklarda ve hizalarsa sirkülasyonu olumlu etkileyecek şekilde düşünülerek planlanmalıdır. Görselde yer alan engelli asansörünün kullanıma uygunluğu sağlansa da , fonksiyonellik ve evrensel yaklaşım ile açık-erişilebilirlik kavramları etkisini yitirmektedir. Mevcut ürün, kullanım için esneklik sağlamadığı gibi engelli bireylerin başka bireylerden yardım almadan, kendi başlarına kat iniş-çıkışlarını sağlayabilmeleri tasarım yönünden kısıtlı olduğundan mümkün değildir.

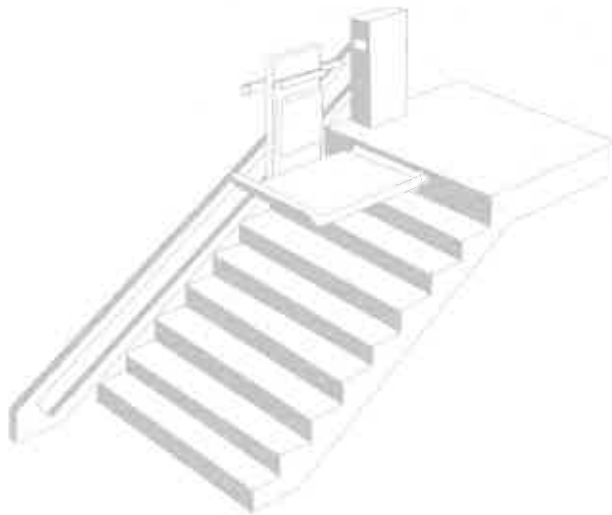
Resim8: Evrensel Tasarım üniversite iç mekan merdiven kullanımında engelli olanağı (Kendi Arşivim)

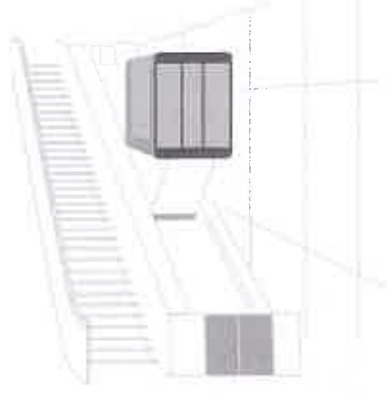

Şekil 29: Merdivende riht basamaklar ile basamak ucundaki koruyucu kaymaz şerit ve tırabzanlar
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Rampalar ve merdivenler sirkülasyonu sağlayan temel unsurlardır ancak erişime engel olan ve ulaşımı kısıtlayan belirli durumların meydana gelmesi ile yapılar arasındaki iletişimin kullanıcı yönünden kesilmemesi için merdiven asansörleri kullanıma esneklik katabilir. Bu durum kot farkı yüksek olan ya da asansör erişimine uzak alanlarda bulunması ile bir ya da birden fazla katta bulunarak kullanıcının mekânsal açıklığına yardımcı olmasını sağlamayı hedefler.

Üniversite içerisinde kat yüksekliklerine bağlı riht yükseklikleri, basamak gibi tüm kullanımlara açık sirkülasyon unsurlarında engelli ve diğer bireylerin ihtiyaçlarını duyumsanabilir yüzey devamlılığı ile sağlayarak, korkuluk ve basamak genişliği gibi standart kabul görülecek tasarımların kullanıcı kitlesi kısıtlaması olmadan erişilebilir yüzeyler olması hedeflenmiştir. Kampüs içerisinde öğrenci yoğunluğu ve bu hedef kitlede düşük oranda olması durumunu gözlemledikçe ele alınan tasarım anlayışı yalnızca engelli bireyleri kapsayarak evrensel yaklaşımdan uzak bir anlayış ile tamamlanmıştır.

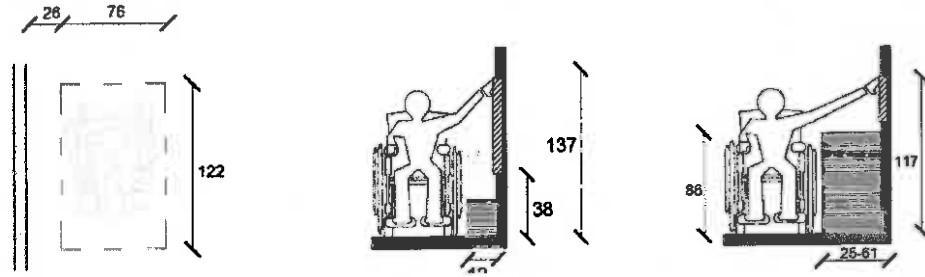
Şekil 30: Merdiven asansör kullanımında birimler arası bağlantının sağlanması
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Sirkülasyon unsurlarından en önemli akış asansör ile sağlanırken (Şekil 30) kat sayısı ve kat yüksekliği ile bu durum esnetilebilir fonksiyonel bir yaklaşım ile bağdaşarak tüm kullanıcıları kapsamalıdır. Evrensel yaklaşımın temel unsurlarından biri olan ötekileştirmeden uzak tasarım anlayışı özellikle üniversite birimlerinde ele alındığında, mevcut asansör genişlikleri engelli sandalyesi dönüş açısı ve diğer bireylerin aynı anda kullanımları için uygun değildir. Asansör genişlikleri 2m'nin altında olan 4 kişilik asansörlerin sirkülasyonu sağlaması hem akış hem de kullanım açıklığını kısıtlamaktadır. Asansör kullanımının en büyük sebebi katlar arasındaki düşey doğrultuda bağlantıların seviye farkı olan yerlerde kullanıcı grupları benimsemeksizin tüm bireylerin ihtiyacını karşılamaya yönelik, birimlere ulaşımın sağlanmasını hedefleyen ürün ya da şahsi kullanıma uygun indirip kaldırılan sirkülasyon unsurlarıdır. Duyumsanabilir düğmeler, inip binmede kapının aktifliğini gösteren kabartılı yüzeyler ve sensörler ile tüm kullanıcılar hitap etmektedir. Acil durum oluşumunda yardım butonları ve alarm düğmeleri ile yaş, boy, cinsiyet ve diğer özellikler gözetmeksizin tüm bireylerin kullanıma uygun tasarlanarak, kullanıma bağlı hataların minimuma inmesini hedeflenerek hata payı esnekliği sağlanmaktadır.

Resim9: Evrensel Tasarım Araştırması Asansör Kullanımına Erişimde
Duyumsanabilir Yüzey ve Buton Kullanımı (Kendi Arşivim)

Asansör kullanımı, kabin hareketi ile kişi sayısı esas alınarak, engelli bireylerin kullanımında diğer birimlere erişimin sağlanmasını amaçlamaktadır. Asansör kullanıcı kitlesi için kabin kapısı fiziksel hareketleri algılayabilen, fotoselli ve açıklığı 90cm'den az olmayacak şekilde otomatik açıp-kapama 12-73cm arasında oluşabilecek bir engel karşısında otomatik durabilecek şekilde olmalıdır. Aktif olarak etkin kalma süresi 10-20sn. arasında, asansör düğmeleri yerden 1m yüksekliğinde olurken, buton boyutu 1,5cm olmalıdır. (TSE) Alt kat ve üst kat buton okları mevcut kat yönünü göstererek, kabin üzeri meşguliyet ve uygunluk durumunu sensörler ile ekranda belirterek sesli sinyaller ile kullanıcılara uyarı verebilen sistem olmalıdır. Sinyaller, yönü belirtirken yukarı belirtisi için bir defa, aşağı kata ilerlemede iki defa ses vermelidir. Engelli bireyler için ulaşılabilir düğme açıklığını anlatan görsel, asansör kullanım standartlarını belirtmektedir. (Şekil 31)

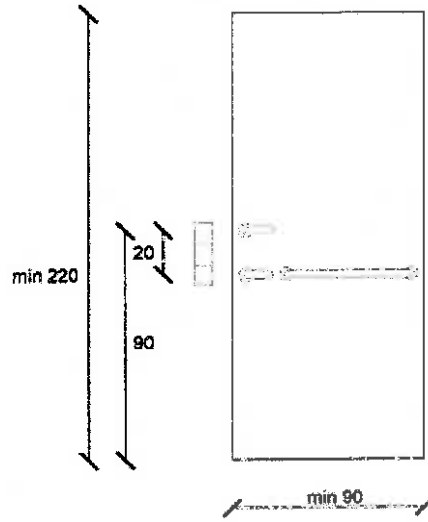
Şekil 31: Asansör kullanımında engelli açıklığı

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

4.3.4.3.Kapı Kullanımında Erişilebilirlik

Kapılar, bize mekânsal derinliği ve ilk bakıştaki mekân ile yapı analizini belirleyen, duygusal anlamdaki güveni sağlamamızı sağlayan, erişilebilirlik ve açıklığın önemini vurgulayan en önemli yapısal materyallerden biridir. Giriş kapısı için en önemli kural duvar ile paralel gidebilecek aynı düzlemde konumlandırılmamasıdır. Mimari malzemelerin hemen hemen hepsinde olduğu gibi kapı standartları da kullanıcı kitlesi ve yapının hangi alanda hizmet verdiği ile değişmektedir. Ana giriş kapısında ele alınacak ölçüler yapıya uygun ve kullanıma olanak sağlayarak engel teşkil etmemelidir. Örnek ölçülendirme çift kanatlı kapılar ile, kanatlardan birinin minimum 100-150cm aralığından az olmamalıdır. Giriş kapılarında kullanıcı düşünüldüğünde sirkülasyonun en fazla olduğu kullanım alanları olmasından dolayı eşik yapılmamalı, bu durum zorunlu kılınırsa en fazla 1,3cm olarak engelli bireylerin hareketini ve esnekliğini engellemeyecek şekilde önlemler alınmalıdır. Dış kapı kullanıma bağlı olarak kolay açılabilir ve bu durum engelli bireylerin kullanımların göz önüne alındığında döner kapı sistemlerinden kaçınılmalıdır. Döner kapı bulunan yerlerde ek olarak sağ veya sol bölümde yer alacak normal açılan ya da fotoselli bir kapı da bulunmalıdır.

Kapı sensörleri ve kapıya yönelten diğer işaretler görme engelli bireylerin kapıya çarpmasını engellemek için uygun bir biçimde işaretlemeler yapılmalı, kapıda mevcut olan büyük cam yüzeylerin kırılma riski göz önüne alınarak işaretlemenin ve yönlendirmenin önemi bir kez daha vurgulanarak tasarım tamamlanmalıdır. Görme engelliler için yapılan odalara tanım olarak kolaylık sağlanması açısından kabartmalı harfler kullanılarak yerden 1m yüksekliğinde kapı kolu hizası ile, kullanılmalıdır (TS 9111). Kapının açılması 90° olacak şekilde tasarlanmalıdır. Kapı yüksekliği en az olmak koşulu ile 220 cm olmalıdır. Standart kapı ölçülerini ve engelli bireyler için kapı yön kurallarını anlatan görsel, üniversite ve kamusal iç mekan alanlarında standart ölçülerin kullanım şeklini betimlemektedir. (Şekil 32)

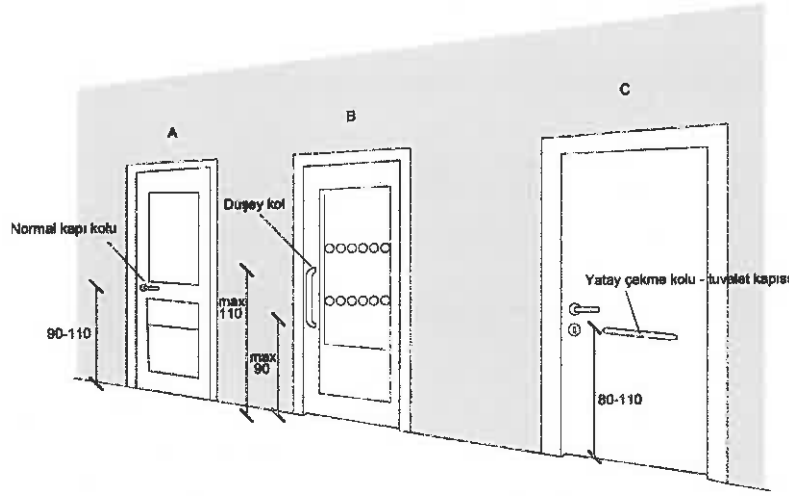

Şekil 32: İç kapı modeli

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

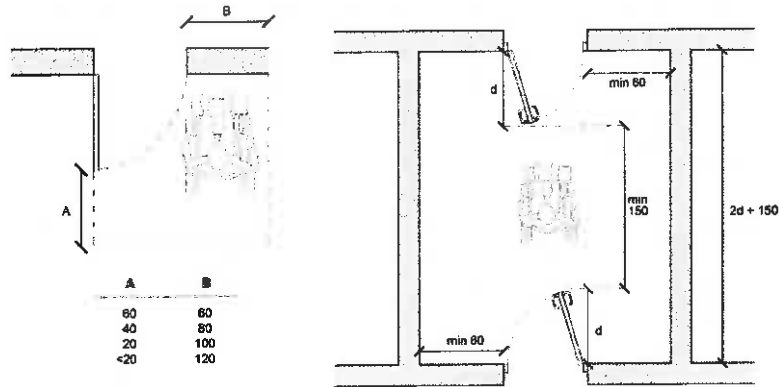
Kapı kolunun kullanım standardı olarak yerden 90 cm yüksekliği ile 110 cm arasında olmalıdır. Kapı aksamının yüzeysel olarak fark edilebilir oluşu ve her iki taraftan kullanıma imkan sağlaması ile kapı üzerindeki çarpma yüksekliğini engelleyen koruyucu plakaların kullanılması, kapının korunması açısından tavsiye edilmektedir. Otomatik kapıların kullanımı dışında kalan diğer kapılar, fotoselli kendi kendine kapanabilme özelliği ile normal kapanış hızından daha yavaş kapanmasını ve kullanıcıya hata payı esnekliğini tanıma şansını vermesi tavsiye edilir. Bu durum kapı girişi ya da çıkışı esnasında süreyi uzatmak amacı ile kullanılabilir.

Üniversite alan araştırması iç mekan kapı kullanımında bireylerin erişilebilirliğinin engellenmemesi ve standart ölçülerin kullanımı doğru bir yaklaşım ile sağlanmıştır. Acil çıkış kapıları, iç mekan bölme ve WC kapıları olmak üzere tüm erişim, engelli bireylerin giriş-çıkış alanlarını destekleyen niteliktedir. Standart ölçülerin kullanıldığı kapı boyutları, evrensel yaklaşım bütünlüğü olarak incelendiğinde, kullanım imkanı ve açıklığı engelli kısıtlaması ile tasarlanmıştır.

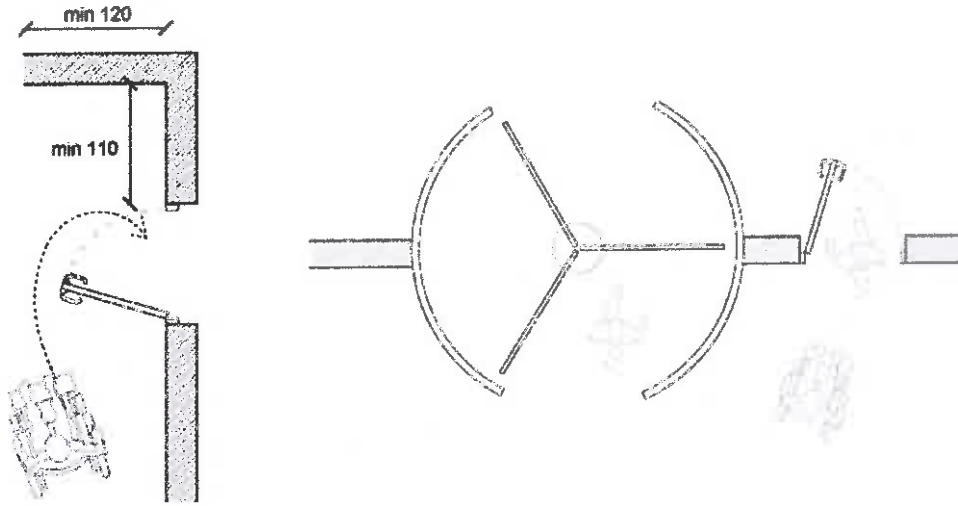
Şekil 33: İç kullanımda evrensel kapı modelleri
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Kapı kullanımı, engelli bireylerin ya da bebek arabası gibi daha geniş alanlara ihtiyaç duyan ürünlerin kullanılması durumunda, manevra hareketine olanak vermesi ve bu duruma imkân tanıyabilecek ulaşılabilir güvenli bir alanda bulunan kontrol düğmesi ile kontrol edilir kapıların kullanımı yaygınlaşabilir. Bu kapılar ile fotoselli kendiliğinden kapanabilme özelliği ile kullanıcıya fiziksel gücü minimumda tutup işlevsel bir alan yaratıyor. Kapı kullanımında standart ölçüleri anlatan görseller (Şekil 33, Şekil 34) tüm engelli bireylerin kullanımına olanak sağlayacak şekilde tasarlanarak, belirli standart ölçüler ile yapılarak tamamlanmıştır.

Şekil 34: Engelli kullanımına uygun kapı esnekliği
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Dış mekan kapı örneği, döner kapı kullanımı ile üniversite içerisine erişim sağlamayı hedeflerken, engelli bireylerin kullanımına uygun, ağırlığı standardın altında ve tekerlekli sandalye ölçülerinden maksimum alana sahip, döner kapı sağ veya sol alanına tek kanatlı erişimi destekleyen kapı kullanımı ile alan giriş-çıkışını evrensel anlamda doğrulayan görsel, üniversite içerisinde de en uygun açıklık durumunu destekler. (Şekil 34, Şekil 35)

Şekil 35: Döner kapı modelinde engelli erişimi

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Resim 10: Üniversite içi döner kapı örneği (Kendi Arşivim)

4.3.4.4. Derslikler ve Konferans Salonları

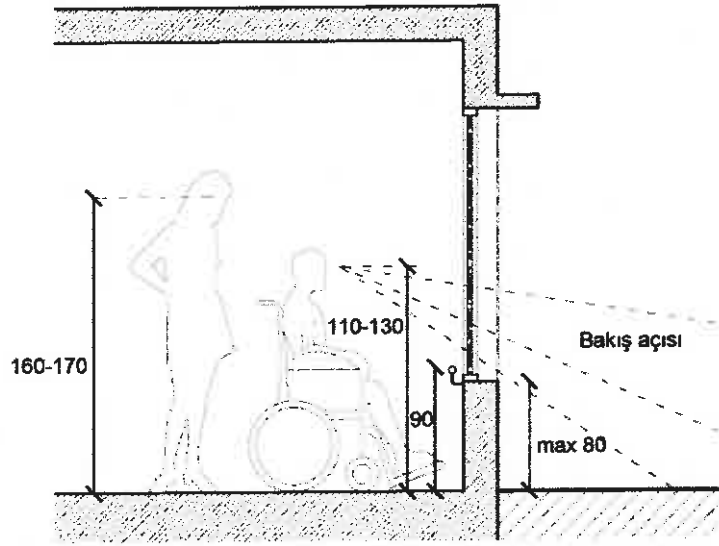
Öğrencilerin eğitim alanlarında kullanıma uygunluğu ve erişilebilirliği sağladıkları açıklık ve tüm bireyler için esneklik barındırabilmesi gereken en temel birim derslikler ve topluluk için uygunluğun oluşturulabileceği konferans salonlarıdır. Bu birimler engelli kullanıcıların açısız hareket alanları ve kullanımlarına bağlı olarak belirli standartlar içerisinde konumlandırılmalıdır. Hareket kısıtlılığı, alan kullanımında yetersizliğin mevcudiyeti ve bakış açısı orantısı gibi bir çok durumu içermektedir. Üniversite eğitim binalarında öğrencilerin en aktif olduğu alanlardan bir tanesi olan derslikler, tüm kullanıcılara yönelik açık mesafe kuralı ve göz hizası senkronizasyonu ile tasarlanmalıdır.

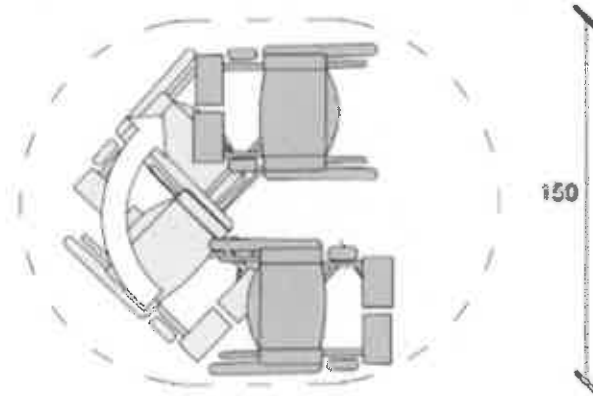
Resim 11: Derslik kullanımında açıklık (Kendi Arşivim)

Kullanıcılar eğitim binalarında gerçekleştirdikleri ders zamanları ile sosyal olarak kullanımlarını sağlarken, güven duygusunun ön planda tutulduğu tasarım evresinde, Evrensel Tasarım prensiplerinin en temel maddelerinden olan açıklık, kullanıcıyı güvende hissetmesi için ilk izlenimi doğru verebilecek bir iletişim tekniğini oluştururken, mevcut durumda standartların altında bu kullanıma maruz kalan kullanıcı, esnek bir yaklaşım ile diğer bireylerden ayrılmamayı beklemektedir. Bu durum üniversite içerisinde irdelendiğinde, Evrensel Tasarım yaklaşımı olarak, derslikler ve diğer çalışma alanları için yetersiz kullanım alanına sahip olması durumunu göstermektedir. Engelli erişimine sağlanan aktif alan yetersizliği ve kısıtlı erişim tasarım sürecinde ve sonrasında oluşabilecek birey özgüven ve katılım duygularının eksik oluşmasını sağlarken, standart kullanım dışında mevcut duruma ek olabilecek açık alan kullanımının oluşturulabilmesinin hedeflenmesi gözlemlenmektedir.

Tasarım ve kullanıcı ilişkisinin bu kullanımda ele alınabilmesi açıklığın ve erişilebilirliğin en önemli fonksiyonel ve yapısal bütünlüğünü sağlayabilecek unsurdur. Konferans salonu kullanımında en önemli unsurlardan bir tanesi zeminde kot farkının merdiven ile sağlanmadan düz ve sahne alanının göz durumudur. Bu durum kullanıma bağlı olarak engelli ya da hiçbir engel barındırmayan ancak fiziksel özellikleri sahne konumu göremeyip, koltuklar arasında oturma eylemini yapamayacak durumda olanlar için tasarlanarak dikkat çekmesi gereken merkez noktaya yönlendirmesi sağlanmıştır. Mevcut kullanımda kabul görülen ölçüleri engelli bireyler için yeniden ele alan görsel (Şekil 36, Şekil 37) oturan bireyler için merkez odak noktasının standardının oluşturulmasını desteklemiştir.

Şekil 36: Engelli bireylerin bakış yönü ve oturma açısına göre merkez nokta görüşü
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 37: Engelli aracı kullanımında dönüş ve oturma açısı
Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

4.3.4.6.Açık ve Kapalı Alanlar

Erişilebilirlik kavramı mevcut durumlarda ve tasarımın herkes için ele alınarak planlandığı binalarda karşımıza çıkan bir açıklık alanıdır. Birimler arası en önemli bağlayıcı rolü üstlenen açık alanlar ve kullanımı, kullanıcıların erişilebilir bina modelini algılamaları için ilk izlenimdir ve kullanım tam olarak iç mekanlara erişim sağlanmadan önce burada başlar.

Resim 12: Evrensel Tasarım Yaklaşımı Cafe ve Restaurant Erişiminde Duyumsanabilir Yüzey ve Eşit Yaklaşım (Kendi Arşivim)

Resim 13: Cafe ve Restaurant Erişiminde Duyumsanabilir Yüzey ve İç Alan Kullanımında Evrensel Yaklaşım (Kendi Arşivim)

4.4. SEÇİLEN YÖNTEMİN ALAN ARAŞTIRMASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Evrensel tasarımın farklı yönleri ile ele alınması, Sütlüce bölgesinin oluşum, gelişim aşamaları ve bu aşamaların düzenlemesi ile; kentin evrensel tasarım sürecine katkıda bulunacak üniversitelerin kullanım olarak mimari bakımından tercih ve bu tercihler sonucunda örnek oluşumlarının sağlanarak çeşitli kültür-sanat, bilim, eğitim ve daha bir çok alan etkileşimi ile reaksiyon sağlamaktadır.

Evrensel tasarım başlangıç aşamasında herkesi kitle edinen bir yaklaşımı ile yaşamın insanlar yönünden işlevselliğini, kullanılabilirliğini ve kalitesini arttırmayı hedeflemektedir. Erişilebilirlik/ulaşılabilirlik, kullanılabilirlik, mekânsal çeşitlilik, dinamizm, ilgi çekicilik, farklılık gibi olgularla “evrensel birliktelik” aranmaktadır. Bu birlikteliğin temelinde yatan en önemli unsur barınma ihtiyacının giderilmesindeki yaşam alan standartlarının belirlenmesidir. Tüm kural ve prensiplerin sağlanması, eğitim birimi olan üniversitelerin tasarım yönünde araştırmaları sağlanması ile evrensellik ve tasarım ilişkisinin netleşerek boyut kazanmasının sağlanmasıdır. Örnekler somut yaklaşımlar ve kullanıcılar gibi reel ürün ve beşeri faktör olan insanın önemini vurgulayarak, tüm alanlarda olduğu gibi mimari alanda da eşitlik kavramının doğru tasarımlar ile standardize edilmesinin eleştirel yaklaşımın destekleyen nitelikte tüm kaynakları barındırır. Alan kullanımındaki en önemli unsur olan tasarım, başlangıç ve bitiş aşamasında oluşabilecek tüm detay ve gözlemler ile standarda ulaşmak için planlanır. Tasarım ve planı yönetmek arasındaki zaman unsuru, seçimi yapılan alanın çevresel faktörleri ile mimari yapısal analizlerin birleşmesini hedeflerken, kullanıcıların gözünden sağlanacak bakış açısı birden fazla doğru yaklaşımın oluşmasına sebep olacaktır. Evrensel Tasarım, üniversiteler ve eğitim kurumlarında fonksiyonellik kavramları ile oluşacak eşitlik kavramlarının temelini ve kullanıcı-tasarım bütünlüğünü sağlamasının ele alınması işlevselliğini kapsayarak, alan ve tasarım sürecinde seçilen yöntemi konu alacaktır. Bu bakış açısında, mevcut yapının ele alınmadan önce bina yakın çevresi ile ulaşılabilirlik, dolaşım alanları ve açıklık bakımından erişim ana başlıklar doğrultusunda incelenerek, Sütlüce Bölgesi konumunda yer alan üniversitelere giden yollar, kullanıma açık duraklar, kampüs içerisindeki yaya yolları kaldırımlar ve geçitler gibi etkin kullanımı olan öğelerin tasarım kavramı ile doğru yaklaşımının yakınlığı ve eksikliği Evrensel Tasarım yaklaşımı ile ortaya konmuştur. Bina içerisine sağlanacak erişim kaynaklarından olan toplu ulaşımın kampüs içerisinde belirli noktalarda öğrenci bina ulaşımı ve erişilebilirliği ile mevcut kampüs içerisindeki tasarlanmış otoparkların kullanımda yetersizliği ve ulaşım kontrolünün incelenerek yorumlanmasından sonra binaya giriş alanlarından itibaren, bina içi dolaşım durumu incelenmiştir. Sütlüce Bölgesi’ndeki üniversitelerin kampüs içerisindeki erişim ve kısıtlamalarının mevcudiyeti gibi elde edilen bulgular ile çalışma ve kullanım alanının daha çok erişime açık kullanıcı türüne imkân tanınması Evrensel Tasarım kriterlerini kullanabilecek hale getirilmesi hedeflenerek, tasarım prensipleri ve kullanım alanları ile değerlendirmeler yapılarak öneriler sunulmuştur.

5. SONUÇ

Evrensel tasarımlar ve bu tasarımların oluşturduğu mekânlar, toplumların ve bireylerin bir arada bulundukları, sosyalliğin ve fonksiyonelliğin ön planda tutulduğu, her türlü sosyal alan ve kültürel ayrışma sebebi ile oluşan ayrımdan, farklı yapısal gruplardan, fizyolojik farklılıklara sahip aynı zamanda yaş, boy ve diğer ayırt edici özellikleri taşıyan insanların adil yaklaşım bünyesinde ortak kullanımı hedeflemektedir. Bu açıdan bakıldığında; evrensel tasarımı tarihsel süreçte olduğu gibi günümüzde de kullanıma açık herkes hedef alınan bir yaklaşım ile irdelenmesi hedeflenmektedir.

Tüm insanlar tarafından kullanılabilen, ürün, çevre ve bina kullanım ve gelişimini sağlayan tasarım anlayışıdır. Evrensel tasarımının amacı, her kullanıcıyı ayırt etmeksizin erişilebilirlik ve kullanılabilirliğin ortaklığıdır. Tasarım sürecinde insan ihtiyaçları doğrultusunda doğa ve yaşam alanlarının oluşumundaki en büyük etken ve başlangıç noktası ihtiyaç duyulması halinde sonradan eklenecek ve yapılacak tasarımlar değil, ön planı insan ve eşitlik ilkesi ile adil yaklaşım sürecindeki tasarımlar olarak kabul edilecektir. Kullanım alanında bütünlüğü sağlayan akışın her yönden ele alınması, üniversite iç mekan analizi, aktif sirkülasyonun iletişim yönünden eksikliği, Evrensel Tasarım'a yönelik yanlış yaklaşımlar, pozitif ayrımcılık gibi ayırt edici kavramların tasarımda kısıtlamaya sebep olduğu grupların ayrışmasına yönelik yapılan alanların kullanım alanları ile aktif hale getirilerek birime katılması, çalışma alanı ve çevresinin evrensellik yaklaşımı ile değerlendirilirken doğrusal ve eşit alan yaklaşımı ile oluşabilecek analiz ve fizibilitenin tasarımsal boyutta aktif – pasif kullanımlarının sağlanması durumları ile süreç tüm tasarım prensipleri ile ele alınmıştır.

Bu yaklaşım hata payı ve esneklik örnekleri ile üniversite ve tüm kullanım alanlarında geniş bir araştırmanın oluşmasını sağlayarak, Türkiye ve diğer ülkelerin konu ile ilgili tasarım önerileri ve yaklaşımlarının uygulanma durumların ilişkin bütün araştırmayı kapsamaktadır. Elde edilen yaklaşımlara uygun durum analizleri sadece Türkiye'de değil diğer ülkelerin evrensellik anlayışı ve uygulama prensipleri ile ilgili yetersizliği ortaya koyarken, kullanıcı ve ürün arasındaki ilişkinin kısıtlı alan genişliği ile eksik prensip uygulanmasını ifade etmektedir.

Araştırmanın birinci bölümünde ele alınan Evrensel tasarım kavramı ile çalışmayla ilgili genel bilgiler verilerek giriş yapılmıştır. Araştırmanın amacı kullanıcı kitlesi ve kullanım alanı düşünülerek çalışmanın sınırları belirlenmiştir. Evrensel tasarım ve kullanıcı ilişkisinin belirlendiği ikinci bölümde, kullanıcının gerek duyabileceği ihtiyaçların temel olarak belirtilmesi ürün kullanımındaki tasarım prensiplerinin gerçekleştirilmesindeki yetersizlikler ve zaman kavramı vurgulanmış ve kullanıcı kitlesini oluşturan farklı insan kullanımlarına antropometrik bilgilere yer verilerek, başlangıçtaki Evrensel tasarımın ortaya çıkışından günümüze kadar olan tarihsel sürecin ele alınması ve gerekli değişiklikler ile gelişmeye ve düzenlenmeye açıklığının sağlanması, evrensel tasarımın yedi ilkesi ile kullanım bütünlüğünü sağlayan tüm unsurlar tek tek, kullanıcı örnekleri ile açıklanmıştır.

Üniversite birimlerinin tasarımsal olarak ele alınması Eğitim mekanlarının tasarlanması aşamasında Evrensel tasarımın yeri konulu başlık ile başlayan üçüncü bölüm kullanıcı kitlesinin öğrenci çocuğunluğu olduğu fakülte yapılarında evrensel tasarım bakış açısıyla değerlendirildiği öncelikle çevre bağlantı alanlarının ele alınarak kent ile ilişkisi ve kullanıcı kitlesi erişilebilirliği arasındaki ilişki açıklanmış, bu duruma bağlı olarak eğitim birimleri ve dolaşım alanlarındaki ders içeriklerindeki bağlayıcılığa kadar olan süreç ve kullanım çevre yollardaki toplu taşıma araçları ve durakların, yaya yolu ve kaldırımların, üniversiteye gelirken ulaşımı sağlayan tüm faktörler ile dış mekân merdivenlerinin, engelli kullanımına uygunluğunun belirtildiği otoparkların tüm kullanıcı kitlesine uygun düzenlemelerin teknik kullanım ve bu bağlamda teknik çizim ile resimlerle desteklenerek açıklanması sağlanmıştır. Farklı ülkelerden alınan örnekler ve kullanım ile bağdaştırılan tasarım kriterleri, kullanıcı gruplarına açıklığı gibi unsurlar ele alınarak evrensel tasarım yaklaşımına etki eden ve kullanımı sabitleyen mevzuatlardan bahsedilmiştir. Dördüncü bölüm olan alan araştırması kapsamı, Evrensel Tasarım ilkelerinin ele alınan Sütluçe Bölgesi ile bağdaştırılması, kullanıma uygunluğu ve kullanıcı kitlesi alan araştırması ile bütünleşmesi gibi yapısal ve tasarımsal tüm yönleri ile incelenerek, üniversite kampüs içi materyal kullanımı, sirkülasyon unsurlarında evrensel yaklaşım, alan dağılımı, üniversite plan araştırması gibi bir çok konu ele alınmıştır. Yapılan alan araştırmaları ve incelemeler ile elde edilen sonuç genel olarak Evrensel Tasarım kriterlerinin bir ya da iki kullanıcı grubuna hitap ederek kullanıcı kısıtlaması ile tasarımların gerçekleştirilmesi yönünde olduğu saptanmıştır. Bu alanda yapılan araştırmada ve bu araştırma içerisinde tasarım yapılırken tasarımın her aşamasında kullanıcı kitlesinin toplumdaki herkes olduğunun kabulü ve dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kullanıcı kitlesini oluşturabilecek evrelerden çocukluk, yaşlılık, hamilelik gibi belirli fizyolojik ve bedensel farklılıkların ele alınabilmesi gibi durumların, farklı bedensel özelliklere sahip olan insanların; diğer bireylerden ayırtıran belirleyici özellikleri ile çok uzun, çok kısa, çok şişman olmasından kaynaklı hareket kısıtlılıkları da önemsenmesi gerekmediği vurgulanmıştır. Bu durum Evrensel Tasarımın insan ihtiyaçlarını tek tek ele almaması gerektiğinin ve yapılan tasarım yanlışlıklarında en çok karşılaşılan durumlardan biri olduğu, kullanıcı kitlesinin herkes olarak ele alınması gerektiği durumu mevcut örneklendirmeler ve görseller ile açıklanmıştır. Bu bağlamda toplumdaki bireylerin görsel, işitsel ve zihinsel gibi aynı ancak dış görünüş ve kullanımda ayırtıcı farklı özellikleri olduğu bilincinde olunmalıdır. Kullanıcıların herkes olarak kabul görülmesi durumunun oluşmasının en büyük etkenlerinden biri, esnek ve erişilebilir bir ürün kullanımına ihtiyaç duymayan bireylerin hayatının bir döneminde veya tamamında herhangi bir bedensel veya zihinsel engel ile karşılaşması durumunda, zamansızlık kavramının oluşması durumu bizi Evrensel Tasarım kavramının kabulü ve kullanımına yönlendirmektedir. Bütün bunlara ek olarak; evrensel yaklaşımda ele alınan üniversite birimlerindeki kullanıcı kitlesi olan öğrencilerin her yaş gurubu ve bedensel farklılıkların oransal olarak yüksek olduğu bir topluluğu oluşturması ile başlamaktadır.

Araştırma konusu alanı ve zamanını destekleyen nitelikte olurken, tasarımın kullanıcı kitlesinin toplumdaki herkes olduğu bilinciyle tasarımların yapılması bu bağlamda kelime anlamı olan Evrensel yaklaşımın, dil, din, ırk, cinsiyet, yaş, okuma yazma bilmemek gibi yetenek ve yeterlilik düzeyi ayrımı gözetmeksizin herkes tarafından kullanılabilir tasarımlar yapılmasını desteklemektedir. Evrensel tasarım kavramının açıklığı ve benimsenmesi tasarımcı tarafından kabul görürken, mevcut imkanlar doğrultusunda fonksiyonel tasarım ve ürün oluşturulması, kullanıcı kitlelerin esnek ve eşit bağlayıcı unsurlar ile ele alınması durumu, kullanımına uygun olabilmesi için gelişen teknolojiden de faydalanması gerekmektedir.

Sütlüce Bölgesi üniversite araştırması ile elde edilen analizler sonucunda, engelli ve bedensel eksikliklerinin kullanımda yetersiz kaldığı bireylere yönelik yapılan tasarımların, açıklık unsuru ile bağdaşması yeterli erişimin sağlanmasını mümkün kılmıştır. Bu bağlamda oluşabilecek tasarım bütünlüğü evrensel açıdan yeterli olmamakla birlikte, insan ve tasarım ilişkisinin yüzeysel açıdan irdelenerek planlandığı gözlemlenmiştir. Mevcut kullanıma ek olarak, engelli bireyler için tasarlanan tüm tasarımlar, teknik açıdan doğru olurken, Evrensel Tasarım kavramından, adil ve eşit bir anlayışa örnektir. Kampüslerin incelenmesi ve mevcut tasarımların uygun şekilde kullanımının sağlanması, tasarım planı taslak aşamasında ya da ek bir tasarım oluşumu ile sağlanabileceği gibi, ihtiyaç duyulan birimler yönünde değil, tüm birimleri evrensel kavrama yakınlaştırmak gerekmektedir. Üniversite binalarında mevcut birimlerin standart kullanıma uygunluğu olumlu yönde olsa da, kullanıcı kitlesinin kısıtlı alan dağılımına aktif yaklaşımındaki akış, zayıf kalarak belirli kitleye hitap etmesine sebep olmuştur. Mevcut yapılarında daha işlevsel ve kullanılabilir hale getirilip, kullanıcılarının yaşam kalitesinin yükseltilebilmesi ve güven sahibi olabilmelerine imkan tanınması Evrensel Tasarım yaklaşımının ele alınması ve uygulanması ile kabul görerek yaşam kalitesinin yükseltileceği sonucuna varılmıştır.

Üniversitelerin bu bağlamda ele alınması kent hayatı ve mimarının kent ile bütünleşmesi açısından önem kazanacak olması ile bu başlangıç sürecindeki herkes olan kitlenin evrensel yaklaşımındaki önemini ortaya çıkaracaktır.

6. KAYNAKÇA

Sürmen, g, 1988. *Tekerlekli Koltuktaki İnsanların Hayatından Tablolar Ve Bir Mimarlık Kılavuzu*. İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı, İstanbul.

Dostoğlu N. Şahin E., Taneli Y., 2009, *Tasarıma Kapsayıcı Yaklaşım: Herkes İçin Tasarım Evrensel Tasarım: Tanımlar, Hedefler, İlkeler*. Mimarlık

Çelik, A., Elvan, E., Akdeniz, N. S., 2015. *Engelsiz Parklarda Peyzaj Tasarımı, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8/ 05-11

Evcil, A., N. (2014). *Herkes için tasarım, evrensel tasarım*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Aygenç, E. (1992). *Tarihi ve Turistik Yerler İçin Görsel Bildirişim Sistemi Tasarımı*.

Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İnternet Kaynakları

Url1

https://www.academia.edu/35774283/HERKES_%C4%B0%C3%87%C4%B0N_B%C4%B0R_KENT_VE_EVRENSEL_TASARIM
(Erişim tarihi: 19.10.2019)

Url2

<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=361&RecID=2062>
(Erişim Tarihi: 17.10.2019)

Url3

chrome-extension://ohfgljdgelakfkefopgklcohadegdpjf/http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya4.pdf
(Erişim Tarihi: 28.07.2020)

Url4

http://asosyalhizmet.blogspot.com/2013/05/esitlik-herzaman-adalet-degildir_29.html
(Erişim Tarihi: 28.07.2020)

Url5

<https://designtheses.wordpress.com/2018/05/24/herkes-icin-tasarim-herkes-icin-mi/>
(Erişim Tarihi: 29.07.2020)

Url6

<https://nucleudotcom.wordpress.com/2012/07/12/pontos-de-vista/>

(Erişim Tarihi: 29.07.2020)

Url7

chrome-

<extension://ohfgljdgelakfkefopgklcohadegdpjf/http://docs.neu.edu.tr/library/6582565811.pdf>

(Erişim Tarihi: 29.07.2020)

Tablo Kaynakları

Tablo 1: Engelli kullanıcıların evrensel tasarım ve tasarım anlayışının karşılaştırılması (Evcil, 2014)

Tablo 2: Farklı ülkelerin evrensel tasarıma etki eden standart ve yasalarına göre iç

mekan düzenlemelerinde uyulması gereken bazı ölçüler

Kaynak: Evrensel Tasarımın Kamusal Yapılarda Engelliler İçin Önemi İç İşleri Bakanlığı Binası İncelenmesi Duman Ü. (Tablo1, Tablo2)

chrome

<extension://ohfgljdgelakfkefopgklcohadegdpjf/http://docs.neu.edu.tr/library/6582565811.pdf>

Tablo 3: İnsan ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar

Kaynak: Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Kamusal Mekanlar Yüksek Lisans Tezi, Harbiye Kongre Vadisi Örneği Kavak M. 2010

[file:///C:/Users/esrak/Downloads/evrensel%20tasarım%20yaklaşımı%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/esrak/Downloads/evrensel%20tasarım%20yaklaşımı%20(4).pdf)

Tablo 4 : Evrensel tasarım prensip ve rehberleri

Kaynak: Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Kamusal Mekanlar Yüksek Lisans Tezi, Harbiye Kongre Vadisi Örneği Kavak M. 2010

[file:///C:/Users/esrak/Downloads/evrensel%20tasarım%20yaklaşımı%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/esrak/Downloads/evrensel%20tasarım%20yaklaşımı%20(5).pdf)

Resim Kaynakları

Resim 1: Adil ve Eşit Yaklaşım Farklılığındaki Evrensel Tasarımının Kullanımdaki Açıklığı

Kaynak: http://asosyalhizmet.blogspot.com/2013/05/esitlik-herzaman-adalet-degildir_29.html

Resim 2: “Vitruvius Adamı” çalışması; Da Vinci’nin insan bedeninde “Altın Oran” çalışmasına atıfta bulunan/sorgulayan bir çalışma. (Leonardo da Vinci, 1492)

Kaynak: file:///C:/Users/esrak/Downloads/evrensel%20tasarım%20yaklaşımı%20(5).pdf

Resim 3: Sötlüce bölgesi harita.

Resim 4: Üniversite alan kullanımına uygun bina ve açıklığı sağlayan yaya yürüyüş alanlarının yeşil alan ile binaya yönelmesi örneği

Kaynak: <https://bts.com.tr/referanslar/halic-universitesi-sutluce-kampusu/>

Resim 5: Evrensel Tasarım Araştırması Üniversite Park Alanı ve Duyumsanabilir Yüzey kullanımı (**Kendi Arşivim**)

Resim 6: Evrensel Tasarım Araştırması Giriş Alanı Duyumsanabilir Yüzey Kullanımında Devamlılık (**Kendi Arşivim**)

Resim 7: Evrensel Tasarım Araştırması Giriş Alanı Engelli Bireyler İçin Evrensel Yaklaşımı Açıklığı (**Kendi Arşivim**)

Resim 8: Evrensel Tasarım üniversite iç mekan merdiven kullanımında engelli olanağı (**Kendi Arşivim**)

Resim9: Evrensel Tasarım Araştırması Asansör Kullanımına Erişimde Duyumsanabilir Yüzey ve Buton Kullanımı (**Kendi Arşivim**)

Resim 10: Üniversite içi dönen kapı örneği (**Kendi Arşivim**)

Resim 11: Derslik kullanımında açıklık (**Kendi Arşivim**)

Resim 12: Evrensel Tasarım Yaklaşımı Cafe ve Restaurant Erişiminde Duyumsanabilir Yüzey ve Eşit Yaklaşım (**Kendi Arşivim**)

Resim 13: Cafe ve Restaurant Erişiminde Duyumsanabilir Yüzey ve İç Alan Kullanımında Evrensel Yaklaşım (**Kendi Arşivim**)

Şekil Kaynakları

Şekil 1: Evrensel tasarım bağlamında ‘herkes’ olan kullanıcı kitlesi

Kaynak: <https://www.eventbrite.com/blog/event-accessibility-on-sight-ds00/>

Şekil 2: Evrensellikte Kullanım ve Açıklık

Kaynak: <https://skrift.io/issues/accessibility-in-the-umbraco-back-office/>

Şekil 3: Erişilebilirlikte temel bileşenler

Kaynak: <https://designtheseses.wordpress.com/2018/05/24/herkes-icin-tasarim-herkes-icin-mi/>

Şekil 4: İki farklı bireyin tahta sayısı üzerindeki gözlemi

Kaynak: <https://nucleudotcom.wordpress.com/2012/07/12/pontos-de-vista/>

Şekil 5: 18-60 yaş arası yetişkin erkek antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 6: 18-60 yaş arası yetişkin kadın antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 7: 60 yaş üstü yaşlı kadın antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 8: Sandalyede oturan yetişkin kadının antropometrik verileri milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 9: 6 yaş kız çocuğu antropometrik verileri ve 10 yaş erkek çocuğu antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 10: Tekerlekli sandalye kullanıcısı 10 yaşında çocuğun antropometrik verileri. (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 200)

Şekil 11: Tekerlekli sandalye kullanıcısı yetişkin kadının antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Şekil 12: Tekerlekli sandalye kullanıcısı yetişkin erkeğin antropometrik verileri (Verilen ölçüler milimetre cinsinden yazılmıştır.) (Goldsmith, 2000)

Kaynak: <chromeextension://ohfgljdgelakfkefopgklcohadegdpjf/http://docs.neu.edu.tr/library/6582565811.pdf> (Şekil5, Şekil6, Şekil7, Şekil8, Şekil9, Şekil10, Şekil11, Şekil12)

Şekil 13: 1800-1830'lu yıllarında bölgede yerleşim dokusu (Kayra ve Üyepazarcı, 1992)

Şekil 14: 1422 yılında Buondelmonti'nin İstanbul çizimi (K. ve Ü.)

Şekil 15: Kauffer'in haritasında 1786 tarihinde Sötlüce Bölgesi (Kubilay, 2009)

Şekil 16: Zeynep Çelik'in 1838 tarihinde haritasında Sötlüce

Şekil 17: 1883 tarihli Asitane-i Aliyye ve Etrafı haritasında Sötlüce bölgesi

Şekil 18: Slonievski'nin 1887 İstanbul Haritasından (Kubilay, 2009)

Kaynak : İstanbul Sötlüce-Halıcioğlu Bölgesi Yerleşim Dokusunun Dönüşümü
Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi
(Şekil 13, Şekil 14, Şekil 15, Şekil 16, Şekil 17, Şekil 18)

Şekil 19: Sötlöce-Halıcıoğlu'nda istimlak edilmiş Ermeni gruplarına ait arsa, ev, dini tesis yapıları (Anonim, 2013)

Kaynakça: <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/sutluce-mahallesi-beyoglu-istanbul>

Şekil 20: Haliç ve Çevresini Oluşturan Kent Planı, 1977

Kaynak : İstanbul Sötlöce-Halıcıoğlu Bölgesi Yerleşim Dokusunun Dönüşümü (Tezcan ve diğ., 1978)

Şekil 21: Yaya kaldırımında uyarıcı yüzey döşemesi

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 22: Rampada eğim ve dinlenme alanı

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 23: Sahanlıkta rampanın yön değiştirmesi

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 24: Tekerlekli sandalye kullanıcıları için evrensel yaklaşımı

Kaynak: <https://docplayer.com.br/54139529-Aula-5-desenhando-escadas-e-rampas-livro-didatico-da2-pag-71-a-77.html>

Şekil 25: Yaya geçidinde zebra işaretlemesi

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 26: Açık alandan iç mekana geçmek için engelli bireylere ayrılan hafif rampalı yaya yolu.

Kaynak: Engelli Standartları (Girne Belediyesi Mimarlar Odası, Lefkoşa)

Şekil 28: Erişim koridoru ile düzenlenmiş park yeri

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 29: Merdivende rıht basamaklar ile basamak ucundaki koruyucu kaymaz şerit ve tirabzanlar

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 30: Merdiven asansör kullanımında birimler arası bağlantının sağlanması

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 31: Asansör kullanımında engelli açıklığı

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 32: İç kapı modeli

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 33: İç kullanımda evrensel kapı modelleri

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 34: Engelli kullanımına uygun kapı esnekliği

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 35: Döner kapı modelinde engelli erişimi

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 36: Engelli bireylerin bakış yönü ve oturma açısına göre merkez nokta görüşü

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 37: Engelli aracı kullanımında dönüş ve oturma açısı

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Şekil 38: WC kullanımında evrensel yaklaşım

Kaynak: Evrensel Standartlar Kılavuzu Bölüm 2

Tez Örnekleri

Alkan M. 2018 *Evrensel Tasarım Yaklaşımının Şehir Planlama Disiplini Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık Yüksek Lisans Tezi, Konya*

Atabek, E., 2002. *Kamusal Mekânlarda Kalite: Yıldız Teknik Üniversitesi Kampüsü'nde Kullanıcı Görüşlerine Dayalı Kalite Değerlendirmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*

Boduroğlu, Ş., 2005. *Konutlarda Evrensel Tasarım Kuramı ve Örnekler Üzerinde Analizi. Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul*

Uslu, A., Shakouri N., 2012. *Engelli Çocuklara Dost Oyun Alanı ve Dış Mekân Tasarımı, Erciyes*

Mimar Bilge C. *Sürdürülebilir çevre ve Mimari Tasarım: Mimariye Eleştirel Bakış, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,*

Köseoğlu, F. G. (2010). *Haliçte; Kültür endüstrilerinin yer seçimi, kümelenme eğilimi ve kentsel yenileşme ile kültür endüstrileri arasındaki etkileşim, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ FBE*

Duman Ü. (2017) *Evrensel Tasarımın Kamusal Yapılarda Engelliler İçin Önemi EVRENSEL K.K.T.C. İçişleri Bakanlığı Binası İncelenmesi*

Yabancı Kaynaklar

Ahrentzen, S. & Steele, K. (2009). *Advancing Full Spectrum Housing.*
<https://d3dqm2futmewz.cloudfront.net/docs/stardust/advancing-full-spectrum-housing/full-report.pdf> adresinden (Erişim Tarihi 20.02.2020)

DCSF- UK (Department for Children, Schools and Families)
Designing for Disabled Children and Children with Special Educational Needs.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/276698/Building_Bulletin_102_designing_for_disabled_children_and_children_with_SE_N.pdf adresinden erişilmiştir. (Erişim tarihi 24.02.2020)

Carlile, J. (2012). Visitors with disabilities face high hurdles to London Olympics. Global Accessibility News. <http://globalaccessibilitynews.com/2012/05/31/visitors-with-disabilities-face-high-hurdles-to-london-olympics/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 29.06.2020)

Deviant Art. (2017). The steps at the Vancouver Courthouse. <http://mc1964.deviantart.com/art/The-steps-at-the-Vancouver-Courthouse-368686670> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 29.06.2020)

Visit England launches camping for disabled people. Ftn News. <http://ftnnews.com/other-news/28519-visitengland-launches-campaign-for-disabled-people.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 29.06.2020)

<https://skrift.io/issues/accessibility-in-the-umbraco-back-office/>
(Erişim Tarihi: 29.07.2020)

<https://www.eventbrite.com/blog/event-accessibility-on-sight-ds00/>
(Erişim Tarihi: 29.07.2020)

<https://docplayer.com.br/54139529-Aula-5-desenhando-escadas-e-rampas-livro-didatico-da2-pag-71-a-77.html>
(Erişim Tarihi: 29.07.2020)

EK : Literatür Bilgisi

“Evrensel tasarım, “ürün, mekân ve çevrelerin farklı yaş, beceri, durum ve yeterlilikteki insanların olabilecek en büyük kitlesi tarafından kullanılacak şekilde tasarlamak” olarak tanımlanmaktadır” (Story, Mueller, Mace 1998)

Engelli/özürlü bireyin mekânlara ulaşımının sağlanmasından sonra en önemli konu burayı özgürce, istediği gibi ve güvenli bir şekilde kullanabilmesidir: “kullanılabilirlik” (Bekiroğlu, 2002)

Evrensel tasarım kavramı, tasarım ve bütünlüğün genel anlamı ile mimari alanlarının toplam yapı eşitliği ve kullanıcıların her bir kesimden olması kuralı ile evrenselliği eşit kılmakta ve bu bağlamda, yaşadığımız gün itibari ile insanların yüzde 8,5'ini oluşturan 65 yaş ve üstü kitle ile (NIH, 2016) tüm bu sayıların önümüzdeki 30 yıla kadar 1,6 milyara yükseleceği ve toplam dünya nüfusunun % 17'sini oluşturacağı araştırma verileri ile desteklenmektedir. (NIH, 2016).

Evrensellik bizi özelden nesnele doğru ilerletirken, bu düzlemde dünyadaki nüfusun % 15'ini engelli bireylerin oluşturması, tüm bu oranın nüfustaki yaşlanma ve kalıtsal hastalığı olan bireylerin hastalıklarının hızla yayılma durumunun oluşması ile

önümüzdeki yılların veri analizlerinde bu sayının artacağı tahmin edilmekte, aynı zamanda evrenselliği destekleyen engelli yaşam alanlarının kullanılmasının ve engelli nüfus oranının dünya nüfusu ile dörtte birlik dilimi içerisinde çoğalma ve bireylerin bir takım engel ile dolaylı veya doğrudan karşılaşma istatistiğinin yüzdelik dilimde yüksek oranda olması durumunu ele almaktadır. **(Dünya Sağlık Örgütü, WHO)**

Diğer taraftan toplumda yaşayan sağlıklı bireylerin ömürlerinin bir bölümünü özel gereksinimlerle geçirmek zorunda olduğu gerçeği de karşımıza çıkmaktadır. Bireyler için tam ve fiziksel yeterlilik geçici bir durumdur ve bireyler yaşamının bir bölümünü bazı kısıtlılıklarla geçirebilmektedir **(Ergenoğlu, 2013)**.

Kalıcı engelli / özürlü olma durumu yanında hamileler, yüksek topuklu ayakkabı giyen bireyler, bebek arabalı bireyler, yük taşıyanlar, çocuklar, kronik bir hastalığın fiziksel izlerini taşıyanlar, çok uzun, çok kısa, çok şişman veya yaşlılığın getirdiği hareket kısıtlılığını yaşayan bireyler, geçici engellilik durumu taşıyanlar bu duruma örnek olarak verilebilmektedir **(Kavak, 2010; Ergenoğlu, 2013)**.

Tüm bu gerçeklere rağmen ürün, donatım ve mekan tasarlarken tasarımcıların kullanıcı olarak genelde ortalama, sağlıklı insanı dikkate alma eğiliminde oldukları, var olan tasarım prensiplerinin ise ortalama fizyolojik yapıya sahip ve herhangi bir hareket kısıtlılığı bulunmayan kullanıcıların dikkate alınarak oluşturulduğu görülmektedir **(Kavak, 2010, ss.1-2)**.

Buna karşıt olarak evrensel tasarım kavramı tüm insan kitlelerine yönelik olarak herkesin eşit erişebileceği ve eşit şartlarda kullanılabileceği mekân, ürün, çevre ve donatımın tasarımı doğrultusunda ortaya çıkmış bir tasarım anlayışıdır **(Hacıhasanoğlu, 2003)**.

Evrensel tasarım konsepti ürün tasarımı, fiziksel çevrenin tasarımı ile ilgilen mimarlığa, peyzaj düzenlemelerine, kentsel tasarıma; çevre kontrolü sağlayan basit sistemlerden, karmaşık bilgi teknolojilerine kadar değişen ölçekleri kapsamaktadır **(Dostoğlu ve diğ, 2009)**.

Erişilebilir ve kullanılabilir mekân her durumdaki kullanıcıya “önemlisin”, “bu mekânda isteniyorsun” ve “hoş geldin” **(Kitchin 1998)** gibi mesajlar veren ve kullanıcıların yapıları çevreyi başkasının yardımı olmadan rahatlıkla, kullanabilmelerini sağlayan en önemli tasarım kriterlerindendir **(Gümüş 2009)**.

“bireylerin içerisinde bulundukları fiziksel ortam, bireyi çevreleyen sosyal ilişkiler ağı ve örgütsel bağlam” olarak tanımlamışlardır. Bu bileşenlerin etkileşiminden “çevresel deneyimlemenin öz nitelikleri” doğmaktadır. **(Weisman, Calkins, Sloane, 1994)**

“Bir bina tasarlanırken, içinde bulunduğu kentin ya da bölgenin fiziksel dokusunun yanı sıra sosyoekonomik doku üzerindeki geçmişten kaynaklanan ve gelecekte de karşılaşacağı zararlar da göz önünde bulundurulmalıdır”. **(Bourdeau, 1999)**

Bir kamusal mekânı başarılı kılan 4 özellik vardır: “erişilebilir/ ulaşılabilirler, insanlar çeşitli aktivitelerde bulunurlar, mekân konforludur ve iyi bir imajı vardır ve

sosyal faaliyetleri destekleyen, samimi, insanların birbiriyle buluştuğu ve daha fazla sosyal etkileşimin sağlandığı mekânlardır” (Whyte, 2000)

“yaşamsal moral olarak yeterli ve gerekli estetik değerler” bileşeninin de erişilebilirlikte/ulaşılabilirlikte gerekliliğine dikkat çekmiştir. Çünkü bireylerin dinlenme, gezme, seyretme ve zevk alma gibi re kreatif ve estetik gereksinimleri de bulunmaktadır. (Erkesim, 1999)

“Evrensel tasarım kavramı tüm yaşlardaki, ölçülerdeki ve yeteneklerdeki bütün insanları hedef almaktadır” (Preiser, Ostroff 2001)

“Geçmişte geleneksel görüşün tasarımlarına paralel olarak sadece özel ihtiyaçları olan kullanıcı grupları için ayrı tasarımlar yapmak geçerli bir yaklaşım iken; standart bir çözüme özel ve ayrı bir çözümü eklemek yoluyla gerçekleştirilmekteydi” (Demirkan, 1991)

“Evrensel Tasarım kavramı doğrultusunda kent içindeki fiziksel çevrenin herkes için erişilebilir ve okunaklı kılınması, kent mekânın engelsiz mekânlar olarak düzenlenmesi kentlerin herkes için daha yaşanabilir kılınmasının bir gereğidir. Bu nedenle fiziksel çevrenin tasarımı ile ilgilenen diğer tasarım disiplinleri yanında Peyzaj Mimarlığı / Kentsel Peyzaj uygulamaları ile kent mekânının herkes için eşit ve engelsiz kullanmalarını sağlayacak biçimde, kullanışlı, okunaklı, erişilebilir bir düzenlemeler gerçekleştirmek kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından önem taşımaktadır” (Tandoğan, 2017 s.51)

“Çevre ile uzlaşmaya odaklanmış olan bu tasarım anlayışı, doğal kaynaklara saygı gösteren, kültürel ve tarihsel farklılıkları benimseyen bir tasarım türüdür.” (Keleş, Yılmaz 2004)

Mekân dinamik bir olgudur; insan tarafından insanlar için oluşturul maktadır. Kamusal mekân tüm bireylerin oluşturduğu heterojen bir kavramdır (Rendell 2000).

İnsan ihtiyaçları hiyerarşisinin oluşumunda, temel bir konfor düzeyine ulaşıldığı anda, insanların ihtiyaçları konusundaki algısı daha yüksek bir seviyeye erişeceği için konfor düzeylerinin ötesinde çevresel kaliteye olan istek te artacaktır (Lang 1994)

Konfor basit bir ihtiyaçtır. Yeme, içme ya da yorulduğunda dinlenmek için bir yer bulabilme, tatmin edici konfor derecelerini gerektirmektedir. Konfor olmadan ihtiyaçların nasıl karşılanacağını, insanların eğlenmek istediklerinde ne gibi problemlerle karşılaşabileceklerini algılamak zordur (Carr, Rivlin, Stone, Francis 1992).

Korunma ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması, toplumda ve coğrafyada bir yer edinme ihtiyacının karşılanmasını da içerdiğinden psikolojik boyutları da söz konusudur. Bu ihtiyaçlar bir grubun parçası, bir toplumun üyesi ve bir yerin parçası olma ihtiyaçlarıyla örtüşmektedir. Bu da insanlar arası iletişimin ve çevrenin kullanımına yönelik ipuçlarına karşı olan ihtiyacı da kapsamaktadır (Lang 1994).